

การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน ในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน ในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE OF YOUTHS IN SIKAEW SUB-DISTRICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE

PHRA SIVAPOL HITAKAMO (BOONTO)

A THESISE SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....

(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์)

กรรมการ .....

(พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.)

กรรมการ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์)

กรรมการ .....

(ดร.สงวน หล้าโพนทัน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	An Analysis Study of Buddhist Ethics in Online Media use Among Youths, Ban Si Kaew, Si Kaew Sub-Distict, Muang Roi Et District, Roi Et Province
Student's Name	:	Phra Sivapol Hitakamo (Boonto)
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Assoc.Prof.Dr.Sowit Bamrungphak

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Thesis Committee :

Chairman .....
(Asst.Prof.Dr.Wichian Sanmee)

Member (Advisor) .....
(Assoc.Prof.Dr.Sowit Bamrungphak)

Member .....
(Phrakhusirasarathikhun, Dr.)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Prapas Kaewketpong)

Member .....
(Dr.Sanguan Laphontan)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.**

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนชุมชนตำบลสีแก้ว 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์และสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อให้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ 3) วิเคราะห์ความรู้ให้รู้เท่าทันต่อการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการทางศาสนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเยาวชนตำบลสีแก้ว รวมทั้งสิ้น 20 คน โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาเฉพาะ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า :

1. ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนชุมชนตำบลสีแก้ว พบว่า เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ในชีวิตประจำวันมากเกินไป ไม่รู้เท่าทันสื่อออนไลน์และไม่เหมาะสม

2. หลักพุทธจริยศาสตร์และสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อให้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย สติสัมปชัญญะ-ความระลึกได้และความรู้ตัว หิริโอตตัปปะ-ความละอายแก่ใจและความเกรงกลัวต่อบาป โยนิโสมนสิการ-พิจารณาอย่างรอบคอบ รู้เท่าทันสื่อออนไลน์ เป็นต้น

3. วิเคราะห์ความรู้ให้รู้เท่าทันต่อการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนบ้านสีแก้ว พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ทำให้เยาวชนชุมชนตำบลสีแก้วเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมและแนวคิดใหม่ ๆ สื่อออนไลน์มีทั้งด้านลบ เช่น เล่นพนันออนไลน์ ขายสิ่งผิดกฎหมาย และด้านบวกเป็นผลดีต่อเยาวชน คือ นำองค์ความรู้จากสื่อออนไลน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นเรียนออนไลน์ ขายของออนไลน์ ทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

คำสำคัญ : สื่อออนไลน์, พุทธจริยศาสตร์, เยาวชนตำบลสีแก้ว

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**An Analysis Study of Buddhist Ethics in Online Media use of Youths in Si Kaew Sub-district, Mueang Roi Et District, Roi Et Province**
Student's Name	:	**Phra Sivapol Hitakamo (Boonto)**
Degree Sought	:	**Master of Arts**
Program	:	**Buddhism and Philosophy**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Sowit Bamrungphak**
Co-Advisor	:	**Phrakhusilasarathikhun, Dr.**

The objectives of This thesis were 1) study the use of online media by the youth of the Sikaew Subdistrict community 2) study the principles of Buddhist ethics and be able to apply this knowledge to be knowledgeable in using online media 3) analyze knowledge to be knowledgeable in using media. Online of youth in Ban Si Kaeo community, Si Kaeo Subdistrict, Mueang Roi Et District Roi Et Province according to Buddhist ethics It is qualitative research. Important informants include monks, religious scholars, community leaders, and local scholars. and the youth of Sikaew Subdistrict, a total of 20 people, studying from the Tripitaka academic documents and related research The research tool used in-depth interviews. Participatory observation Collection of data from in-depth interviews and collecting data from specific conversations Then present the research results using analytical methods Descriptive.

The research results found that :

1. Problems with the use of online media among the youth of the Sikaew Subdistrict community. It was found that the youth use online media too much in their daily life. Ignorant and inappropriate.

2. Principles of Buddhist ethics and being able to apply knowledge to be knowledgeable in using Online media which includes Consciousness - recollection and awareness Superego - shame and fear of sin Yonisomanasikāra - consider carefully Know about online media, etc.

3. Analyze knowledge to be aware of the use of online media by youth in the Ban Sikaew community. It was found that social media causes youth in the Sikaew Subdistrict community to change both behavior and new ideas. Online media has both negative aspects, such as online gambling. Selling illegal things And the positive side is good for youth. Use knowledge from online media to benefit such as studying online sell products online Do activities to help society, etc.

Keywords : Online Media, Buddhist Ethics, Youths in Ban Sikaew Community

มหามกุฏราชวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้าน พุทธศาสนาและปรัชญา ระดับปริญญาโท ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย และ พระครูสีลสราธิคุณ, ดร. ที่ปรึกษาร่วมได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิจัยฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ประธานสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา คณาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา รวมถึงคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่เมตตาแนะนำให้ความรู้ ให้กำลังใจ ตลอดจนตรวจแก้ไข รูปแบบบทวิจัยจนเสร็จลงด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดทุกท่าน ขอบพระคุณ พระครูสีลสราธิคุณ, ดร. ที่ช่วยดูเอกสารข้อมูลแนะนำในการทำวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และขอขอบพระคุณเพื่อนพระนักศึกษา และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดทุกท่านที่เป็นกำลังใจ จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของบิดา มารดา ครู อาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งและขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)

สารบัญคำย่อ

พระไตรปิฎกที่ผู้วิจัยใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 และคำเต็มของคัมภีร์เรียงตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ		คำเต็ม
พระวินัยปิฎก		
วิ.มหา.	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ปฐมภาค
วิ.ม.	=	วินัยปิฎก มหาวรรค ปฐมภาค
วิ.ป.	=	วินัยปิฎก ปริวารวรรค
พระสุตตันตปิฎก		
ที.ปา.	=	สุตฺตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค
ที.ปา.อ	=	สุตฺตันตปิฎก ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี ปาฏิกวคฺคอฏฺฐกถา
ที.ปา.ฎีกา.	=	สุตฺตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺคฎีกา
ม.ม.	=	สุตฺตนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย มชฺฌิมปณฺณาสก
ม.ม.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย ปปญฺจสูทนี มชฺฌิมปณฺณาสกอฏฺฐกถา
ม.อุ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ม.มู.	=	สุตฺตนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์
องฺ.เอกก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย เอกกนิปาต
องฺ.ทุกก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ทุกกนิปาต
องฺ.ติก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ติกนิปาต
องฺ ปญฺจก	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต
สํ.ข.	=	สุตตันตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย ขันธวรรค
สํ.ม.	=	สุตตันตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย มชฺฌิมปณฺณาสก
สํ.ส.	=	สุตตันตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย มชฺฌิมปณฺณาสก
สํ.นิ.	=	สุตตันตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย นิทานวรรค

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปท อฎฺฐกถา
ขุ.อิติ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย อิติวุตฺตกอฎฺฐกา
ขุ.อิติ.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี อิติวุตฺตกอฎฺฐกา

การอ้างอิง

ชื่อย่อพระไตรปิฎกมี 3 ตอน คือ พระไตรปิฎกในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงแบบ 3 ตอน ได้แก่ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ม.อุ. 14/63/120 หมายถึง สุตฺตนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย อุปริปณฺณาสก เล่มที่ 14 ข้อที่ 63 หน้าที่ 120 เป็นต้น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ช

สารบัญคำย่อ..... ฌ

สารบัญ..... ญ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3

1.3 ขอบเขตของการวิจัย..... 3

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 5

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย..... 8

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย..... 10

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย..... 10

บทที่ 2 สภาพปัญหารการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด..... 11

2.1 ความรู้เรื่องสื่อออนไลน์ในสังคมไทย..... 11

2.1.1 ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์..... 11

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของสื่อออนไลน์..... 15

2.1.3 ความสำคัญของสื่อออนไลน์..... 16

2.2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด..... 18

2.3 ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว..... 20

2.4 สาเหตุของการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด..... 23

2.5 ผลกระทบจากการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว..... 26

2.6 สรุป..... 32

บทที่ 3 หลักพุทธจริยศาสตร์การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด..... 35

3.1 หลักสติสัมปชัญญะ..... 35

3.1.1 ความหมายของสติสัมปชัญญะ..... 35

3.1.2 ความสำคัญของสติสัมปชัญญะ..... 39

3.1.3 สารัตถะของสติสัมปชัญญะ..... 43

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.2 หลักหิริโอตตัปปะ 45
3.2.1 ความหมายของหิริโอตตัปปะ 45
3.2.2 ความสำคัญของหิริโอตตัปปะ 50
3.2.3 สารัตถะของหิริโอตตัปปะ 54
3.3 หลักโยนิโสมนสิการ 57
3.3.1 ความหมายของโยนิโสมนสิการ 57
3.3.2 ความสำคัญของโยนิโสมนสิการ 60
3.3.3 สารัตถะของโยนิโสมนสิการ 67
3.4 สรุป 72
บทที่ 4 วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 75
4.1 ขาดการยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์ 75
4.1.1 ความหมายของการขาดความยั้งคิด 76
4.1.2 ลักษณะหรืออาการขาดความยั้งคิด 78
4.1.3 โทษที่เกิดจากการขาดความยั้งคิด 80
4.1.4 กรณีตัวอย่างการขาดความยับยั้งคิดการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 81
4.1.5 วิเคราะห์ด้วยหลักสติสัมปชัญญะ 82
4.2 ไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง 85
4.2.1 ความหมายของการไม่ตระหนักถึงผลกระทบ 86
4.2.2 ลักษณะหรืออาการไม่ตระหนักถึงผลกระทบ 87
4.2.3 โทษที่เกิดจากการไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง 88
4.2.4 กรณีตัวอย่างการไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลังในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 90
4.2.5 วิเคราะห์ด้วยหลักหิริโอตตัปปะ 91
4.3 ขาดการใช้ปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ 95
4.3.1 ความหมายของการขาดการใช้ปัญญา 96
4.3.2 ลักษณะหรืออาการขาดการใช้ปัญญา 97
4.3.3 โทษที่เกิดจากการขาดการใช้ปัญญา 99
4.3.4 กรณีตัวอย่างการขาดปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 100

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.3.5 วิเคราะห์ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ..... 101
4.4 สรุป..... 106
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... 110
5.1 สรุป อภิปรายผล..... 110
5.2 อภิปรายผลการวิจัย..... 115
5.3 ข้อเสนอแนะ..... 117
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 117
.....
5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย..... 117
5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป..... 117
บรรณานุกรม..... 118
ภาคผนวก..... 126
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย..... 127
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อวิจัย..... 131
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์..... 135
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก..... 151
ประวัติผู้วิจัย..... 160

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสภาพปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว ปัญหาพฤติกรรมติดการใช้อินเทอร์เน็ตไม่เพียงแต่เป็นปัญหาสำคัญในประเทศไทยเท่านั้น ในต่างประเทศก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ในขณะที่ผู้ปกครองยังไม่ให้ความสำคัญ อีกทั้งเยาวชนยังสามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้ง่าย ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของเกมออนไลน์เว็บไซต์ต่าง ๆ สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีอยู่มากมาย ทำให้สามารถใช้บริการทางอินเทอร์เน็ตได้ทั้งที่บ้าน สถานที่ราชการ โรงเรียน โรงพยาบาลประจำตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือร้านอินเทอร์เน็ต เกิดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนในตำบลสีแก้ว

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านรูปแบบการใช้อินเทอร์เน็ตพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชน รวมถึงผลกระทบทางสุขภาพอื่น ๆ รวมทั้งผลกระทบถึงครอบครัวและชุมชน อีกทั้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจทราบถึงวิธีการแก้ไขพฤติกรรมของเยาวชนที่เป็นปัญหาในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างถูกต้องและป้องกันปัญหาทางด้านพฤติกรรมในระยะยาวต่อไปเมื่อโซเชียลมีเดียเข้ามามีบทบาทกับผู้เยาวชนมากขึ้น ในยุค “สังคมไม่แคร์สื่อ” แบบนี้ จึงส่งผลให้ความศรัทธาในสื่อมวลชน ลดลง อาทิ กรณีกระแสข่าวที่ชาวเน็ตถามหาจริยธรรมในการรายงานข่าวของสื่อบางช่องจนกลายเป็นแรงกดดันให้สื่อฯ ดังกล่าว

สังคมเยาวชนเสมือนชุมชนเพื่อแบ่งปันข้อมูลกันอย่างเสรี ได้แก่ 1) ความเป็นมาของสื่อสังคมออนไลน์ 2) องค์ประกอบของการสื่อสังคมออนไลน์ 3) คุณค่าและอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อเยาวชน 4) ปัญหาของการการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน 5) ผลกระทบที่เกิดจากการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน 6) สภาพเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน 7) ลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน 8) วิธีการป้องกันปัญหาพฤติกรรมการใช้สื่อออออนไลน์ของเยาวชน

เรื่องราวดังกล่าวถือว่าเป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใหม่ทางสังคมโลกเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีลักษณะการกระจายแบบทุกทิศทาง และมีระบบตอบสนองอย่างรวดเร็ว และยังสื่อสารแบบสองทิศทาง ด้วยเหตุนี้ผลกระทบต่อ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจการเมือง[1] ถึงกันได้ ไม่เพียงแต่เพื่อนในลิสต์เท่านั้น พื้นฐานการเกิด Social Networkก็มาจากความต้องการของมนุษย์หรือคนเราที่ต้องการติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กัน จากเดิมเรามีเว็บในยุค 1.0 ซึ่งก็คือเว็บที่แสดงเนื้อหาอย่างเดียว บุคคลแต่ละคนไม่สามารถติดต่อหรือโต้ตอบกันได้ แต่เมื่อเทคโนโลยีเว็บพัฒนาเข้าสู่ยุค 2.0 ก็มีการพัฒนาเว็บไซต์ที่เรียกว่า web application ซึ่งก็คือเว็บไซต์มีแอปพลิเคชันหรือโปรแกรมต่างๆ ที่มีการโต้ตอบกับผู้ใช้งานมากขึ้น ผู้ใช้งานแต่ละคนสามารถโต้ตอบกันได้ผ่านหน้า แต่สำหรับเยาวชนที่ยังเป็นวัยที่ขาดประสบการณ์และความรอบรู้ในการแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ก็ย่อมมีโอกาสที่จะถูกหลวงลวง หรือ หลงกับสื่อที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมได้ จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ให้รู้เท่าทันในการรับมือกับสื่อออนไลน์ที่อยู่ในโลกโซเชียล

ถ้าเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางด้านความรู้และหลักยึดทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ไปประกอบในการพิจารณา พินิจ พิเคราะห์ วิเคราะห์ ข่าวสาร การโฆษณา ชวนให้เชื่อ ก็จะทำให้สามารถรู้เท่าทันสื่อ กลลวง ต่างๆ ที่มาทางสื่อ ว่าจะใช้วิธีการอย่างไร เป็นเรื่องจำเป็นมากสำหรับเยาวชนก่อนที่จะเจอปัญหา และ เกิดปัญหา น่าจะดีกว่า ที่ให้ปัญหาลามไป ใหญ่โต จนแก้ไขอะไรไม่ได้ทำให้สูญเสียโอกาสในการใช้ชีวิต เสียเงิน เสียทอง เสียประวัติ พอเกิดปัญหาขึ้น ก็ส่งผลกับคนรอบข้างด้วย กับครอบครัว พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ได้รับผลกระทบไปหมดจากข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลประทบต่อคนในสังคมเป็นวงกว้างทำให้เกิดแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อโดยมีความหมายและความสำคัญดังนี้

1) แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน [2] คือ “การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง” มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะ ไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ ให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

---

[1] กัลยา วานิชย์บัญชา, *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ,* พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2544), หน้า 54.

[2] นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์, การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์, *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2558) : 210-211.

2) ประโยชน์และโทษของสื่อสังคมออนไลน์ ส่วนใหญ่เข้าใช้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้เพื่อเชื่อมต่อกับผู้อื่น และ ทำให้ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่ก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเข้าไปเปรียบเทียบทางสังคมกับผู้อื่น(แบบไม่รู้ตัว) ซึ่งการเปรียบเทียบทางสังคมนั้นอาจจะดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับว่าไปเปรียบเทียบกับผู้ที่มีมากกวาหรือน้อยกว่า ผู้ที่ไปเปรียบเทียบกับผู้ที่มีมากกว่ามักจะนำไปสู่การสูญเสียความมั่นใจในตนเองและอาจนำไปสู่การหดหู่ใจ คิดว่าชีวิตผู้อื่นนั้นดีกว่าตัวเอง ยังมีบางคนเพียงแค่เข้าไปดูข่าวคราวต่างๆ หรือ เข้ารู้เห็นเรื่องชาวบ้าน

จากข้อมูลพร้อมรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องทำวิจัยเพื่อศึกษาและวิเคราะห์สื่อสังคมออนไลน์ โดยนำหลักพุทธจริยศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยหลักสติสัมปชัญญะ หลักหิริโอตตัปปะ และหลักโยนิโสมนสิการ ทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมและแนวคิด ต่อการเพียงแต่จะใช้สื่อออนไลน์ได้มากขึ้น อันจะช่วยให้เยาวชนมีความระลึกรู้เท่าทันในการใช้สื่ออย่างระมัดระวังมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตส่วนตัว ครอบครัว คนรอบข้าง ชุมชน และสังคมที่เยาวชนอาศัยอยู่มีความสุขสงบตามวิถีตามสมควรต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันการใช้สื่อออนไลน์

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

การวิจัยครั้งมุ่งศึกษาหลักการการใช้สติและความรอบคอบในการรับความรู้โดยอาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎกอรรถกถา ฎีกาและหนังสือทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการเนื้อหาในการศึกษาไว้ดังนี้

1) หลักธรรมเกี่ยวกับ หลักการปฏิบัติการใช้สติในพระไตรปิฎก

2. ศึกษาแนวทางการปฏิบัติการใช้สติและความรอบคอบพิจารณาการรับรู้ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

3. เอกสารทางวิชาการอื่นๆ (วารสาร นิตยสาร บทความ เว็บไซต์)

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมและนิสัยอุปนิสัยการใช้สื่อออนไลน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหา สาเหตุปัญหา และผลกระทบที่มีต่อเยาวชนในชุมชนในตำบลสีแก้ว มุ่งศึกษาแนวคิดและหลักการที่จะช่วยให้เยาชนเลือกใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์และสามารถพิจารณาความเหมาะสมและถูกต้องในการใช้สื่อออนไลน์ เยาวชนมีวิจารณญาณเลือกว่าสื่อออนไลน์ไหนมีประโยชน์และสื่อออนไลน์ไหนไม่มีประโยชน์และอาจตามมาด้วยปัญหาต่างๆ

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลหลัก)

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร (Person) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษาและเป็นผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) สำหรับการศึกษาวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มประชากรกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเจาะจง (Purposive Sampling)

1. พระสงฆ์ชั้นปกครอง	จำนวน	3	รูป
2. นักวิชาการทางศาสนา (พระสงฆ์และคฤหัสถ์)	จำนวน	2	รูป/คน
3. ปราชญ์ชาวบ้าน/ปราชญ์ชุมชน	จำนวน	3	คน
4. ผู้นำชุมชน	จำนวน	2	คน
5. เยาวชนชุมชนบ้านสีแก้ว	จำนวน	5	คน
รวมทั้งสิ้น	**จำนวน**	**15**	**รูป/คน**

กลุ่มประชากรกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีการเลือกในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเหตุผล (Reason) ในการเลือกดังนี้

(1) พระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีความรู้ในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์และเป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิน่าเชื่อถือ

(2) นักวิชาการทางศาสนาให้ข้อมูลในการทำวิจัยและได้คำแนะนำเพื่อความรู้ในการทำวิจัยได้อย่างดี

(3) ปราชญ์ชาวบ้าน/ปราชญ์ชุมชนให้ข้อมูลเกี่ยวสถานที่ในการทำวิจัยได้ชัดเจน

(4 เยาวชนเป็นบุคคลที่ใช้สื่อออนไลน์ในด้านการศึกษาและดำเนินการวิจัย

1.3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย (Research Area) ได้แก่ ชุมชนวัดบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีเกณฑ์ในการเลือก (Criteria) ดังนี้

(1) ชุมชนตำบลสีแก้ว

(2) โรงเรียนชุมชนตำบลสีแก้ว

(3) เป็นโรงเรียนที่มีเยาชนที่ใช้สื่อออนไลน์

(4) ชุมชนตำบลสีแก้วเป็นชุมชนที่มีเยาวชนใช้สื่อออนไลน์และเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ เพราะมีความคุ้นเคยรู้จักกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี

1.3.5 ระยะเวลาการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการทำวิจัยไว้ระหว่างเดือนพฤษภาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2566

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ในหนังสือ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม 9 หนังสือนี้เป็นการรวบรวมประมวล วิเคราะห์และจัดประเภทพุทธวิธีการคิดของพระพุทธเจาในคัมภีร์พระไตรปิฎกอยางเป็นระบบ อีกทั้ง ท่านยังได้นำเสนอ แนวทางการใชวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้อง รวมทั้งนำเสนอการใชวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในกระบวนการศึกษาเพื่อ พัฒนาทางดานปัญญาอันจะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง[3]

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ท่านเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรก ที่บุกเบิกการใช้โสตทัศนูปกรณ์สมัยใหม่ ที่มีความร่วมสมัยประยุกต์ใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ตามยุคสมัยนั้น ในการเผยแผ่คำสอน ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง หรือแม้แต่โรงมหรสพทางวิญญาณ ที่เป็นเสมือนโรงภาพยนตร์ ฉายภาพพระธรรมให้คนรุ่นใหม่ๆ ที่สนใจ เพื่อช่วยให้ชาวพุทธเข้าถึงแก่นธรรมอย่างแท้จริง ที่น่าสนใจที่สุดเบื้องหลังการทำงานของท่าน เผยแผ่ธรรมะด้วยหลักพุทธจริยธรรมคือหลักในการดำเนินชีวิต [4]

พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวสัมโมทนียกถาเรื่อง..*เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับพระพุทธศาสนา*", การประชุมทางวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อความเท่าเทียมกัน ประจำปี 2555 ความตอนหนึ่งว่า ถึงแม้ในยุคศตวรรษที่ 21 จะมีการขยายตัวทางด้านการสื่อสารเป็นอย่างมากก็ตาม แต่พุทธจริยธรรมและหลักพุทธธรรมก็ยังคงจำเป็นต่อการสื่อสารเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ทั้งการสื่อสารทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจในด้านทฤษฎี เทคนิคโดยสื่อมวลชนต้องประพฤติตนอยู่ในพุทธจริยธรรมเพื่อคงและเพิ่มความศรัทธาจากมวลชนและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้การสื่อสารที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เพื่อ

---

[3] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2536), หน้า 53.

[4] พุทธทาสภิกขุ, *คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2533), หน้า 13.

ประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศยังไม่เพียงพอและสมบูรณ์เท่าที่ควร เพราะขาดการค้นคว้าวิจัยที่จริงจังและน่าเชื่อถือ[5]

ชินดนัย ศิริสมฤทัย กล่างว่า “การรับรู้ ทัศนคติและความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ ด้านพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยที่ 1.76 (S.D. = 0.70) อาจเพราะกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเรื่องพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันทางสื่อออนไลน์”

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของคำว่าสื่อ ไว้ว่า "สื่อ" (Media) เป็นคำที่มาจากภาษา ละติน ว่า “medium” แปลว่า “ระหว่าง” หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บรรจุขอมูลเพื่อให้ผู้และผู้รับสามารถที่จะสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์เมื่อมีการนำสื่อมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ก็เรียกสื่อนั้นว่า "สื่อการเรียนการสอน" (Instruction Media)

ดร.นงค์นาถ ห่านวิไล กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) เพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนด้วยการเสริมสร้างจิตสำนึกด้วยหลักพุทธธรรมควบคู่กับหลักจริยธรรมสื่อมวลชน ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชนที่ได้ผลยั่งยืนยิ่งขึ้น ด้วยการบ่มฝึกฝนปรับจิตใจกายวาจากการกระตุ้นเตือนให้เกิดมโนธรรมในจิตใจของสื่อมวลชน [6]

1.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระอธิการนิรันดร กนฺตสีโล (ขอนาคกลาง) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อลดปัญหาการเสพสื่อเทคโนโลยีในสังคมไทย” วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยพุทธศักราช 2565 เพื่อศึกษาโยนิโสมนสิการในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเสพสื่อเทคโนโลยีในสังคมไทย 3) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อลดปัญหาการเสพสื่อเทคโนโลยีในสังคมไทย[7]

---

[5] พระไพศาล วิสาโล, *เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับพระพุทธศาสนา*, การประชุมทางวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อความเท่าเทียมกันประจำปี 2555 วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 เวลา 12.30-17.30 น. ณ ห้องประชุมวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์จังหวัดนนทบุรี.

[6] นงค์นาถ ห่านวิไล, “แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2560, บทคัดย่อ.

[7] พระมหานรินทร์ ทวีสิทธิ์, “การวิเคราะห์แนวคิดของกระบวนการสิ่งแวดลอมศึกษาโดยใช้หลักการคิดแบบโยนิโสมนสิการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2547, บทคัดย่อ.

กาญจนา เชี่ยววิทย์การ และทศพล ฎุ้มสุพรรณ ได้ศึกษาเรื่อง “ความต้องการทางการสื่อสารของผู้รับสารกลุ่ม ดิจิตอล เนทีฟ” ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างคือเยาวชนในภาคเหนือตอนล่าง 4 จังหวัด ได้แก่ ตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนต้องการสื่อที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว โดยเฉพาะอินเตอร์เน็ต เนื่องจากสามารถเลือกดูในสิ่งที่ต้องการได้ทันที โดยส่วนใหญ่บริโภคเนื้อหาตามความสนใจจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line และ Skype เป็นต้น การบริโภคเนื้อหามีวัตถุประสงค์ด้านความบันเทิงเป็นหลัก ข่าวสารส่วนใหญ่ที่บริโภคเป็นข่าวสารเกี่ยวกับวงการบันเทิงและข่าวสารทั่วไป ส่วนข่าวสารประเภทการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษาเป็นข่าวสารที่นิยมบริโภคน้อยที่สุด ซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการแปรรูปให้สามารถ ดู ฟัง อ่านได้เข้าใจง่ายและรวดเร็วตามพฤติกรรมการบริโภค ทั้งนี้ เยาวชนให้ความเชื่อถือข้อมูลข่าวสารที่ได้รับผ่านทางวิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์สูงกว่าสื่อสังคมออนไลน์ หรือทางเว็บไซต์[8]

ณัฐนันท์ ศิริเจริญ ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้สื่อบูรณาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย” ผลการศึกษาได้ระบุว่า “ความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย” คือ พลเมืองที่มีคุณลักษณะสำคัญต่างๆ หลายประการ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำขึ้นทั้งถูกและผิด การปฏิบัติตนตามกฎหมายที่กำหนดข้อห้าม ข้อยกเว้นและข้อที่ต้องปฏิบัติไว้ การดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นโดยมีความเอื้ออาทร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ เป็นสังคมและประเทศที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงต่อไปในอนาคต รวมทั้งการเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ของศาสนาและจรรยาบรรณในวิชาชีพของแต่ละบุคคล[9]

พนม คลี่ฉายา ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย” เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 จำนวน 772 คน จากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น ชลบุรี ภูเก็ต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเด็ก ส่วนใหญ่จะเลือกที่จะไม่เข้าไปดูหรืออ่านเนื้อหาที่เป็นความเสี่ยง แต่พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 4-10 ที่ระบุว่าตนเองมีประสบการณ์เข้าถึงเนื้อหาด้านเพศ เกมส์รุนแรง การพนัน และการแสดงออกด้วยความรุนแรงอยู่ในระดับบ่อยๆ จนถึงทำเป็นประจำมีจำนวนร้อยละ 23.0

---

[8] กาญจนา เชี่ยววิทย์การ และทศพล ฎุ้มสุพรรณ, “ความต้องการทางการสื่อสารของผู้รับสารกลุ่มดิจิตอล เนทีฟ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2560, บทคัดย่อ.

[9] ณัฐนันท์ ศิริเจริญ (2555)42 ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้สื่อบูรณาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2547, บทคัดย่อ.

ระบุว่าคุยกับคนแปลกหน้าบ่อยๆ มีจำนวนร้อยละ 3.0 ระบุว่าคลิกดูภาพหรือคลิปโป๊ ที่เพื่อนส่งมาให้หรือแนะนำให้ดู และร้อยละ 1.8 ระบุว่าดูเป็นประจำผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในเนื้อหาโฆษณาเกินจริง และเพศอยู่ในระดับสูงโดยสามารถทำความเข้าใจ วิเคราะห์และประเมินเนื้อหา และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างปลอดภัยต่อเนื้อหาอยู่ในระดับที่สูง[10]

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ในหนังสือ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม 9 หนังสือนี้เป็นการรวบรวมประมวล วิเคราะห์และจัดประเภทพุทธวิธีการคิดของพระพุทธเจาในคัมภีร์พระไตรปิฎกอยางเป็นระบบ ถึงแม้ในยุคศตวรรษที่ 21 จะมีการขยายตัวทางด้านการสื่อสารเป็นอย่างมากก็ตาม แต่พุทธจริยธรรมและหลักพุทธธรรมก็ยังคงจำเป็นต่อการสื่อสารเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ทั้งการสื่อสารทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจในด้านทฤษฎี ส่วนวิจัยที่เกี่ยวข้องมีเรื่องแนวทางการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อลดปัญหาการเสพสื่อเทคโนโลยีในสังคมไทย และเรื่องความต้องการทางการสื่อสารของผู้รับสารกลุ่ม ดิจิตอล เนทีฟ เป็นต้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งรูปแบบในการวิจัยออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. การวิจัยเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ บทความ และงานแปลตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารอื่นๆ ได้แก่ 1) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และคัมภีร์อรรถกถา 2) ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์บุคคล หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน

1.5.2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ
2. รวบรวมข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ
3. รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา เอกสารที่เกี่ยวข้องทั่วไปและงานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

---

[10] พนม คลี่ฉายา ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2547, บทคัดย่อ.

1.5.3 ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นหนังสือหรือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สังเคราะห์ ถอดออกมาเป็นองค์ความรู้

1.5.4 ขั้นกำหนดเครื่องมือในการทำวิจัย

1. แบบสอบถาม
2. แบบสัมภาษณ์
3. แบบสังเกต
4. แบบสนทนากลุ่ม

1.5.5 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการทำวิจัย

1. ออกแบบการสัมภาษณ์ / การสังเกต / การสนาทนากลุ่ม
2. พบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ
3. นำไปปรับแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
4. เสนอบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
5. บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

1.5.6 ขั้นตอนลงภาคสนาม

1. สำรวจพื้นที่
2. เก็บรวบรวมข้อมูล
3. สัมภาษณ์
4. รวบรวม จัดหมวดหมู่ เรียบเรียง

1.5.7 ขั้นตอนการเขียนวิทยานิพนธ์

1. นำวัตถุประสงค์ข้อที่ ไปตั้งเป็นบทที่ 2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ไปตั้งเป็นบทที่ 3 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ไปตั้งเป็นบทที่ 4
2. ลงมือเขียนตามสารบัญที่กำหนด
3. สรุปผลการวิจัย (บทที่ 5)
4. นำเสนอผลการวิจัย
5. เผยแพร่ผลการวิจัยต่อสาธารณะ (ตีพิมพ์)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนชุมชนในตำบลสีแก้ว

1.6.2 ทำให้เข้าใจหลักพุทธจริยศาสตร์และสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อให้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์

1.6.3 ทำให้ได้ความรู้เท่าทันต่อการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สื่อออนไลน์ หมายถึง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมสร้างและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ ให้บริการผ่านเว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน เช่น เว็ปไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เป็นต้น

เยาวชนชุมชนตำบลสีแก้ว หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด และเป็นบุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

หลักพุทธจริยศาสตร์ หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามหลักพุทธปรัชญาในที่นี้หมายถึงหลักสติสัมปชัญญะ หลักหิริโอตตัปปะ และ หลักโยนิโสมนสิการ เป็นต้น

บทที่ 2
สภาพปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ 2 นี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความรู้เรื่องสื่อออนไลน์ในสังคมไทย ความหมาย ประวัติความเป็นมาของสื่อออนไลน์ ความสำคัญของสื่อออนไลน์ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สาเหตุของการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลกระทบที่เกิดจากการใช้สื่อออนไลน์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความรู้เรื่องสื่อออนไลน์ในสังคมไทย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นแซด ในยุค New Normal ในชุมชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์, การรับรู้ประโยชน์ของออนไลน์, ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมจำนวนมากเนื่องจากเป็นช่องทางที่สะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายของคนทั่วโลกที่สามารถเชื่อมถึงกันและมีปฏิสัมพันธ์กันบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์จึงเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิด ทัศนคติ และ พฤติกรรมของผู้บริโภค

2.1.1 ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2559) ได้ให้ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อข้อมูล สารสนเทศ ภาพ มัลติมีเดีย หรือสื่อดิจิทัล สื่ออิเล็คทรอนิคนส์ที่ใช้ช่องทางประเภทของสื่อสังคมออนไลน์การติดต่อแบบสามารถโต้ตอบหรือแบ่งปันสื่อร่วมกันผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือ ระบบเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ทั้งนี้บุคคลทั่วไปสามารถสื่อสาร นำเสนอ แบ่งปันและเผยแพร่ข้อมูลออกสื่อสาธารณะ โดยใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล โน้ตบุ๊ค แท็บเล็ท หรือสมาร์ทโฟน ทำให้เกิดเครือข่ายสังคมขึ้นจากการติดต่อร่วมกันของบุคคลทั่วโลก

สื่อสังคมออนไลน์หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และ

โปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสารและมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเอง ในรูปของข้อมูลภาพและเสียง

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรีได้นิยามเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ว่า เป็นรูปแบบของเว็บไซต์ในการสร้างเครือข่ายสังคม สำหรับผู้ใช้งานในอินเตอร์เน็ต เพื่อเขียนและอธิบายความสนใจและกิจการที่ได้ทำและเชื่อมโยงกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่นในบริการเครือข่ายสังคม โดยมักจะประกอบไปด้วยการแชท (Chat) การส่งข้อความ (Messaging) อีเมล (Email) วิดีโอ (VDO) เพลง (Music) การอัพโหลดรูปภาพ (Photo Uploading) และบล็อก (Blog) เป็นต้น

จากความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ คือสื่อสังคมที่ตั้งอยู่และปฏิสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเตอร์ต โดยมีการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆร่วมกันบนอินเตอร์ตในรูปแบบของเว็บไซต์ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะของการสื่อสาร 2 ทาง ในลักษณะที่ผู้ใช้งานสามารถเป็นผู้สื่อสารเรื่องราวที่เป็นข้อความ รูปภาพและวิดีโอที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือความสนใจของตัวเองและผู้อื่น

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นเว็บที่ให้บุคคลสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารโดยการสร้างบัญชีรายชื่อของตนเองขึ้นมาและสามารถติดต่อกับบัญชีรายชื่อของบุคคลอื่น ๆ ได้บนเครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลต่าง ๆ ประสบการณ์ กิจกรรม หรือความสนใจที่เหมือนกันผ่านระบบอินเทอร์เน็ตโดยการรู้จักกันเป็นทอด ๆ และเชื่อมโยงกันโดยผู้ใช้งานเป็นผู้โพสต์เล่าเรื่องราวส่วนตัวของตนเอง เช่น ชีวิตประจำวัน การเรียน เรื่องราวที่สนใจ การท่องเที่ยว กิจกรรมครอบครัว เป็นต้น ผู้ใช้งานสามารถเลือกที่จะใช้งานผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์รูปแบบที่ตนเองสนใจได้โดยเลือกใช้งานให้เหมาะกับความต้องการหรือวัตถุประสงค์ของการใช้งาน เช่นโพสต์ลงบนเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อลงรูปภาพ วีดีโอ หรือการแชร์ข่าวสารต่าง ๆหรือกิจกรรมที่ตนเองสนใจให้ผู้อื่นที่อยู่ในสังคมออนไลน์ได้รับรู้ โดยบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์มักจะประกอบไปด้วยการแชท ส่งข้อความ ส่งอีเมล วีดีโอเพลง อับโหลดรูป บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook), ไลน์ (Line), ทวิตเตอร์ (Twitter), อินสตราแกรม (Instagram) เป็นต้น

ภาณุวัฒน์ กองราช ได้ให้ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง เว็บพื้นฐานในการบริการที่จะให้แต่ละบุคคลสามารถสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบทั้งระดับ เล็กหรือ ใหญ่ในสังคม มีการสร้างบัญชีรายชื่อผู้ติดต่อที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสิ่งที่สนใจ เหมือนกันได้โดยผ่านการติดต่อกันเป็นเครือข่าย[1]

---

[1] ภาณุวัฒน์ กองราช, “การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารนวัตกรรมและเทคโนโลยี, (วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2554, หน้า 7.

Wertime & Fenwick (อ้างใน สิตา โพธิพิพิธ) ได้อธิบายคำว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเว็บไซด์ประเภทชุมชนออนไลน์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ชุมนุมของกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือความต้องการคล้าย ๆ กัน ผู้ใช้บริการให้ข้อมูลประวัติส่วนตัว (Profile) ของตนเอง หรือจร่วมกับผู้ใช้บริการคนอื่นสร้าง “กลุ่ม” ของตนเองได้ ชุมชนออนไลน์ลักษณะนี้มีนโยบายความ เป็นส่วนตัวที่เคร่งครัดที่ชัดเจน ผู้ใช้บริการสามารถกำหนดได้ว่าจะให้สมาชิกคนใดเข้ามาดูประวัติส่วนตัวหรือติดต่อตนได้ โอกาสให้กับใครสักคนเพียงเวลาไม่เกิน 30 วินาที และส่งการแนะนำตัวไปยังเพื่อนอีกคนหนึ่ง เป็นการลงทุนเวลาเพียงเล็กน้อยแต่มีโอกาสได้ผลตอบแทนที่ยิ่งใหญ่ และเครือข่ายสังคมออนไลน์หมายถึง รูปแบบของ เว็บไซต์ในการสร้างเครือข่ายสังคมผ่านทางอินเทอรเน็ต โดยผู้ใช้เป็นผู้สื่อสารเรื่องราว รูปภาพ และ วิดีโอ เชื่อมโยงกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่น แบ่งปันให้ผู้อื่นที่อยู่ในเครือตนได้รับรู้ในบริการ เครือข่ายสังคมออนไลน์มักจะประกอบไปด้วย การแชท ส่งข้อความ สงอีเมล วิดีโอ เพลง อัพโหลดรูป บล็อก บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยม ได้แก Facebook Line Twitter Instagram Google+ YouTube เป็นต้น[2]

ระวิ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสาโล ได้ให้ความหมายของเครือข่ายสังคมออนไลน์หมายถึง สังคม หรือการรวมตัวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในรูปของกลุ่ม คนรูปแบบหนึ่ง ที่ปรากฏเกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่าชุมชนออนไลน์ทำให้ผู้คนสามารถทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันและเชื่อมโยงกันในทิศทางใด ทิศทางหนึ่ง โดยมีการขยายตัวผ่านการติดต่อสื่อสารอย่างเป็น เครือข่าย เช่น เว็บไซต์Facebook YouTube Twitter เป็นต้น[3]

ขวัญชนก กมลศุภจินดา ได้ให้ความหมายของเครือข่ายสังคมออนไลน์ หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นสังคมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผ่านรูปแบบของเว็บไซต์ที่สามารถ แผ่ขยายออกไปเรื่อย ๆ ผ่านการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดเป็นสังคมใหม่ขึ้นมา[4]

นนทรัฐ ไผ่เจริญ ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ เว็บไซต์ในการสร้างสังคมบนระบบอินเตอร์เน็ต เพื่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น นัดหมาย หรือพบปะ สังสรรค์[5]

---

[2] สิตา โพธิพิพิธ, “พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านความได้เปรียบเชิงการแข่งขันที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้ใช้บริการ เฟซบุ๊คแฟนเพจธุรกิจรับปรึกษาและวางแผนจัดงานแต่งงานในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ), 2556, หน้า 24.

[3] ระวิ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสาโล, “เครือข่ายสังคมออนไลน์ : กรณีเฟซบุ๊ค (Facebook) กับการพัฒนาผู้เรียน”, *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (พฤศจิกายน 2556) : 195-205.

[4] ขวัญชนก กมลศุภจินดา, “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจเนอเรชั่น: กรณีศึกษาความแตกต่างระหว่างเจเนอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจเนอเรชั่นวาย”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ), 2557, หน้า 8.

น้ำทิพย์ วิภาวิน สรุปความหมาย เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking Services : SNS) ว่าเป็นแพตฟอร์มที่ให้บริการ ออนไลน์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นความสนใจร่วมกัน เกี่ยวกับกิจกรรม เหตุการณ์ เรื่องราว ภาพ เพื่อสร้าง เครือข่ายสังคม (Social Networks) หรือ ความสัมพันธ์ในสังคม (Social Relation) ระหว่างกลุ่มบุคคล แหล่งบริการ เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นบริการสารสนเทศบนเว็บที่อนุญาตให้แต่ละคนสร้างโปรไฟล์ของตนเอง สร้างรายชื่อของสมาชิกในกลุ่มเพื่อสร้างชุมชนออนไลน์ที่เชื่อมโยงกันแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันภายในระบบตัวอย่างบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตเช่น email, Google, Facebook, Web Blog, Twitter, LinkedIn, Instagram และอื่นๆ ดังนั้นสังคมปัจจุบันจึงมีเครือข่ายสังคมที่เชื่อมโยงข้อมูลกันในสังคมเครือข่าย โดยมีบริการ เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือทางเทคโนโลยี[6]

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบของเว็บไซต์ ที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์เสมือนที่โยงใยให้บุคคลที่มีเรื่องที่สนใจเหมือนกันมาพูดคุยกัน สามารถเชื่อมโยงระหว่างบุคคลอีกบุคคลหนึ่งได้ เป็นการสร้างเครือข่ายสังคม สำหรับผู้ใช้งานในอินเทอร์เน็ต เขียนและอธิบายความสนใจ กิจกรรมที่ได้ทำ และเชื่อมโยงกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่น ในบริการเครือข่ายสังคมมักจะประกอบไปด้วย การแชท ส่งข้อความ ส่งอีเมลล์ วิดีโอ เพลง อัพโหลดรูป บล็อก โดยแอพพลิเคชั่นที่ได้รับความนิยมได้แก่ Facebook, Line, Twitter และ Instagram และยังสามารถเชื่อมโยงการสื่อสารภายในองค์กร และภายนอกองค์กรเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องประสบปัญหาการบิดเบือนข้อความและยังรวดเร็ว วิดีโอ เพลง อัพโหลดรูป บล็อก โดยแอพพลิเคชั่นที่ได้รับความนิยมได้แก่ Facebook, Line, Twitter และ Instagram

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) หมายถึง เว็บไซต์ที่เชื่อมโยงผู้คนไว้ด้วยกัน เว็บไซต์เหล่านี้จะมีพื้นที่ให้ผู้คนเข้ามารู้จักกัน มีการให้พื้นที่บริการเครื่องมือต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่ายสำหรับเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวบทความ รูปภาพ ผลงาน เป็นที่พบปะ แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความสนใจร่วมกัน รวมไปถึงแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่ผู้ใช้ร่วมกันสร้างเนื้อหาขึ้นได้ตามความสนใจของแต่ละบุคคล Duhe (2007) โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์มีหลายประเภท ได้แก่ 1) ประเภทแหล่งข้อมูลให้ความรู้ (Data/ Knowledge) เช่น Wikipedia 2) ประเภทสร้างเครือข่ายสังคม (Community) เช่น Facebook , Twitter 3) ประเภทสื่อ (Media) เช่น YouTube 4) ประเภทเกทเกมส์ออนไลน์ (Online Game)

---

[5] นนทรัฐ ไผ่เจริญ, “การศึกษาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 2557, หน้า 14.

[6] น้ำทิพย์ วิภาวิน, “เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย = Social network in a networked society”, *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558) : 199-127.

เช่น Raknarok , PANGYA 5) ประเภทฝากภาพ (Photo Management) เช่น Multiply 6) ประเภทซื้อขาย (Business / Commerce) เช่น eBay Amezon ฯลฯ

วิรัญชนา ใจสม ได้ให้เหตุผลสำคัญที่ทำให้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมแพร่หลาย

1) การสื่อสารในสังคมออนไลน์ไม่จำกัดระบบปฏิบัติการของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ต่างระบบปฏิบัติการก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ ผู้ใช้ยังสามารถมีการติดต่อสื่อสารกันได้อย่างอิสระและยังสามารถสร้างกลุ่มความสนใจขึ้นได้เองอีกด้วย

2) การสื่อสารในสังคมออนไลน์ไม่จำกัดรูปแบบของข้อมูลที่เป็นข้อความอย่างเดียว หรืออาจมีภาพประกอบ รวมไปถึงข้อมูลชนิดมัลติมีเดียทั้งภาพเคลื่อนไหวและมีเสียงประกอบ จากความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายสังคมผ่านอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้สามารถเป็นทั้งผู้ใช้สามารถเป็นทั้งผู้รับสารและส่งสารที่ผลิตเนื้อหาสาระขึ้นเองหรือส่งต่อเนื้อหา เช่น ไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (Youtube) ทวิตเตอร์ (Twitter) เว็บไซต์ Google เว็บไซต์ E-mail/G-mail เป็นต้น

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของสื่อออนไลน์

การติดต่อสื่อสารคือปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตของสัตว์สังคมชนิดหนึ่งที่เรียกว่า มนุษย์ มนุษย์เริ่มมีการติดต่อกันมาช้านาน ทั้งการเผชิญหน้าโดยตรง ผ่านการพูดคุย รวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อ ซึ่งยังคงมีไม่มากนัก และยังไม่ทันสมัยเหมือนเช่นทุกวันนี้เพราะทุกวันนี้สื่อถูกสร้างขึ้นเหลือคณาจนบางครั้งตัวมนุษย์เองยังต้องวิ่งตาม ทันบ้าง ไม่ทันบ้าง โดยธรรมชาติของมนุษย์คือการดำรงชีพผ่านสังคม พร้อมกันนั้นยังใช้วัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปอีก เปรียบเสมือนกาวที่คอยประสานภาพแต่ละภาพที่เฟ้นตัวเองหรือโดนเลือกเฟ้นให้ต้องมาอยู่รวมกันกลายเป็นภาพที่สมบูรณ์ในที่สุด[7]

ด้วยเหตุแห่งการดำรงชีวิตในลักษณะนี้จึงหนีไม่พ้นที่จะต้องมีสื่อเพื่อใช้สื่อสารกันในกลุ่มกับนอกกลุ่ม และนับวันอิทธิพลของเจ้าสื่อเหล่านี้นี่เองที่เริ่มจะคล้าย เข็มทิศที่คอยกำหนดวิถีชีวิตให้กับมนุษย์แบบไม่รู้ตัวก็เป็นได้ในอดีตสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ล้วนแต่เคยอยู่ในยุคที่รุ่งเรืองมาแล้วทั้งนั้น จนกระทั่งปัจจุบันสื่อต่างๆ ก็ยังคงรุ่งเรืองอยู่ เพียงแต่เริ่มมีโทรคมนาคม สื่อออนไลน์ เสริมเข้ามากลายเป็นโครงข่ายสลับซับซ้อน และหลายครั้งกลับดูวุ่นวายเข้าไปแทนที่สื่อสิ่งพิมพ์ เกิดเพราะมนุษย์รู้จักผลิตภาษาขึ้นมาใช้เอง ภาษาที่มีความคิดเป็นกระบวนการหลัก สื่อชนิดนี้จึงยังคงความขลังถึงปัจจุบันสื่อวิทยุ คือสื่อที่เปิดรับง่ายที่สุด เพราะแม้กระทั่งผู้ไม่รู้หนังสือก็สามารถทำความเข้าใจได้ สื่อ

---

[7] สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร : การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559), หน้า 17.

โทรทัศน์คือสื่อที่สามารถเข้าถึงอารมณ์ ความเข้าใจง่ายที่สุด สื่อชนิดนี้จึงได้รับความนิยมอย่างมาก อีกสื่อที่ลืมไม่ได้สื่อโทรคมนาคม เพราะความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ คือความปรารถนาของมนุษย์ในการรับสื่ออย่างแท้จริง สื่อออนไลน์ คือเครื่องมือที่ย่อโลก

แต่มันก็เป็นโลกที่เต็มไปด้วยอันตราย หนำซ้ำที่อันตรายที่สุด ณ เวลานี้สื่อข้อความทางโทรศัพท์ ด้วยความสะดวกสบายเวลารับข้อมูล สื่อชนิดนี้จึงสามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายได้เร็วที่สุดในเวลานี้ดังนั้นสื่อทุกชนิดจึงล้วนเป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ของผู้ที่ต้องการมันสามารถเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ในทุกด้าน และแทบทุกคนจึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ณ เวลานี้อิทธิพลของสื่ออาจแทรกซึมเข้ามาในตัวทั้งภายในและภายนอก ภายในคงต้องพูดถึงเรื่องจิตใจ ความคิด ที่ผ่านการรับสื่อจนมีกระบวนการของจิตใต้สำนึกที่เปลี่ยนไป ชอบเก็บตัว อารมณ์รุนแรง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เพียงเพราะว่าพวกเขาเหล่านั้นบริโภคสื่อที่ไม่ดีมากเกินไป หรือเป็นสื่อที่ดีแต่ผิดวิธีนั่นเองส่วนปัจจัยภายนอกนั้นเห็นได้ชัดจากองค์รวมของบุคคลที่กล่าวข้างต้นเมื่อได้มาอยู่รวมกัน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผลสรุปของการรวมครั้งนี้แน่ชัดว่า จะต้องประกอบไปด้วยความไม่ดีมากกว่าดีอย่างแน่นอนเพราะการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์เองไม่ทันได้ระแวดระวังไว้ก่อนนั่นเอง สื่อในปัจจุบันจึงมีอิทธิพลต่อมนุษย์เป็นอย่างมากถึงมากที่สุดมิหนำซ้ำยังกลายมาเป็นดาบสองคม ที่มีประโยชน์มากมายพร้อมโทษเหลือร้ายอีกด้วย ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากอิทธิพลของสื่อนี้เอง เริ่มเด่นชัดขึ้นเมื่อเจ้าสื่อเหล่านี้เริ่มส่งผลร้ายมากกว่าดีในบางครั้ง เพราะมนุษย์มักมองแต่ประโยชน์ และด้านดีของมัน จนมาสะดุดเมื่อได้รับรู้ว่ามันได้ส่งผลร้ายกลับมาแล้ว

2.1.3 ความสำคัญของสื่อออนไลน์

ความสะดวกในการใช้งานทั้งใช้งานบนคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถืออย่างสมาร์ทโฟน มีการสร้าง เว็บไซต์และแอพพลิเคชั่นขึ้นมามากมายให้เลือกใช้งาน ทั้งการติดต่อสื่อสาร การเดินทาง แนะนำ สถานที่ท่องเที่ยว ฟังเพลง ดูหนัง แชร์ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร เมื่อผนวกกับการเกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ของโลก คือไวรัสโควิด 2019 ที่ทางองค์การอนามัยโลกได้ประกาศยืนยัน 25 จนถึงขณะนี้ที่สถานการณ์ยังคงอยู่ในภาวะไม่น่าไว้วางใจ โดยยังมีผู้ป่วย ซึ่งเกิน 532 ล้านคนทั่วโลก มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 6.3 ล้านคน การขาดหนทางที่จัดการได้เด็ดขาด ปัญหาประสิทธิภาพและการจัดสรรวัคซีน และที่สำคัญคือการกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสโควิด 2019 อย่างต่อเนื่องและการติดโรคต่อได้อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะละอองฝอยจากลมหายใจ การพูดคุยและสารคัดหลั่ง จึงเกิดมาตรการทางสังคมวิถีใหม่ เพื่อป้องกันยับยั้งการแพร่ระบาด โดยการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล การใส่หน้ากาก การล้างมือ และการลดกิจกรรมการเคลื่อนไหวของมนุษย์โดยการทำงานจากที่บ้าน จะเห็นได้ว่าข้อมูลทางสาธารณสุข การติดต่อสื่อสาร การบริหารจัดการโรคระบาด การรับรู้ข้อมูลจากประเทศอื่น ดังกล่าวนี้ผ่านการใช้เครือข่ายอินเตอร์เน็ต การกระจายข่าวกระจายความเข้าใจในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปแต่ละวัน การใช้สื่อ

ออนไลน์ในทุกรูปแบบจึงได้รับการใช้และถูกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเร็วขึ้นโดยมีการใช้เพิ่มขึ้นอย่างมากมหาศาล[8]

เครือข่ายอินเตอร์เน็ต การกระจายข่าวกระจายความเข้าใจในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปแต่ละวัน การใช้สื่อออนไลน์ในทุกรูปแบบจึงได้รับการใช้และถูกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเร็วขึ้น โดยมีการใช้เพิ่มขึ้นอย่างมากมหาศาลในการสื่อสารออนไลน์ที่ได้มีการเข้าถึงและใช้งานมากใน 12 ปีมานี้อาทิ face book, Line, Twitter, YouTube เป็นต้น ผู้ใช้สื่อออนไลน์มีวัตถุประสงค์[9] ในการใช้หลากหลายทั้งเพื่อติดตามข่าวสาร เพื่อการศึกษาพัฒนาตน เปิดโลกทัศน์ ความบันเทิง การสร้างและค้นหาแรงบันดาลใจ การรับรู้ข่าวและเรื่องราวความเป็นไปต่างๆในโลกปัจจุบัน ผลของการใช้สื่อออนไลน์จึงมีผลทั้งในแง่ที่เป็นประโยชน์และในแง่ตรงกันข้ามเช่นการถูกบันทึกข้อมูล การเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณชน อีกทั้งยังมีลักษณะการบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้ ที่เรียกว่า Digital footprintหากใช้โดยประมาท ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบในวงกว้างหรือแสดงออกอย่างไม่เหมาะสมอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ สร้างความไม่พอใจ สร้างพลังลบต่อผู้ที่ผ่านมาอ่านหรือเห็น ไปจนกระทั่งเกิดวิวาทะหรือถูกตัดสินเข้าใจผิดได้ สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งของสื่อออนไลน์คือสามารถแพร่กระจายสารอย่างงวดเร็ว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วไปด้วย

แน่นอนว่าไลฟ์สไตล์การใช้ชีวิตของคนเราก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทคโนโลยีและภาวะแวดล้อมของเรา ซึ่งปัจจุบันเราคงไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงกระแสของธุรกิจออนไลน์ หรือสื่อออนไลน์ได้กว่า10ปีที่อินเทอร์เน็ตค่อยๆ เข้ามามีความสำคัญในการดำรงชีวิตของทุกคน จากความสะดวกสบาย และง่ายต่อการส่งหรือรับข้อมูลข่าวสาร ที่ทุกคนไม่ต้องคอยแต่เป็นเพียงผู้รับสารแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่สามารถเป็นผู้สร้าง หรือพัฒนาข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ทำให้คำว่า สื่อออนไลน์ เกิดเป็นกระแสที่ใครๆ ก็ต้องพุ่งประเด็นสนใจไปหา ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา เจ้าของกิจการ หรือแม้แต่นักการตลาดเองคำจำกัดคำง่าย ๆ ของคำว่า สื่อออนไลน์ ก็คือสื่อของสังคม ที่เปิดโอกาสให้ไม่ว่าใครก็สามารถนำเสนอข่าวสารและข้อมูลเพื่อเผยแพร่ให้บุคคลอื่นๆ ได้รับรู้ ซึ่งมีอยู่ในหลากหลายรูปแบบเช่น เว็บบล็อค เว็บบอร์ด YouTube, Hi5, Facebook, Twister, My Space วิทยุออนไลน์ ทีวีออนไลน์ etc. โดยอาจจะมีทั้งการนำเอาเรื่องราวของตัวเอง หรือประสบการณ์สิ่งที่

---

[8] World Health Organization, *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19- 11 March 2020*, [*Online*], Available from <https://www.who.int/directorgeneral/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid19---11--march-2020>. [5 February 2022].

[9] Kaspersky, What is a digital footprint? And how to protect it from hackers, [*Online*], Available from: <https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-is-a-digitalfootprint [5 February 2022>.

ได้พบ การสอนความรู้ต่าง ๆ หรือแม้กระทั้งเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่ตัวเองมีความรู้หรือมีความถนัด และแน่นอนว่าเมื่อคนได้เจอ "คนคอเดียวกัน" ความสนุกที่ได้รู้จัก แชร์ประสบการณ์ร่วมกัน หรือได้ขยายวงเพื่อนฝูงที่ชอบเหมือนๆ กันออกไป และยังสามารถรับชม รับฟังวิทยุออนไลน์และทีวีออนไลน์ ได้ทางอินเทอร์เน็ตที่สะดวกสบาย โดยไม่ต้องเปิดทีวีหรือเปิดวิทยุ สิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้สื่อออนไลน์ ได้รับความนิยมอย่างล้นหลามตลอดหลายปีที่ผ่านมา สื่อออนไลน์ ไม่เพียงแต่จะใช้ในการนำเสนอข่าวสารและข้อมูลเพื่อเผยแพร่ให้บุคคลอื่นๆ ได้รับรู้เท่านั้น ปัจจุบันยังมีความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ธุรกิจโฆษณา ที่ธุรกิจโฆษณานิยมใช้สื่อออนไลน์ เพราะว่าใช้งบน้อย ไม่สิ้นเปลือง และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดี ซึ่งตอนนี้ตลาดสื่อออนไลน์กำลังเติบโต สื่อออนไลน์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่นักโฆษณาเลือกใช้ทำไมต้องสื่อออนไลน์คิดกันง่ายๆ ว่าเวลาเราจะตัดสินใจซื้อสินค้าสักชิ้นที่เราไม่คุ้นเคย สิ่งแรกที่คุณจะทำคืออะไร “หาข้อมูล” ใช่หรือไม่ ในยุคที่เงินทองหายากเศรษฐกิจซบเซา ปัญหาการใช้สื่อและเสพสื่อต่างๆจึงมีปัญหาตามมาและยากที่จะแก้ไขได้ในเวลาอันรวดเร็ว[10]

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ คือสื่อสังคมที่ตั้งอยู่และปฏิสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเตอร์ต โดยมีการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆร่วมกันบนอินเตอร์ตในรูปแบบของเว็บไซต์ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะของการสื่อสาร 2 ทาง ในลักษณะที่ผู้ใช้งานสามารถเป็นผู้สื่อสารเรื่องราวที่เป็นข้อความ รูปภาพและวิดีโอที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือความสนใจของตัวเองและผู้อื่น สื่อสังคมออนไลน์ คือสื่อสังคมที่ตั้งอยู่และปฏิสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเตอร์ต โดยมีการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆร่วมกันบนอินเตอร์ตในรูปแบบของเว็บไซต์ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะของการสื่อสาร 2 ทาง ในลักษณะที่ผู้ใช้งานสามารถเป็นผู้สื่อสารเรื่องราวที่เป็นข้อความ รูปภาพและวิดีโอที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือความสนใจของตัวเองและผู้อื่น

2.2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

ตำบลสีแก้วเป็นหนึ่งใน 14 ตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองร้อยเอ็ดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 15 กิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

1) ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลผักแว่นและตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร

2) ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลปอภาร ตำบลดงลาน และอำเภอศรีสมเด็จ

3) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลจังหาร ตำบลหนองแวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด

4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดมหาสารคาม

---

[10] นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์. “การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์”, *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2558) : 12-14.

เนื้อที่เทศบาลตำบลสีแก้วมีเนื้อที่ประมาณ 41,562.5 ไร่ เฉลี่ยประมาณ 66.5 ตารางกิโลเมตรลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของตำบลสีแก้ว ส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบถึงค่อนข้างเรียบและเป็นลูกคลื่นลอนลาด การใช้ประโยชน์จากที่ดินของตำบลสีแก้ว กว่าร้อยละ 81 เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เช่น ทำนาและปลูกพืชอื่นเพียงเล็กน้อย เช่น การปลูกยาสูบ พืชผัก นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สำคัญที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หนองดงยาง หนองเกลือ หนองสิม หนองแวง และหนองน้ำอื่นกระจายไปทั่วพื้นที่ตำบล มีประชากรทั้งสิ้น 12,816 คน เป็นชาย 6,341 คน หญิง 6,475 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสีแก้ว ส่วนใหญ่มีรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การทำนา โดยจะทำนาข้าวเหนียว เพื่อการบริโภคเป็นส่วนใหญ่ ด้านการเลี้ยงสัตว์ที่ทำรายได้ให้เกษตรกร ได้แก่ การเลี้ยงโค กระบือ สุกร เป็ด และไก่พื้นเมือง เป็นต้น

อาชีพรับจ้างทั่วไปถือเป็นอาชีพรองจากอาชีพด้านการเกษตร ชาวบ้านส่วนใหญ่เดินทางไปรับจ้างทำนาทั่วไปที่กรุงเทพมหานครทำให้มีรายได้ดีพอสมควร ส่วนแม่บ้านก็เย็บพรมเช็ดเท้า เพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว

อาชีพค้าขายประชาชนส่วนหนึ่งประกอบอาชีพค้าขายควบคู่ไปกับการเกษตร จะเป็นการค้าขายของเบ็ดเตล็ด เล็กๆ น้อยๆ ภายในบ้าน

ผลผลิตหรือสินค้า/บริการที่สำคัญของตำบล ได้แก่พรมเช็ดเท้า แคน ข้าวหอมมะลิ ข้าวโพด ถั่วลิสง ดอกดาวเรือง ผักสวนครัวปลอดสารพิษ เป็นต้น

ประเพณีและวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญเรียงลำดับความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

1) ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ มกราคมตักบาตรทำอาหารถวายวัด

2) บุญประเพณีไหว้พระธาตุ เดือนกุมภาพันธ์ ทำบุญตักบาตร จัดขบวนแห่พระบรมสารีริกธาตุ บวชชีพรหมณ์ เป็นต้น

3) บุญข้าวจี่ เดือนกุมภาพันธ์ จัดทำข้าวจี่เพื่อไปทำบุญที่วัด

4) บุญผะเหวด เดือนมีนาคม ฟังเทศน์มหาชาติ

5) สงกรานต์ เดือนเมษายน รดน้ำดำหัวแสดงมุทิตาจิตต่อผู้สูงอายุ, เล่นสาดน้ำ

6) บุญบั้งไฟ เดือนมิถุนายน แข่งขันบั้งไฟ, จัดขบวนแห่บูชาพระยาแถน

7) เข้าพรรษา เดือนกรกฎาคม ทำบุญตักบาตร, ขับร้องสารภัญญ์

8) สารทไทย เดือนกันยายน ทำบุญถวายสังฆทานกับญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

9) ออกพรรษา เดือนตุลาคม ตักบาตรเทโว

10) ลอยกระทง เดือนพฤศจิกายน ลอยกระทงตามแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน

ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง เปิดให้การบริการพื้นฐาน

ด้านการคมนาคม การคมนาคมประเภททางบกในตำบลสีแก้ว มีทั้งถนนในพื้นที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านภายในหมู่บ้านและท้องถิ่นอื่น ซึ่งมีเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญที่อยู่ในพื้นที่ตำบล เช่น ทางหลวงชนบทหมายเลข รอ.4 บ้านโสกเชือก บ้านหัวดง ถนน ทางหลวงชนบทที่ 11016 เชื่อมระหว่างตำบลสีแก้วกับตำบลโพธิ์สัย และถนนทางหลวงชนบทที่ รอ.11019 เชื่อมระหว่างตำบลสีแก้วกับตำบลปอภาร และตำบลใกล้เคียง เป็นต้น

การคมนาคมในเขตเทศบาลตำบลสีแก้ว ส่วนใหญ่เป็นการคมนาคมทางบก ถนนส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลาดยาง เชื่อมต่อหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ

ข้อมูลอื่น ๆ

ระบบชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยแอ่งใช้ในการเกษตรตลอดทั้งปีครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 15,000 ไร่ หนองน้ำ ซึ่งใช้กักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภค เช่น หนองแวง,หนองคู,หนองไก้

สถานที่ราชการ เป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่บ้านหนองสูบ ซึ่งสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ทั่วภาคอีสาน

ลำห้วยแคน เป็นลำห้วยที่ใช้กักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์

วัดบ้านเมืองสีแก้ว เป็นที่ตั้งของพระธาตุสีแก้วที่มีอายุมากกว่า 200 ปี

ตำบลสีแก้ว มีป่าสาธารณะประโยชน์ 84 ไร่ อยู่หมู่ที่ 2,6,7,12,14,15,22

องค์การบริหารส่วนตำบลสีแก้ว ประกอบไปด้วย คณะผู้บริหารจำนวน 5 คน สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีแก้ว จำนวน 12 คน พนักงานเทศบาล 32 คน ลูกจ้างประจำ 2 คน พนักงานจ้างตามภารกิจ 37 คน พนักงานจ้างเหมาบริการ 26 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน

2.3 ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว

แม้ว่าจะเกิดสถานการณ์การแพร่กระจายของไวรัสโควิด 19 แต่ในด้านหนึ่งวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนตำบลสีแก้ว เยาวชน New normalและ Next normal ได้ทำให้รูปแบบของชีวิตมนุษย์เปลี่ยนไป จนถึง ณ เวลานี้ ประชากรโลกคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีไร้สายเพื่อการสื่อสารทางสังคมออนไลน์เกือบทั้งหมด นอกจากไม่เสียเวลาในการเดินทาง ยังสามารถเปิดโลกทัศน์ การประชุม การเรียน หรือแม้แต่การนำเสนอวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2565 ก็ได้นำเสนอผ่านระบบโปรแกรมซูม

ด้วยเหตุปัจจัยเหล่านี้ทำให้เยาวชน คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) ให้ความสำคัญกับการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้กับสังคม (Desire tmake a difference)[11] เยาชนนี้เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆอยู่เสมอ จนถูกเรียกว่าเป็นเยาวชนยุคดิจิทัล เป็นยุคที่เยาวชนทั่วโลกมีอะไรหลายๆอย่างที่

[11] วฤตดา วรอาคม, “5 อินไซต์เจเนอเรชั่นซี”, 6 มกราคม 2566, <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770>.

คล้ายคลึงกัน เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันได้ง่ายและรวดเร็ว เกิดการยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในเรื่องภาษาและเชื้อชาติเกิดความคิด ทัศนคติพฤติกรรม ความต้องการ และลักษณะนิสัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดลักษณะการเป็นประชากร(ที่ดี)ของโลก (World People) อย่างไรก็ตาม เยาวชน คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) นับว่ามีทักษะในการสื่อสารค่อนข้างต่ำ

เมื่อเทียบกับคนเจนเนอเรชั่นก่อนหน้า เนื่องจากมีพฤติกรรมการเรียนรู้และศึกษาทุกข้อสงสัยผ่านอินเตอร์เน็ตมากกว่าการพูดคุยสื่อสารกับคนรอบข้าง พ่อแม่ และเพื่อนฝูง คนรุ่นนี้เป็นมนุษย์ที่เข้าถึงข้อมูลและสถิติ เข้าถึงโลกออนไลน์เป็นกิจวัตร ทำให้การรับข่าวสารเป็นไปอย่างทันท่วงทีส่งผลให้เกิดพฤติกรรมคิดเร็วทำเร็ว ไม่ชอบการรอคอย ก่อนทำอะไรต้องหาข้อมูลออนไลน์ก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดให้มากที่สุด ต้องการคำอธิบายมาก ต้องมีเหตุผล ต้องรู้สึกว่าเข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยเฉพาะต้องการตัดสินใจเส้นทางการใช้ชีวิตของตนเอง[12]

เยาวชนคนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) นี้ มีผู้กล่าวถึงในด้านที่มีดีเอ็นเอของการสร้างเนื้อสร้างตัวด้วยตนเอง (Entrepreneur DNA) เนื่องจากการเรียนการสอนในปัจจุบันที่มีตัวเลือกที่หลากหลายและกระแสออนไลน์ที่เน้นการสร้างผลงานร่วม (Crowdsourcing)เยาวชนรุ่นเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) นี้ส่วนใหญ่มีความนึกฝันที่จะเป็นเจ้านายตัวเอง เชื่อการปูทางสร้างประสบการณ์ทำงานของตนเอง โดยนิยมเริ่มทำงานตั้งแต่ยังเรียนไม่จบ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ค่อยเชื่อเรื่องของการต้องออกไปเจเพื่อนฝูงเพื่อสร้างตัวตนของตนเอง คติในการทำงานของเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) ที่สำคัญคือ ความโปร่งใส ความยืดหยุ่น ความมีอิสระ การพึ่งพาตนเองในการทำงาน การรับงานในลักษณะที่จบเป็นงานไป (Freelance) และมีความรู้สึกว่าความคิดเห็นของตัวเองควรได้รับการรับฟัง[13]

พฤติกรรม Gen Z “ใช้ชีวิตบนออนไลน์ แต่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงในออนไลน์”ร้อยละ 82 ของ Gen Z ใช้สมาร์ทโฟนหลายครั้งต่อวัน แต่ในขณะที่ Gen Z เป็นประชากรที่ใช้ชีวิตออนไลน์มากที่สุด กลับพบว่าร้อยละ 90 ของกลุ่ม Gen Z รู้สึกว่าเขาใช้เวลามากเกินไปบนดิจิทัล ทั้งนี้พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ต้องการแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงในโลกออนไลน์ เนื่องจากพวกเขาตระหนักถึงความอันตรายของสื่อสังคมออนไลน์ คนในรุ่นนี้ร้อยละ 92จะคิดอย่างรอบคอบ และกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาโพสต์ แล้วเพื่อนๆ หรือคนในครอบครัวเห็น ก็อาจไม่ใช่ตัวตนจริงๆ ของเขา แสดงให้เห็นว่า Gen Z สร้างกำแพงในสื่อสังคมออนไลน์ (SNS, Social Media) โดยเฉพาะกับครอบครัว จะสังเกตได้ว่า Gen

---

[12] Marketplus, “GEN Z เจนเปลี่ยนโลก ที่ใช้แรงบันดาลใจและ PASSION เป็นพลังในการขับเคลื่อน”, 20 มกราคม 2565, <https://www.marketplus.in.th/content/detail.php?id=5065>.

[13] Marketingoops, “7 ทัศนคติ ‘Gen Z ประเทศไทย’ ผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ มีพลังเปลี่ยนโลกการตลาด – แบรนด์จะชนะใจอย่างไร”, 26 มกราคม 2565, <https://www.marketingoops.com/ reports/behaviors/7-attitudes-and-behaviour-gen-z-thailand/>.

Z หลายคนจะมีบัญชีการใช้งาน account บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Account หนึ่งสำหรับเพื่อน อีก Account สำหรับที่บ้าน อย่างกรณี Facebook

ทั้งนี้ สื่อสังคมออนไลน์ (social media) อาทิ พันทิป (Pantip), เฟซบุ๊ค (Facebook), ทวิตเตอร์ (Twitter) และไลน์ (Line) มีความแตกต่างจากสื่อหลักกล่าวคือ ในขณะที่สื่อหลักต้องอาศัยสื่อมวลชนที่ ทำหน้าหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหลักและมีองค์กรและจรรยาบรรณวิชาชีพผู้ผลิตสื่อคอยกำกับดูแลในระดับหนึ่ง สื่อสังคมออนไลน์มักไม่ระบุตัวตน ประชาชนทั่วไปสามารถเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยไม่มีผู้รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่เผยแพร่ออกไป[14] ดังนั้นจึงสามารถพบการแสดงความคิดเห็นในลักษณะ “ประทุษวาจา” (hate speech) การแสดงความคิดเห็นโดยใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย กระทบต่อศีลธรรมอันดีของสังคม การใช้ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือมีลักษณะจงใจบิดเบือนหรือทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิด การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ

ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่างๆ นั้น ผู้รับสารก็มักจะแสวงหาข่าวสารหรือติดตามข่าวสารจากแหล่งที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อหรือความคิดเห็นของตนที่มีอยู่ก่อนแล้ว[15] ซึ่งเป็นที่น่าห่วงกังวลว่าการจำกัดการเปิดรับสื่อเฉพาะสื่อที่สนับสนุนความคิดหรือความเชื่อของตนนั้นจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีข้อมูลที่จำกัดในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ อย่างรอบด้าน เมื่อข้อมูลที่รับมาเป็นข้อมูลเพียงด้านเดียว หรือเป็นข้อมูลที่ผ่านการบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของผู้ผลิตเนื้อหาสื่อดังกล่าว

แม้ว่าการนำเสนอเนื้อหาของผู้ผลิตสื่อดิจิทัล และการแสดงความคิดเห็นของผู้ใช้สื่อดิจิทัลเองจะพบปัญหาดังที่กล่าวแล้ว การคุ้มครองผู้รับสารจากเนื้อหาสื่อดิจิทัลที่เป็นภัยก็ยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้ด้วยธรรมชาติของสื่อดิจิทัลเองที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นผู้เขียนข่าว ในขณะที่การคุ้มครองหรือควบคุมเนื้อหาสื่อโดยภาครัฐ มักถูกมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพการแสดงออกทางความคิดเห็น (Freedom of Expression) อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์ในการป้องกันการใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและศีลธรรมอันดีของประชาชน หากแต่ถ้อยคำในกฎหมายมีความคลุมเครือส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายที่อาศัยการตีความที่เป็นอัตวิสัย ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานรัฐเป็นสำคัญประชาชนไม่สามารถเข้าใจได้ว่าข้อมูลที่มีเนื้อหาเช่นไรจึงจะเข้าข่ายเป็นความผิด

---

[14] นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์, “การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์”, *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์,* ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2558) : 12-14.

[15] ชวรัตน์ เชิดชัย, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน*, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2527), หน้า 16.

ด้วยเหตุนี้แนวทางการพัฒนาบทบาทสื่อดิจิทัลในการเสริมสร้างประชาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมืองแนวทางหนึ่ง จึงอาจต้องมุ่งไปที่การปรับปรุงที่ตัวบุคคลผู้เปิดรับหรือผู้บริโภคข่าวสารเองให้สามารถใช้วิจารณญาณและสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองได้ระหว่างการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ โดยสามารถแยกแยะระหว่างข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง หรือข้อความชวนเชื่อ และตระหนักรู้ในผลกระทบของการแสดงความคิดเห็นที่จะเกิดต่อตนเองและสังคม

2.4 สาเหตุของการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

อินเตอร์เน็ตเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกเข้าด้วยกัน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไซเบอร์สเปซ (Cyberspace) อินเตอร์เน็ตทำให้การเคลื่อนย้ายและส่งผ่านข่าวสารข้อมูลจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งทำได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ราคาประหยัด สามารถส่งข้อมูลได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ เสียง กิจกรรมทางอินเตอร์เน็ตที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่คุ้นเคย ได้แก่ การส่งอีเมล (E-mail) หรือสไกป์ (Skype), การแชร์รูปภาพทางเฟซบุ๊ก (Facebook), การดูวิดีโอทางยูทูบ (YouTube), รวมถึงการเล่นไลน์ (Line)[16]

ประชากรในกลุ่มอายุ 15-35 ปี ที่ครอบคลุมถึงกลุ่ม Gen Y (กลุ่มคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2524-2543) และ Gen Z (เกิดในปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป) หรืออาจเรียกกลุ่ม Gen Z ว่า “กลุ่มดิจิทัล เนทีฟ” (Digital Native) หรือกลุ่มคนที่เติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นกลุ่มอายุที่มีการใช้อินเตอร์เน็ตสูงที่สุด ส่วนอุปกรณ์ในการเข้าถึงอินเตอร์เน็ตที่คนนิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล คอมพิวเตอร์พกพา และแท็บเล็ต ตามลำดับ และกิจกรรมที่ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตนิยมเป็นอันดับหนึ่งคือ “Social network” หรือสื่อสังคมออนไลน์

เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวกระโดด พร้อมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความเป็นปัจเจกชนและทางสังคมอย่างมากมายเพิ่มพูนรวดเร็วยิ่งกว่ายุคใดๆ การสื่อสารด้วยสื่อสังคมอออนไลน์มีความสำคัญทั้งด้านที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ เช่นเพื่อการศึกษา การหาข้อมูล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาใจต่อผู้คนและในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การ

---

[16] สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร : การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557), หน้า 3 - 5.

คำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนา การเข้าใช้ การเยี่ยมชมเว็ปไซด์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล (Digital footprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต[17] ด้วยเหตุปัจจัยเหล่านี้ทำให้คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) ให้ความสำคัญกับการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้กับสังคม (Desire to make a difference)[18] ยุคนี้เด็กเกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆอยู่เสมอ จนถูกเรียกว่าเป็นเด็กยุคดิจิทัล เป็นยุคที่เด็กทั่วโลกมีอะไรหลายๆอย่างที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจาก

เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันได้ง่ายและรวดเร็ว เกิดการยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในเรื่องภาษาและเชื้อชาติเกิดความคิดทัศนคติพฤติกรรม ความต้องการและลักษณะนิสัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดลักษณะการเป็นประชากร(ที่ดี)ของโลก (World People) อย่างไรก็ตาม คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) นับว่ามีทักษะในการสื่อสารค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับคนเจนเนอเรชั่นก่อนหน้า เนื่องจากมีพฤติกรรมการเรียนรู้และศึกษาทุกข้อสงสัยผ่านอินเตอร์เน็ตมากกว่าการพูดคุยสื่อสารกับคนรอบข้าง พ่อแม่และเพื่อนฝูง คนรุ่นนี้เป็นมนุษย์ที่เข้าถึงข้อมูลและสถิติ เข้าถึงโลกออนไลน์เป็นกิจวัตร ทำให้การรับข่าวสารเป็นไปอย่างทันท่วงทีส่งผลให้เกิดพฤติกรรมคิดเร็วทำเร็ว ไม่ชอบการรอคอย ก่อนทำอะไรต้องหาข้อมูลออนไลน์ก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดให้มากที่สุด ต้องการคำอธิบายมาก ต้องมีเหตุผล ต้องรู้สึกว่าเข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยเฉพาะต้องการตัดสินใจเส้นทางการใช้ชีวิตของตนเอง

วัย Gen Z ประเทศไทยมองว่าโลกนี้การแข่งขันสูง[19] พวกเขามองหาการเติบโตและมุ่งมั่นในสิ่งที่ดีที่สุด โดยพบว่าร้อยละ 81 ของ Gen Z ในไทยรู้สึกกังวลว่าตนเองจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ยังคงมองโลกด้วยความหวัง สิ่งที่น่าสนใจกว่านั้นคือ นิยามความสำเร็จของ Gen Z ไม่ได้หมายถึงรวย เพราะเมื่อถามคน Gen Z ว่าในอนาคตสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับพวกเขาคืออะไร พบว่าร้อยละ 37 บอกว่าประสบความสำเร็จ และร้อยละ 36บอกว่าความสุข ส่วนร้อยละ 14 ต้องการความร่ำรวย สะท้อนได้ว่า Gen Z ประเทศไทยต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตมากเท่าๆ กับการมีความสุข (ความสุข = ประสบความสำเร็จ) ทั้งนี้ นิยามความสำเร็จของคน Gen Z แตกต่างจากคนรุ่นอื่น อาจเป็นเพราะความท้าทายทางเศรษฐกิจ ทำให้คน Gen Z มองความสำเร็จแตกต่างกัน ความฝันของ Gen Z คือ การค้นหาความสุขในระยะยาวอย่างยั่งยืน สำหรับตนเองและคนรอบข้าง

---

[17]Kind, T., Patel, P.D., Lie, D.A., “Opting into online professionalism : Social media and pediatrics”, *Pediatrics*, Vol. 132 No. 5 (2013) : 792-793.

[18] วฤตดา วรอาคม, “5 อินไซด์เจเนอเรชั่นซี”, 6 มกราคม 2565, <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770>.

[19] Marketingoops, “7 ทัศนคติ ‘Gen Z ประเทศไทย’ ผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ มีพลังเปลี่ยนโลกการตลาด – แบรนด์จะชนะใจอย่างไร”, 26 มกราคม 2565, <https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/7-attitudes-and-behaviour-gen-z-thailand>.

จากสถิติพบว่าผู้ใช้อินเตอร์เน็ตกว่าครึ่งหนึ่งในประเทศไทยเป็นเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง14-24 ปี คิดเป็น 13% ของจำนวนประชากรอายุ14-65 ปี หรือคิดเป็น 8,570,890 คน เยาวชนกลุ่มนี้จัดเป็นดิจิทัล เนทีฟ (digital native) หรือกลุ่มคนที่เติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล และใช้อินเตอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน1 ผลสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป จำแนกตามกลุ่มอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรกลุ่มอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนการใช้อินเตอร์เน็ตสูงที่สุดทุกปีระหว่างปี พ.ศ. 2552-2556 โดยในปี 2556 สัดส่วนการใช้อินเตอร์เน็ตของกลุ่มอายุ 15-24 ปี อยู่ที่ร้อยละ 58.4 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 6-14 ปี ร้อยละ 54.1 กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 33.5 กลุ่มอายุ 35-49 ปี ร้อยละ 18.7 และในกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 6.6 อาจกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของเยาวชนไทยในปัจจุบันมีลักษณะของการใช้ชีวิตแบบคนยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่เติบโตมากับการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นช่องทางไปสู่การเปิดรับข่าวสาร ความบันเทิง ติดต่อสื่อสาร และสร้างกลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ และการเปิดรับสื่อใหม่หรือสื่อดิจิทัล รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ มักเป็นการเปิดรับคนเดียวเป็นส่วนใหญ่[20]

ทั้งนี้ สื่อสังคมออนไลน์ (social media) อาทิ พันทิป (Pantip), เฟซบุ๊ค(Facebook), ทวิตเตอร์(Twitter) และไลน์ (Line) มีความแตกต่างจากสื่อหลัก กล่าวคือ ในขณะที่สื่อหลักต้องอาศัยสื่อมวลชนท หน้าที่เป็นผู้ส่งสารหลักและมีองค์กรและจรรยาบรรณวิชาชีพผู้ผลิตสื่อคอยกำกับดูแลในระดับหนึ่ง สื่อสังคมออนไลน์มักไม่ระบุตัวตน ประชาชนทั่วไปสามารถเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารโดยไม่มีผู้รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่เผยแพร่ออกไป[21] ดังนั้นจึงสามารถพบการแสดงความคิดเห็นในลักษณะ “ประทุษวาจา” (hate speech) การแสดงความคิดเห็นโดยใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย กระทบต่อศีลธรรมอันดีของสังคม การใช้ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือมีลักษณะจงใจบิดเบือนหรือทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิด การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ

นอกจากนี้ สื่อใหม่อันรวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ล้วนถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างมากมายในปัจจุบัน และถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ทั้งโดยนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมทำให้สื่อเหล่านี้มีฐานะเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย การใช้สื่อการเมืองเหล่านี้มีการ

---

[20] อมร สวัสดิ์รักษ์ และคณะ, “การพัฒนาชุดกจิกรรมส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3”, *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ* ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2559) : 78.

[21] นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์, “การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์”, *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2558) : 53.

นำเสนอความคิดเห็นและความเชื่อปะปนกับความจริง ไม่ได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่มีข้อมูลอย่างรอบด้าน ในทางตรงกันข้ามมีการนำเสนอในลักษณะโฆษณาชวนเชื่ออ มีความลำเอียง อคติ ยั่วยุ ให้เกิดความขัดแย้ง แตกแยก เกลียดชัง[22]

ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่างๆ นั้น ผู้รับสารก็มักจะแสวงหาข่าวสารหรือติดตามข่าวสารจากแหล่งที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อหรือความคิดเห็นของตนที่มีอยู่ก่อนแล้ว[23] ซึ่งเป็นที่น่าห่วงกังวลว่าการจำกัดการเปิดรับสื่อเฉพาะสื่อที่สนับสนุนความคิดหรือความเชื่อของตนนั้นจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีข้อมูลที่จำกัดในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ อย่างรอบด้าน เมื่อข้อมูลที่รับมาเป็นข้อมูลเพียงด้านเดียว หรือเป็นข้อมูลที่ผ่านการบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของผู้ผลิตเนื้อหาสื่อดังกล่าว

2.5 ผลกระทบจากการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง ในเรื่องไหนบ้าง มีผลกระทบมากหรือน้อยแค่ไหน และผลกระทบนั้นส่งผลต่อตัวผู้ได้รับผลกระทบและบุคคลที่ใกล้ชิดในรูปแบบไหนบ้าง

สื่อออนไลน์เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่จัดว่าเป็นสื่อใหม่ได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ข่าวที่เคยถูกผูกขาดมาอย่างยาวนานโดยสื่อกระแสหลัก และยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์เป็น “ดาบสองคม” ที่อาจส่งผลกระทบในด้านลบต่อผู้บริโภคข่าวสารหากผู้ใช้ขาดการรู้เท่าทันสื่อ ในขณะที่การคุ้มครองผู้รับสารจากเนื้อหาที่เป็นภัยของสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำได้ยากเนื่องจากธรรมชาติของสื่อสังคมออนไลน์เองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้ผลิตสื่อ จึงพบเห็นการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นผู้ที่มีความเห็นต่างจากตน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ข้อมูลเท็จเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการบิดเบือนข้อมูล ยั่วยุปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง เกลียดชัง

จากข้อจำกัดสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ที่กล่าวในข้างต้นคือ การไม่มีตัวตน หรือตัวตนซ่อนเร้นในโลกออนไลน์ ทำให้คนรู้สึกว่าตนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนบนโลกออนไลน์ ทำให้สื่อสังคมออนไลน์นำมาซึ่งภัยแอบแฝง

---

[22] คมชัดลึก, “รายงานสถานการณ์สื่อปี 2552 ปีแห่งการใช้สื่อเพื่อสร้างสงครามการเมือง”, 26 มกราคม 2566, <http://www.komchadluek.net/news/politic/43369>.

[23] ชวรัตน์ เชิดชัย, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน*, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2557), หน้า 36.

จากข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลประทบต่อคนในสังคมเป็นวงกว้างทำให้เกิดแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อโดยมีความหมายและความสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว29 เพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน คือ “การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง” มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะ ไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ ให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย” เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 จำนวน 772 คน จากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น ชลบุรี ภูเก็ต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเด็กส่วนใหญ่จะเลือกที่จะไม่เข้าไปดูหรืออ่านเนื้อหาที่เป็นความเสี่ยง แต่พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 4-10 ที่ระบุว่าตนเองมีประสบการณ์เข้าถึงเนื้อหาด้านเพศ เกมส์รุนแรง การพนัน และการแสดงออกด้วยความรุนแรงอยู่ในระดับบ่อยๆ จนถึงทำเป็นประจำ มีจำนวนร้อยละ 23.0 ระบุว่าคุยกับคนแปลกหน้าบ่อยๆ มีจำนวนร้อยละ 3.0 ระบุว่าคลิกดูภาพหรือคลิปโป๊ ที่เพื่อนส่งมาให้หรือแนะนำให้ดู และร้อยละ 1.8 ระบุว่าดูเป็นประจำ ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในเนื้อหาโฆษณาเกินจริง และเพศอยู่ในระดับสูงโดยสามารถทำความเข้าใจ วิเคราะห์และประเมินเนื้อหา และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างปลอดภัยต่อเนื้อหาอยู่ในระดับที่สูง[24]

เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวกระโดด พร้อมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความเป็นปัจเจกชนและทางสังคมอย่างมากมาย เพิ่มพูนรวดเร็วยิ่งกว่ายุคใดๆ การสื่อสารด้วยสื่อสังคมอออนไลน์มีความสำคัญทั้งด้านที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ เช่นเพื่อการศึกษา การหาข้อมูล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้คน และในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจาก

---

[24] พนม คลี่ฉายา, *การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย ระยะที่ 1,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 16.

การเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนา การเข้าใช้ การเยี่ยมชมเวปไซต์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล(Digitafootprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต[25]

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับคนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) เพราะพวกเขาล้วนเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีและแทบจะทั่วถึงในทุกมุมของโลก แต่ในขณะเดียวกันพวกเขาใช้เทคโนโลยีอย่างมีเหตุผล และตระหนักถึงข้อผิดพลาดมากที่สุด ดังนั้นจากข้อสรุปนี้จึงพ้องกับที่นิสิตได้กล่าวถึงคนเจนเนอเรชั่นซีนี้ไว้ข้างต้น ดังนั้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าว อาจไม่ได้เป็นปัญหาในเจนเนอเรชั่นซีดังที่นิสิตอาจจะติดใจสงสัยจนได้ตั้งสมมุติฐานว่าอาจมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วยวุฒิที่ยังน้อยกว่าคนเจนเนอเรชั่นอื่น (ซึ่งยังไม่กล่างถึงเจนเนอเรชั่นอัลฟ่า) คนเจนเนอเรชั่นซีอาจใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างผิดพลาดหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์มากกว่า (หรือที่ควรกังวลคือคนรุ่นเจนเนอเรชั่นบูมเมอร์ เอ็กซ์ และ วายนั่นเอง) เฉพาะที่ควรต้องเพิ่มความระมัดระวังในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

ในโลกยุคการสื่อสารไร้สาย (Digital World) ที่ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตหรือผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ทิ้งร่องรอย หรือ ข้อมูลเอาไว้ ซึ่งสามารถถูกตาม ถูกติดตาม และถูกนำไปใช้ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ยกตัวอย่าง การถูกเป็นหัวข้อข่าวที่พูดถึงเรา การแสดงความเห็น การส่งต่อข้อมูล การกดชอบ-ไม่ชอบ-ประหลาดใจ เศร้า-โกธร การเขียน Blog, การโพสต์เว็บบอร์ด และ Digital profile ต่าง ๆ อย่าง Twitter, Instagram, Facebook, Line, We chat เป็นต้น ซึ่งหลายๆอย่างนั้น เราเปิดเป็น Public และที่มีการคดีเกิดขึ้นมากในช่วงปี พ.ศ.2565 ค.ศ.2022) นี้ คือการหลวงลวงการฉ้อโกงต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ในเว็ปไซต์ Techterms ได้แบ่ง Digital Footprint ออกเป็น 2 แบบ ดังนี้[26]

1. Passive Digital Footprint; ข้อมูลที่เราทิ้งร่องรอยไว้แบบที่ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้รู้ตัว เช่น IP Address หรือ Search History ต่าง ๆที่เราถูกจัดเก็บเอาไว้

2. Active Digital Footprint; ข้อมูลที่เราตั้งใจเปิดเผยโดยที่รู้ตัว เช่น อีเมล์ต่าง ๆหรือสิ่งที่เราตั้งใจโพสต์ลงโซเชียลมีเดีย

โลกยุคการสื่อสารไร้สาย โดยเฉพาะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เราเคยทำไว้บนโลกดิจิทัลไม่ว่าจะกระทำโดยตนเองเช่นการโพสต์ข้อความ กดแสดงสัญลักษณ์ความชอบไม่ชอบ ตวามโกธร ฯ (Reaction) หรือการแชร์เรื่องต่าง ๆ หรือการกระทำโดยบุคคลอื่นเช่นการกดเชื่อม ภาพหรือการตอบข้อความต่าง ๆ (Tag, Reply etc.) สามารถถูกติดตามและค้นหาได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปแล้วก็ตาม ยิ่ง

---

[25] Kind, T., Patel, P.D., Lie, D.A., “Opting into online professionalism: Social media and pediatrics”, *Pediatrics*, Vol. 132 No. 5 (2013): 792-795.

[26] ธัญวัฒน์ อิพภูดม, “อดีตคุณไม่เคยหายไปจากโลกดิจิทัล Digital Footprint คืออะไร? ทำไมอดีตไล่ล่าเราได้เสมอ?”, 20 มกราคม 2565, <https://www.thematter.com/brief/digital foot/printexplained/79341>.

เยอะมาก ร่องรอยก็เยอะตาม ทั้งสามารถถูกนำไปใช้ได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเข้าถึงหรือถูกระบุตัวตน ข้อมูลที่มีได้ถูกนำไปใช้ทั้งเรื่องการตลาด สังคมออนไลน์ การหวังผลทางกระแสสังคม เศรษฐกิจและการเมือง การรับเข้าทำงาน การเลื่อนขั้นต่าง ๆ

มีแนวโน้มเป็นมนุษย์หลายงาน ชอบทำงานหลายอย่างพร้อมกัน (Multi-tasking person) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสัญญานไร้สายที่มีความเร็วและความจุมากขึ้นเรื่อย ๆ การเก็บข้อมูลในคราว (Cloud) ทำให้สามารถเปิดหน้าจอโทรศัพท์หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เช่นไอแพดหรือคอมพิวเตอร์ได้พร้อมกันหลายหน้าจอ ดังนั้นเมื่อเทียบกับคนรุ่นก่อนจึงพบว่าอาจมีขีดจำกัดความอดทนต่ำกว่าคนรุ่นก่อน ทั้งนี้ส่วนตัวนิสิตมองว่าเป็นปกติของการเปลี่ยนแปลงตามปกติโลก ที่มีความรวดเร็วรวมถึงการที่มีข้อมูลจำนวนมากเป็นทวีคูณ การได้มองเห็นความเป็นไปในโลกโลกทั้งความสามารถในการเดินทางทั่วโลกที่ทั่วถึงรวดเร็วและการได้สื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ทั้งผัสสะเกือบทั้งหมดได้เปิดการรับรู้ภายนอกที่มีตัวเร่งคือการสื่อสารผ่านเครือข่ายไร้สาย การใช้สื่อสังคมออนไลน์และความอิสระเปิดกว้างของการเผยแพร่ข้อมูลในปัจจุบัน แม้ว่าจะเกิดสถานการณ์การแพร่กระจายของไวรัสโควิด 19 แต่ในด้านหนึ่งวิถีชีวิต New normalและ Next normal ได้ทำให้รูปแบบของชีวิตมนุษย์เปลี่ยนไป จนถึง ณ เวลานี้ ประชากรโลกคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีไร้สายเพื่อการสื่อสารทางสังคมออนไลน์เกือบทั้งหมด นอกจากไม่เสียเวลาในการเดินทาง ยังสามารถเปิดโลกทัศน์ การประชุมการเรียน หรือแม้แต่การนำเสนอวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2565 ก็ได้นำเสนอผ่านระบบโปรแกรมซูม

ด้วยเหตุปัจจัยเหล่านี้ทำให้คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) ให้ความสำคัญกับการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้กับสังคม (Desire to make a difference)[27] ยุคนี้เด็กเกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆอยู่เสมอ จนถูกเรียกว่าเป็นเด็กยุคดิจิทัล เป็นยุคที่เด็กทั่วโลกมีอะไรหลายๆอย่างที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันได้ง่ายและรวดเร็ว เกิดการยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในเรื่องภาษาและเชื้อชาติเกิดความคิด ทัศนคติพฤติกรรม ความต้องการและลักษณะนิสัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดลักษณะการเป็นประชากรที่ดีของโลก (World People) อย่างไรก็ตาม คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) นับว่ามีทักษะในการสื่อสารค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับคนเจนเนอเรชั่นก่อนหน้า เนื่องจากมีพฤติกรรมการเรียนรู้และศึกษาทุกข้อสงสัยผ่านอินเตอร์เน็ตมากกว่าการพูดคุยสื่อสารกับคนรอบข้าง พ่อแม่ และเพื่อนฝูง คนรุ่นนี้เป็นมนุษย์ที่เข้าถึงข้อมูลและสถิติ เข้าถึงโลกออนไลน์เป็นกิจวัตร ทำให้การรับข่าวสารเป็นไปอย่างทันท่วงทีส่งผลให้เกิดพฤติกรรม

[27]วฤตดา วรอาคม, “5 อินไซด์เจเนอเรชั่นซี”, 6 มกราคม 2565, <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770>.

คิดเร็วทำเร็ว ไม่ชอบการรอคอย ก่อนทำอะไรต้องหาข้อมูลออนไลน์ก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดให้มากที่สุด ต้องการคำอธิบายมาก ต้องมีเหตุผล ต้องรู้สึกว่าเข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยเฉพาะต้องการตัดสินใจเส้นทางการใช้ชีวิตของตนเอง

พฤติกรรม Gen Z “ใช้ชีวิตบนออนไลน์ แต่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงในออนไลน์” ร้อยละ 82 ของ Gen Z ใช้สมาร์ทโฟนหลายครั้งต่อวัน แต่ในขณะที่ Gen Z เป็นประชากรที่ใช้ชีวิตออนไลน์มากที่สุด กลับพบว่าร้อยละ 90 ของกลุ่ม Gen Z รู้สึกว่าเขาใช้เวลามากเกินไปบนดิจิทัลทั้งนี้พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ต้องการแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงในโลกออนไลน์เนื่องจากพวกเขาตระหนักถึงความอันตรายของสื่อสังคมออนไลน์ คนในรุ่นนี้ร้อยละ 92 จะคิดอย่างรอบคอบ และกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาโพสต์ แล้วเพื่อนๆ หรือคนในครอบครัวเห็น ก็อาจไม่ใช่ตัวตนจริงๆ ของเขา แสดงให้เห็นว่า Gen Z สร้างกำแพงในสื่อสังคมออนไลน์ (SNS, Social Media) โดยเฉพาะกับครอบครัว จะสังเกตได้ว่า Gen Z หลายคนจะมีบัญชีการใช้งาน account บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Account หนึ่งสำหรับเพื่อน อีก Account สำหรับที่บ้าน อย่างกรณี Facebook

Gen Z ประเทศไทยมองว่าโลกนี้การแข่งขันสูง[28] พวกเขามองหาการเติบโตและมุ่งมั่นในสิ่งที่ดีที่สุด โดยพบว่าร้อยละ 81 ของ Gen Z ในไทยรู้สึกกังวลว่าตนเองจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ยังคงมองโลกด้วยความหวัง สิ่งที่น่าสนใจกว่านั้นคือ นิยามความสำเร็จของ Gen Z ไม่ได้หมายถึงรวย เพราะเมื่อถามคน Gen Z ว่าในอนาคตสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับพวกเขาคืออะไร พบว่าร้อยละ 37 บอกว่าประสบความสำเร็จ และร้อยละ 36 บอกว่าความสุข ส่วนร้อยละ 14 ต้องการความร่ำรวย สะท้อนได้ว่า Gen Z ประเทศไทยต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตมากเท่า ๆ กับการมีความสุข (ความสุข = ประสบความสำเร็จ) ทั้งนี้ นิยามความสำเร็จของคน Gen Z แตกต่างจากคนรุ่นอื่น อาจเป็นเพราะความท้าทายทางเศรษฐกิจ ทำให้คน Gen Z มองความสำเร็จแตกต่างกัน ความฝันของ Gen Z คือ การค้นหาความสุขในระยะยาวอย่างยั่งยืน สำหรับตนเองและคนรอบข้าง

ดังนั้น คน Gen Z จึงไม่กลัวความล้มเหลว กล้าลองผิดลองถูก เพราะจะทำให้เขาเติบโตขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น และทำในสิ่งที่ตัวเองรักให้ดีขึ้น เนื่องจากคนกลุ่มนี้ รู้เส้นทางของตัวเองในอนาคตเร็วกว่าคนกลุ่มนี้ จนบางคนสามารถพัฒนาไปสู่อาชีพที่สร้างรายได้ให้กับตัวเอง เช่น คนที่ชอบเล่นเกม จนสามารถเป็นนักกีฬา e-sport หรือการจัดทำคลิป เป็นยูทูปเบอร์

Gen Z เริ่มออมเงินเร็ว แต่ใช้จ่ายเงินไปกับการลงทุนเร็วที่สุดเช่นกัน Gen Z ให้ความสำคัญกับการ “ออมเงิน” เร็วกว่าคนรุ่นอื่น เพราะพวกเขามองว่าออมเงินเพื่ออนาคตตั้งแต่วันนี้ โดยเฉพาะในประเทศไทย, อินโดนีเซีย, เวียดนาม, ฟิลิปปินส์ กลุ่ม GEN Z ในประเทศไทยอยากเริ่ม

---

[28]Marketingoops, “7 ทัศนคติ ‘Gen Z ประเทศไทย’ ผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ มีพลังเปลี่ยนโลกการตลาด – แบรนด์จะชนะใจอย่างไร”, 26 มกราคม 2565, <https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/7-attitudes-and-behaviour-gen-z-thailand>.

การวางแผนชีวิตอย่างรวดเร็วเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น โดยในสังคมเพื่อนๆ ของพวกเขามีการเริ่มลงทุนและสร้างรายได้ให้ตัวเองแล้ว ไม่ใช่เพียงแค่วางแผน ร้อยละ 94 ของกลุ่ม Gen Z ในประเทศไทยเห็นว่าการออมเงินอย่างชาญฉลาด สำคัญกว่าที่ได้รายรับมากๆ ร้อยละ 65 ของคนกลุ่มนี้มีการเริ่มออมเงินอยู่ และร้อยละ 74 มีการวางแผนลงทุนกับหุ้นและผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่นๆ ด้วยความที่

Gen Z ไทยใช้เงินไปกับการลงทุนที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น หุ้น กองทุน หรือผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่นๆ สิ่งที่ตามมาคือ ร้อยละ 93 ของพวกเขาต้องการศึกษาความรู้ทางการเงินมากยิ่งขึ้น (APAC อยู่ที่ ร้อยละ 85) การออมเงินเร็วขึ้น และใช้เงินไปกับการลงทุนเร็วขึ้น ทำให้ Gen Z เชื่อว่าตัวเองจะประสบความสำเร็จมากกว่ารุ่นพ่อแม่

ปัจจุบันสื่อมีความพยายามที่จะบิดเบือนข้อมูลเพื่อเอื้อต่อประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ จึงพยายามสร้างนิยามความหมายของคำที่อาจนำไปสู่การตีความที่ผิด เช่น การนิยามคำว่า “อีสปอร์ต” (ESports) ย่อมาจาก “electronic sports” ที่หมายถึงการเล่นวิดีโอเกมให้กลายเป็นการเล่นกีฬาประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปนิยามความหมายของกีฬามีความแตกต่างกันออกไป และคำว่า “กีฬา” มีคำนิยามที่ชัดเจนอยู่แล้ว การบิดเบือนความหมายของคำจึงอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเด็กและผู้ปกครอง การบิดเบือนความหมายของคำทำให้กรมสุขภาพจิตออกมาคัดค้านการนิยามดังกล่าวเพราะมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือบ่งชี้ว่า E-sport ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การปรับเปลี่ยนคำจำกัดความจึงเป็นการสร้างวาทกรรมให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อหวังผลทางธุรกิจ และเพื่อทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่บิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการใช้ถ้อยคำเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร กรณีของ “อีสปอร์ต” จึงเป็นวาทกรรมแฝงทางสังคม ทำให้หลายฝ่ายหลงเชื่อและเกิดความสับสนว่าการเล่นวิดีโอเกมเป็นสิ่งที่ใช้แทนการเล่นกีฬาได้ดังนั้นปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และการรู้เท่าทันผู้ผลิตสื่อจึงมีความสำคัญต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยในด้านของการรับข้อมูลเข้าเห็นว่าควรมีความสามารถในการตีความวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อเพื่อไม่ให้เกิดการหลงเชื่อ ซึ่งการพิจารณาวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต

การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อาจพบปัญหา เช่น การที่เยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์ หรือแยกแยะได้ว่าสื่อแบบไหนคือสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ หรือไม่สามารถประเมินวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อได้ ขณะที่ผู้ผลิตสื่อส่วนใหญ่มีแนวโน้มผลิตข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญเนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนเกิดภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของผู้ผลิตสื่อในยุคดิจิทัล อีกทั้งสามารถเข้าใจถึงลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ โดยการวิเคราะห์ ประเมิน แยกแยะและตีความเนื้อหา เพื่อรู้เท่าทันสื่อ และไม่ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการท าร้ายผู้อื่นหรือแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แนวทางในการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ

ในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารที่ถูกผลิตและส่งต่อในสื่อสังคมออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลในสื่อออนไลน์มีทั้งที่ข้อมูลที่เป็นความจริงและข้อมูลที่ไม่ใช่ความจริง ดังนั้นในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผู้รับสารจึงจำเป็นต้องสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะส่งต่อข้อมูลไปให้กับผู้อื่น อย่างไรก็ตามปัญหาการส่งต่อข้อมูลโดยไม่มีการสืบค้นนั้นเป็นปัญหาที่พบบ่อยให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น เยาวชนบางคนรับข้อมูลโดยไม่มีการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ไม่ทราบว่าข้อมูลที่รับมานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ และน่าเชื่อถือเพียงไร รวมถึงไม่ทราบวัตถุประสงค์ว่าข้อมูลดังกล่าวถูกผลิตขึ้นมาเพื่ออะไร โดยเฉพาะหากเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง ในกรณีนี้ การที่เยาวชนทำการส่งต่อข้อมูลในทันทีอาจทำให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อตัวเยาวชนเอง เนื่องจากข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถถูกส่งต่ออย่างรวดเร็ว การส่งต่อข้อมูลให้ผู้อื่นโดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดการหลงเชื่อโดยง่าย และอาจจะส่งผลกระทบหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้

ในประเด็นเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นพื้นที่ของสื่อสังคมออนไลน์เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นไม่ควรละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้อื่น หรือในกรณีที่มีผู้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากอุดมการณ์ทางการเมืองของตน ผู้รับสารคือเยาวชนควรรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายก่อนเพื่อเข้าใจว่าทำไมจึงมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก่อนทำการตอบโต้ โพสต์ข้อความ หรือวิพากษ์วิจารณ์ ควรให้เกียรติอีกฝ่าย ควรมีการสร้างทักษะในการโต้ตอบถกเถียงโดยใช้เหตุผล และควรมีสติ ทบทวนสิ่งที่จะนำเสนอทุกครั้งเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลบนโลกออนไลน์ ทั้งนี้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้ผู้รับคือเยาวชนตลอดจนบุคคลทั่วไปสามารถทำการวิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลว่ามีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ และมีประโยชน์ก่อนทำการส่งต่อ เพื่อให้ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสามารถนาข้อมูลที่นำเสนอไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

2.6 สรุป

ปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อาจพบปัญหา เช่น การที่เยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์ หรือแยกแยะได้ว่าสื่อแบบไหนคือสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ หรือไม่สามารถประเมินวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อได้ ขณะที่ผู้ผลิตสื่อส่วนใหญ่มีแนวโน้มผลิตข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญเนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนในตำบลสีแก้วเกิดภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของผู้ผลิตสื่อในยุคดิจิทัล อีกทั้งสามารถเข้าใจถึงลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ โดยการวิเคราะห์ ประเมิน แยกแยะและตีความเนื้อหา เพื่อรู้เท่าทันสื่อ และไม่ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่นหรือแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แนวทางในการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ

ทั้งนี้การรู้เท่าทันสื่อในส่วนของการรับข้อมูล (Accessibility) คือการถอดรหัสที่แฝงอยู่ในข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งต้องอาศัยทักษะในการวิเคราะห์และประเมิน ในขณะที่การส่งข้อมูลออก (Creation) คือการผลิตเนื้อหา ซึ่งในจุดนี้เยาวชนควรคำนึงถึงบรรทัดฐานความเป็นพลเมืองเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการผลิตสื่อ

ระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในตำบลสีแก้วอาจมีปัจจัยอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ประสบการณ์ของเยาวชนแต่ละคน การศึกษา สถาบันครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายนอก โอกาสในการเข้าถึงสื่อช่องว่างทางรายได้ เช่น เยาวชนในตำบลสีแก้ว เยาวชนในตัวจังหวัดร้อยเอ็ด เยาวชนต่างจังหวัด กับเยาวชนในกรุงเทพ เป็นต้น

การใช้สมาร์ทโฟนอย่างไม่ถูกต้องอาจสร้างปัญหาให้กับตัวเด็กเองรวมถึงครอบครัว เช่น อาจเกิดการติดเกมส์ ติดจอ หรือมีอาการป่วยทางจิตได้การเสพติดสื่อออนไลน์ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้ เช่น โรคอ้วน ภาวะซึมเศร้า โรคเครียด ขาดสมาธิ ขาดความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาหากไม่อยากให้ลูกติดสื่อออนไลน์ ต้องพยายามจำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดียของเด็กโดยกำหนดให้ไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน หาเวลาสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น

สัญญาณเหล่านี้เป็นการเตือนว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้าครอบงำชีวิตประจำวันของเยาวชนในตำบลสีแก้ว และหากใช้อย่างไม่เหมาะสม อาจส่งผลเสียให้เกิดปัญหาทางการเรียน การทำงาน เกิดปัญหากับเพื่อน และเกิดปัญหาในครอบครัวได้ หรือบางครั้งอาจทำให้เกิดอาการป่วยทางจิตได้เช่นกัน ซึ่งก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ปัญหาด้านอาชญากรรม ความรุนแรงทางเพศต่างๆ ได้ในท้ายที่สุด เหตุการณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดมาจากการที่เด็กๆ ติดเกม ติดสื่อออนไลน์ หรือโซเชียลมีเดีย เพราะได้เห็นตัวอย่างหรือรับแรงกระตุ้นที่ผิด หรือการใช้งานอย่างไม่ถูกต้องเนื่องจากไม่ได้รับการควบคุมดูแลจากผู้ปกครองหรือคนรอบกายในทางที่เหมาะสมและควรจะเป็น

สื่อออนไลน์เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่จัดว่าเป็นสื่อใหม่ได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ข่าวที่เคยถูกผูกขาดมาอย่างยาวนานโดยสื่อกระแสหลัก และยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์เป็น “ดาบสองคม” ที่อาจส่งผลกระทบในด้านลบต่อผู้บริโภคข่าวสารหากผู้ใช้ขาดการรู้เท่าทันสื่อ ในขณะที่การคุ้มครองผู้รับสารจากเนื้อหาที่เป็นภัยของสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำได้ยากเนื่องจากธรรมชาติของสื่อสังคมออนไลน์เองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้ผลิตสื่อ จึงพบเห็นการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นผู้ที่มีความเห็นต่างจากตน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ข้อมูลเท็จเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการบิดเบือนข้อมูลยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง เกลียดชัง รวมทั้งคิดเร็วทำเร็ว ไม่ชอบการรอคอย ก่อนทำอะไรต้องหาข้อมูลออนไลน์ก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดให้มากที่สุด ต้องการคำอธิบายมาก ต้องมีเหตุผล

ต้องรู้สึกว่าเข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยเฉพาะต้องการตัดสินใจเส้นทางการใช้ชีวิตของตนเอง

แม้ปัจจุบันสื่อมีความพยายามที่จะบิดเบือนข้อมูลเพื่อเอื้อต่อประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ จึงพยายามสร้างนิยามความหมายของคำที่อาจนำไปสู่การตีความที่ผิด เช่น การนิยามคำว่า “อีสปอร์ต” (ESports) ย่อมาจาก “electronic sports” ที่หมายถึงการเล่นวิดีโอเกมให้กลายเป็นการเล่นกีฬาประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปนิยามความหมายของกีฬามีความแตกต่างกันออกไป และคำว่า “กีฬา” มีคำนิยามที่ชัดเจนอยู่แล้ว การบิดเบือนความหมายของคำจึงอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเด็กและผู้ปกครอง การบิดเบือนความหมายของคำทำให้กรมสุขภาพจิตออกมาคัดค้านการนิยามดังกล่าวเพราะมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือบ่งชี้ว่า E-sport ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การปรับเปลี่ยนคำจำกัดความจึงเป็นการสร้างวาทกรรมให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อหวังผลทางธุรกิจ และเพื่อทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่บิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการใช้ถ้อยคำเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร กรณีของ “อีสปอร์ต” จึงเป็นวาทกรรมแฝงทางสังคม ทำให้หลายฝ่ายหลงเชื่อและเกิดความสับสนว่าการเล่นวิดีโอเกมเป็นสิ่งที่ใช้แทนการเล่นกีฬาได้ดังนั้นปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และการรู้เท่าทันผู้ผลิตสื่อจึงมีความสำคัญต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยในด้านของการรับข้อมูลเข้าเห็นว่าควรมีความสามารถในการตีความวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อเพื่อไม่ให้เกิดการหลงเชื่อ ซึ่งการพิจารณาวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต

บทที่ 3
หลักพุทธจริยศาสตร์การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ 3 นี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วยหลักสติสัมปชัญญะ ความหมาย ความสำคัญ สารัตถะของสติสัมปชัญญะ หลักหิริโอตตัปปะ ความหมาย ความสำคัญ สารัตถะของหิริโอตตัปปะ และหลักโยนิโสมนสิการ ความหมาย ความสำคัญ สารัตถะของโยนิโสมนสิการ มีรายละเอียดมีดังนี้

3.1 หลักสติสัมปชัญญะ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสติสัมปชัญญะ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

3.1.1 ความหมายของสติ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสติสัมปชัญญะ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

สติ หมายถึง ความระลึกได้ เป็นการระลึกได้ก่อนจะคิด พูด หรือทำสิ่งใด สามารควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง สติจะทำให้มีปัญญาพิจารณาก่อนจะทำสิ่งใด สติก็คือความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา และการเจริญสติยังเป็นบุพนิมิตที่ทำให้อริยมรรคเกิดขึ้นได้ สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว คือรู้ว่าสิ่งที่คิด พูด ทำนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล โดยใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจ และเป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับสติ

ในคัมภีร์พระอภิธรรมปฎก ได้กล่าวถึงความหมายของสติไว้วา สติที่เกิดขึ้นเป็นไฉน สติ คือ การตามระลึก ความหวนระลึก กิริยาที่ระลึก ความทรงจำความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม คือ สติ เป็นอินทรีย์ สติเป็นพละ สัมมาสติ นี้ชื่อว่า สติที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมะรักษาใจ “จิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำสุขมาให้” ว่าการที่ฉุกคิดขึ้นมาได้นั่น คือ ตัวสติ ตัวสติ คือ ตัวที่รู้สึกตัว เมื่อสติมาแล้ว

ปัญญาก็จะตามมา ทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้ว่าอะไรถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริงเพราะเป็นการคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาจนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียด [1]

พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภทฺโท) ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติคือ ความระมัดระวัง รู้อยู่ว่าขณะนี้เราทำอะไรอยู่ สติสัมปชัญญะ คือ รู้ตัวว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ระได้ถึงความรู้สึกที่เกิดในจิต ระลึกได้ว่าเรากำลังพูดหรือกำลังทำอยู่และต้องประกอบด้วยปัญญา หรือมีปัญญาเกิดร่วมด้วยอยู่เสมอ [2]

พระมหาวีระวงศ์ ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติ หมายถึง ความระลึกได้ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด ความยั้งคิด รอบคอบในกิจการ ความจำการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม้นานได้ไม่หลงลืม ชื่อว่า ความไม่ประมาท บุคคลผู้ขาดสติมักทำผิด พูดผิด คิดผิด มักผลุนผลัน ไม่รอบคอบ และมักหลงลืม ไม่อาจเชื่อมโยงเหตุผลข้างหน้ากับหลังให้เนื่องถึงกัน จึงไม่อาจเปรียบเทียบพิสูจน์ผลแห่งการงานให้ถูกต้องได้การทำงานจึงเป็นการเสี่ยง อาจได้ผลไม่เต็มที่หรือไม่ได้เลยก็เป็นไปได้ บุคคลผู้ขาดสติเช่นนี้ จัดว่าเป็นผู้ประมาท[3]

พระญาณโปณิกเถระ ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติมีความหมายดั้งเดิมมาจากคำว่าความทรงจำความระลึกได้ บางครั้งในคัมภีร์บาลีเดิมก็ใช้ในความหมายว่าการจำเหตุการณ์ที่ผ่านมาได้ แต่ที่ใช้กันมากมีความหมายเป็นปัจจุบัน หมายถึง ความใส่ใจหรือความตื่นตัว จำกัดลงไปหมายเอาเฉพาะความใส่ใจที่ดีที่ฉลาด หรือที่เป็นกุศล[4]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ใหความหมายของสติสัมปชัญญะไว้ว่า สติและสัมปชัญญะ หมายถึง ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้ตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท[5]

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติ แปลว่า แล่น การแล่น เป็นการแล่นของความรู้ แล่นมาแห่งความทรงจำ สติเป็นเครื่องขนส่ง หากเรามีปัญญามาก หรือความจำมาก

---

[1] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *ธรรมะรักษาใจจิตที่ฝึกดีแล้วนาสุขมาให้*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2537), หน้า 38.

[2] พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท), *อุปลมณี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2553), หน้า 78.

[3] พระมหาวีระวงศ์**,** *มงคลในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, 2501), หน้า 9 .

[4] พระญาณโปณิกเถระ, *หัวใจกรรมฐาน*, แปลโดย พลตรีนายแพทย์ชาญ สุวรรณวิภัช, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2548), หน้า 2.

[5] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2546), หน้า 184.

แต่แล่นมาไม่ทันกับเวลาที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น นั่นคือไม่มีสติ สติจึงเป็นเครื่องขนส่งความรู้ ความจำมาใช้ให้ทันเวลาที่เกิดขึ้น

สติ หมายถึง ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจไว้กับจิต หรือกุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง กายอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน จาการที่ทำแลคำที่พูดแล้วแม้นานได้[6] นอกจากนี้ยังหมายถึง ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและตระหนักรู้ว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร สติ หมายถึง ความระลึกได้กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ ความไม่หลงลืม สติ ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลอฉุกคิดขึ้นได้ การคุมจิตไว้ในกิจ หมายถึง อาการที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะทำ จะพูดได้ นึกถึงสิ่งที่ทำ คำที่พูดไว้แล้วได้เป็นอาการที่จิตไม่หลง ไม่ลืม ระงับยับยั้งชั่งใจได้ ไม่ให้เลินเล่อพลั้งเผลอป้องกันความเสียหายเป็นเบื้องต้น ยับยั้งชั่งใจไม่บุ่มบ่าม[7]

หลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า การเจริญสติ คือ การมีสติกำหนดรู้ดูการเคลื่อนไหว ดูใจนึกคิดให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่องซึ่งทำได้ในทุกอิริยาบถ เมื่อความคิดเกิดขึ้นเรารู้เท่าทันความคิดนั้น ความคิดก็จะหยุด จะไม่คิดต่อ ไม่ปรุงแต่งต่อให้เป็นทุกข์ เพราะเรารู้เท่าทันมันว่าความคิดเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปด้วยตัวของมันเอง ทุกข์ก็จะลดลงและหมดไปในที่สุด[8]

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า ความไม่ประมาทนั้น หมายถึงเรื่องจิตอันเดียว คือ มีสติไม่พลั้งเผลอหลงลืม อย่างเช่นเราเดินตามถนนหนทางไป ไม่เพลิน ไม่หลงมัวเมา หมายถึงว่า เราต้องเดินด้วยความระมัดระวังกลัวรถจะชนเอา กลัวขโมยเขาจะมาตีชิงวิ่งราวอะไรต่าง ๆ อันนั้นเรียกว่าความไม่ประมาท ความไม่ประมาทนี้เป็นเหตุให้รักษาตัวได้ภันเต เฮเนโพลา คุณารัตนามหาเถระ ได้อธิบายลักษณะของสติวาเป็นการเฝ้าดู เป็นการรู้ตัวในขณะปัจจุบัน เตือนให้เรารู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ สติ คือ มองทุกสิ่งตามความเป็นจริงโดยไม่ต่อเติม สติเป็นทุกสิ่งตามธรรมชาติของปรากฏการณ์นั้น ๆ ทำให้เห็นว่าสรรพสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลง ทุกสิ่งเกิดขึ้นเป็นทุกข์และทุกสิ่งไม่จีรัง

มิกูลาส (Mikulas) ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติ (Mindfulness) หมายถึง การตระหนักรู้ (Awareness) โดยได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การตระหนักรู้ไม่ได้หมายถึงการคิด แต่หมายถึงการรู้ถึง

---

[6] อภิ.สงฺ. 34/52/29., อภิ.สงฺ. 34/52/36.

[7] พุทธทาสภิกขุ, *สติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : จักรานุกุลการพิมพ์, 2528), หน้า 20-21.

[8] คำพอง สมศรีสุข, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม : ศึกษากรณีการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวของหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเลย), 2546, หน้า 44.

ความคิดจากการสังเกตความคิดที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการคิดต่อเนื่องเพิ่มเติม เพียงแต่ดูไปตามความคิดที่เกิดขึ้นนั้น[9]

สยาดอ อู บัณฑิตา (Sayadaw U Pandita) ได้ให้ความหมายของสติในการปฏิบัติกรรมฐานไว้ว่า สติ หมายถึง พลังการเฝ้าดู (Observing power) โดยได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สติเป็นองค์แรกของการตรัสรู้ มีลักษณะแนบชิดอารมณ์ มีหน้าที่รักษาอารมณ์[10]

ติช นัท ฮันห์ ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติ หมายถึง ความรู้เท่าทัน การตื่นรู้ การระลึกได้ความระลึกรู้ การตระหนักรู้ว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ หรือความรู้สึกตัวทั่วพร้อมใน เป็นการเฝ้ามองอย่างลึกซึ้งในชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถในการตระหนักรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงนอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่า สติ คือ ชีวิตที่แท้ คือ ความสามารถในการดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะ ที่นี่เดี๋ยวนี้อย่างเต็มเปี่ยม[11].

หลวงกถิน อัตถโยธิน ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า สติ หมายถึง ความนึกเสียก่อนในเมื่อจะทำ จะพูด จะคิดอะไร ทำให้การทำ การพูด การคิดนั้น ๆ ดำเนินไปในทางที่ชอบ หากว่าพลาดท่าหรือเฉียดเข้าไปต่อความพลาดก็ยังไว้ได้ นี้เป็นลักษณะของสติ ได้แก่ การคิดที่คอยห้าม คอยกันไม่ให้การทำ การพูด การคิดหันไปในทางที่ผิดดุจคอยคิดคอยวาดเรือไม่ให้เหไปทางผิด[12]

จำลอง ดิษยวนิช ได้อธิบายความหมายของสติไว้ว่าสติ หมายถึง การระลึกได้ในการกระทำหรือพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางกายวาจาหรือใจ หรือมีการกำหนดรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ สติมีลักษณะที่สำคัญ 2 อย่างคือ 1) มีลักษณะนึกได้ระลึกได้ คือ การนึกได้ในกุศลธรรมที่ไม่มีโทษอกุศลธรรมที่มีโทษ 2) มีลักษณะถือไว้ คือ การเลือกเอาธรรมที่เป็นประโยชน์ และมีอุปการะ แต่ธรรมใดที่ไม่มีประโยชน์และไม่มีอุปการะ ก็จะไม่ถือไว้ หรือคัดออกไป สติ คือ ความไม่ประมาท ดังที่มีพระพุทธพจน์กล่าวว่า สติเป็นธรรมที่ปรารถนาทั้งปวง[13]

สติ ตามหลักบาลีไวยากรณ์มาจากคำว่า สรติ อิติ สติ ยอมระลึก สร ธาตุ ในความระลึก สรน สติ ความระลึก ชื่อว่า สติ คือ ความระลึก (สมเด็จพระมหาสมณเจากรมพระยาวชิรญาณวโรรส,

---

[9] Mikulas, W, Minfulness, *Self-control and personal growth, In Psychotherapy, meditation& health : A cognitive-behavioral perspective, cd. M.G. Kwee*, (London : East-Wast, 1990), pp. 150-154.

[10] Sayadaw U Pandita, *In This Very Life*, (Boston : Wisdom publication, 1992), pp. 99.

[11] ติช นัท ฮันห์, *เมตตาภาวนาคำสอนว่าด้วยรัก* แปลโดย ธารา รินศานต์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2545), หน้า 49.

[12] หลวงกถิน อัตถโยธิน, *อธิบายธรรมะวิภาค น.ธ.ตรี*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาคาร), หน้า 18.

[13] จำลอง ดิษยวณิช, *วิปัสสนากรรมฐานและเขาว์อารมณ์ฉบับปรับปรุง* พิมพ์ครั้งที่ 3, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2549), หน้า 23-24.

2542)คำว่า สติ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “สติ ตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม”[14] ในพระอภิธรรมปิฎกวิภังค์และพระอภิธรรมปิฎกธัมมสังคณี ได้กล่าวถึงสติไว้ว่า “สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความระลึก ความทรงจ า ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ สัมมาสติ นี้เรียกว่า สติ”[15] พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) ได้อธิบายคาว่าสติ ไว้ว่า สติ คือความระลึกได้ที่เติมค าว่า “ได้” ก็เพราะว่าโดยมากคนทั่วไประลึกไม่ได้ ไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าจะต้องระลึก ฉะนั้นจึงระลึกไม่ได้ บางทีมันรู้ว่าจะต้องระลึกแต่มันก็ยังระลึกหรือระลึกไม่ทัน[16]

สติ หมายถึง ความระลึกได้ ก่อนจะทำ พูด หรือคิด คืออาการของจิตที่นึกขึ้นได้ว่าจะทำจะพูด จะคิดอย่างไรจึงจะถูกต้อง มีหน้าที่กระตุ้นเตือนคนเราให้ทำ พูด หรือคิดในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่หลงลืมตัว โดยใช้ดุลพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนจึงปฏิบัติ หรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา กล่าวคือความไม่ประมาทปล่อยจิตนึกคิดไปตามอารมณ์ที่ปรารถนา “สติ” เป็นธรรมควบคุมเหนี่ยวรั้งจิตใจให้คิดดี พูดดี หรือทำดี เพราะธรรมชาติของจิตมีการนึกคิดตลอดเวลา ซึ่งถ้าขาดสติกำกับเป็นความคิดที่ฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ อย่างไร้ทิศทาง แต่ถ้ามีสติกำกับแล้วจะทำให้ไม่ประมาทหรือพลั้งเผลอคิดชั่ว พูดชั่ว หรือทำชั่ว เพราะสติจะทำหน้าที่คอยควบคุมรักษาสภาพจิตใจให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ โดยการตรวจตราความคิด เลือกรับแต่สิ่งที่ดีงาม กีดกันสิ่งที่ไม่ดีซึ่งตรงกันข้าม ตรึงกระแสความคิดให้เข้าที่ ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย

3.1.2 ความสำคัญของสติ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสำคัญของสติ สัมปชัญญะ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นความสำคัญของสติเป็นอย่างมากเพราะเป็นหลักการเดียวกับความไม่ประมาท ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตด้วยการมีสติเป็นเครื่องควบคุมมิให้ดำเนินไปในทางที่ผิดเรียกได้ว่า อัปปมาทะ หรือ ความไม่ประมาท ซึ่งหลักธรรมที่คอยคุ้มครองป้องกันไม่ให้ดำเนินไปสู่ทางที่ผิด ความประมาทจึงกล่าวได้ว่าเป็นธรรมที่เลิศกว่าธรรมทั้งหลาย สมดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์ที่เที่ยวไปบนแผ่นดินทั้งหมด ย่อมรวมลงในรอยเท้าช้าง รอยเท้าช้างชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะเป็นรอยใหญ่ ฉันใด กุศลธรรม

---

[14] อภิ.สงฺ. 34/23/31.

[15] อภิ.วิ. 35/524/393.

[16] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, *สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 20.

ทั้งหมด ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมลงในความไประมาท ความไม่ประมาท บัณฑิตกล่าวว่า เลิศกว่าคุณธรรมเหล่านั้น

พระโพธิญาณเถระ ได้กล่าวไว้ว่า สตินี้เป็นสภาวธรรมอันหนึ่งซึ่งช่วยให้ธรรมอันอื่นทั้งหลายเกิดขึ้นโดยพร้อมเพียง สตินี้คือชีวิต ถ้าขาดสติเมื่อใดก็เหมือนตาย ถ้าขาดสติเมื่อใดก็เป็นคนประมาท สติเป็นเหตุให้สัมปชัญญะและปัญญาเกิดขึ้นมาได้และผู้ใดมีสติทุกเวลา ผู้นั้นจะได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะยืน จะเดิน จะนั่ง หรือจะนอน นั่นเพราะว่าเรามีสติมีความรู้สึกตัว[17]

หลวงปู่ขาว อนาลโย ได้กล่าวถึงความสำคัญของสติไว้ว่า สติเป็นแก่นของธรรม แก่นของธรรมที่แท้อยู่ทสติครั้งสติแก่กล้าแล้วทำก็ไม่พลาด คิดก็ไม่พลาด กุศลธรรมทั้งหลายจะเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระพุพจน์ว่า เราไม่เห็นธรรมแม้อย่างอื่นที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อกุศลธรรมทีเกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนความไม่ประมาทนี้ เมื่อไม่ประมาทแล้วกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้นและอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป[18]

การฝึกอบรมเจริญสตินับว่าเป็นปัจจัยสำคัญเป็นอยากมากที่จะทำให้เกิดวิปัสสนาญาณเพื่นำไปสู่การรู้แจ้งรูปนามตามสภาวะธรรมที่เป็นจริง ซึ่งสามารถส่งผลต่อการละกิเลสอันเป็นเหตุให้สิ้นทุกข์ และเป็นการเสริมสร้างความสุขและความเข้มแข็งได้ ซึ่งในระดับโลกิยะก็คือการดำรงตนหรือดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทมีสติประคับประครองตนเองอยู่เสมอ สติจึงมีความจำเป็นในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อสมดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่าสติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก หมายความว่าสติเป็นธรรมที่คอยเตือนคอยควบคุมการกระทำการคิด และการพูดของมนุษย์ให้ถูกต้อง ปลุกจิตให้ตื่นอยู่เสมอไม่ให้หลงงมงาย คนมีสติย่อมได้รับความสุข คนมีสติมีความเจริญทุกเมื่อ สติจึงเป็นธรรมที่พึงปรารถนาในที่ทุกสถาน

นอกจากนี้ การเจริญสติย่อมเป็นพื้นฐานหรือเป็นบาทแห่งการปฏิบัติตามหลักอริยมรรค เพราะสติเป็นบุพนิมิตที่ส่งผลให้อริยมรรคเกิดขึ้นได้ สมดังพระพุทธเจ้าที่ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิต ฉันใด อัปปมาทสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท) ก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรค์มีองค์ 8 ฉันนั้น

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสติอีกประการหนึ่งก็คือ ความไม่ประมาท ซึ่งความไม่ประมาทนี้พระพุทธองค์ตรัสย้ำเน้นกว่าเป็นธรรมที่เลิศกว่าธรรมทั้งหลายเพราะความไม่ประมาทเป็น

---

[17] พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท), *พระธรรมเทศนา*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (อุบลราชธานี : ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรมวัดหนองป่าพง, 2550), หน้า 160.

[18] พรสิทธิ์ อุดมศิลป์จินดา, *โยนิโสมนสิการธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า, 2542), หน้า 19.

คุณธรรมพื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์รวมถึงการบำเพ็ญอบรมตนเพื่อให้เกิดปัญญาอันจะนำไปสู่การตรัสรู้ก็เริ่มต้นที่ความไม่ประมาทเป็นพื้นฐาน ซึ่งแม้ในปัจฉิมโอวาทก่อนเสด็จดับขันธปรนิพพานพระพุทธเจ้า ก็ยังตรัสย้ำเน้นแสดงให้เห็นความสำคัญของความไม่ประมาท ไว้แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายซึ่งปรากฏความในมหาปรินิพพานสูตรว่า

พวกเธอจงอย่าประมาท มีสติ มีศีลบริสุทธิ์ มีความดำริมั่นคง รักษาจิตของตนไว้ผู้ที่ไม่ประมาทอยู่ในธรรมวินัยนี้ละการเวียนว่ายตายเกิดแล้วจักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้และตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจึงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สติและความไม่ประมาทนั้นเป็นธรรมที่คู่กัน และสืบเนื่องเชื่อมโยงมีความสัมพันธ์กันในแง่ที่ว่า เมื่อมีสติมีความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ ในการปฏิบัติธรรม เป็นต้น ย่อมเกิดผลสำเร็จ สติและความไม่ประมาทเป็นธรรมที่สามารถควบคุมการกระทำให้เกิดความสำเร็จตามความมุ่งหมายและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงตนอยู่บนโลกใบนี้เพื่อที่ว่าจะทำให้ผู้ที่เจริญอบรมสติอยู่เสมอใช้ชีวิตอย่างผาสุกได้นั่นเองดังนั้นพระพุทธองค์จึงตรัสแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสติเพราะสติจะทำให้เกิดความไม่ประมาท

ตรงข้ามหากผู้คนดำรงตนอย่างประมาทมัวเมา ไม่น้อมใจเข้ามาศึกษาพระสัทธรรมและฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ย่อมทำให้ขาดความเข้าใจ ไม่ลึกซึ้งในพระธรรมคำสอน ทำให้ไม่เห็นคุณค่า ไม่ก่อให้เกิดศรัทธา ไม่นำมาซึ่งความเคารพ และเมื่อผู้คนไม่ศรัทธา ไม่เคารพสิ่งใด สิ่งนั้นก็จะหมดความหมายไป แม้สิ่งนั้นจะดีงามแค่ไหนก็ตาม ดังนั้น การเจริญสตินี้เองที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติหรือพุทธบริษัทได้เกิดความเข้าใจถึงแก่นธรรม น้อมนำให้เกิดการเห็นคุณค่าของคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดศรัทธาความเชื่อมั่นอย่างมั่นคงว่าวิถีทางแห่งพุทธธรรม คือ วิถีทางแห่งชีวิต การดำรงชีวิตอย่างมีสติทุกขณะ คือ ชีวิตที่เปี่ยมสุขและเบิกบานอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การเจริญสติหรือการดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ยังมีความสำคัญจำเป็นในฐานะที่ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริง เพราะว่าความเจริญงอกงามแห่งพุทธธรรมหรือว่าการหยั่งรากให้ฝังลึกแห่งพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ คือ การหยั่งรากฝังลึกในจิตใจของมวลมนุษย์ สมดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า[19]

เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรมเหมือนความไม่ประมาทนี้ ความไม่ประมาทย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

---

[19] พระทรัพย์ชู มหาวีโร, “การศึกษาวิธีการเจริญสติในชีวิตประจำวันตามแนวทางของ ติช นัท ฮันห์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2553, หน้า 16.

กล่าวโดยสรุป สติ คือ ความระลึกได้ หมายความว่า เป็นการระลึกได้ก่อนที่ตนจะลงมือคิด พูด หรือทำสิ่งใดก็ตาม สติมีลักษณะแนบชิดอารมณ์ มีหนาที่รักษาอารมณ์ สติทำให้สามารถรับรู้อารมณ์ของตนเองในขณะปัจจุบัน ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องได้ และนอกจากนี้ สติ ก็คือ ความไม่ประมาทนั่นเอง กล่าวคือบุคคลผู้ประกอบด้วยสติมีสติกำกับอยู่ทุกขณะ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาท ผู้ไม่ประมาทย่อมสามารถดำเนินชีวิตของตนเองให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรม และกฎหมายทางสังคมได้และสามารถดำเนินตนให้ไม่ต้องอยู่ในอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ ซึ่งกล่าวโดยชั้นสูงสุดแล้ว สติคือความไม่ประมาทนั้นส่งผลให้บรรลุธรรมชั้นสูงคือพระนิพพานได้ในที่สุด จึงควรอย่างยิ่งที่มนุษย์จะต้องฝึกเจริญสติให้มีอยู่ในตนอยู่เสมอเพื่อรู้เท่าทันกับสภาวะอารมณ์ของตนและรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกในปัจจุบันเพื่อไม่ให้เกิดความหลงในมายาทั้งหลาย ที่ถูกปรุงแต่งด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรมและกฎหมาย เช่น กรณีปัญหาการถูกหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต

การเจริญสติก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีสิ่งใดเข้ามากระทบทางตาหูจมูกลิ้นกายใจเป็นกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หน้าที่ของผู้เจริญสติคือ สำรวมอินทรีย์ระมัดระวังไม่ส่งจิตส่งใจไปกับสิ่งภายนอก เฝ้าระวังไม่ให้เกิดกิเลส โลภ โกรธ หลง ไม่ให้เกิดอารมณ์ยินดียินร้ายดูกาย วาจา ใจของตนเองแล้วพิจารณาเป็นโยนิโสมนสิการน้อมเข้าไปภายในจิตใจพิจารณาตามเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้นในอารมณ์จนมองเห็นโทษของกิเลสเกิดหิริโอตตัปปะ ละอาย และเกรงกลัวต่อบาป สติจึงเปรียบเหมือนผู้คอยคุมท้ายเรือซึ่งผู้คุมท้ายเรือนั้นจะต้องรู้ว่าเรือแล่นไปทางทิศใดเพื่อมิให้ออกนอกทางส่วนสัมปชัญญะเป็นเครื่องคอยเตือนระวังมิให้เรือไปชนกับสิ่งอื่นที่กีดขวาง

ดังนั้น เมื่อรู้จักสติแล้วใช้ให้เป็นสติใช้ได้ในทุกโอกาสที่มีลมหายใจเข้าออกถ้าเรามีสติก็จะรู้ว่าทุกอย่างเป็นสมมุติชีวิตเราจะกลายเป็นคนที่เป็นเจ้าของชีวิตได้อย่างสมบูรณ์และจะตั้งมั่นได้อย่างมีเสรีภาพ คือ เป็นผู้มีสติหาคำตอบให้กับตนเองทุกครั้งที่มีปัญหาคนมีสติจะมีชัยชนะในทุกเรื่องมีชัยชนะในทุกขณะที่ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกได้กลิ่นล้นรับรส กายถูกต้องสัมผัส นอกจากนี้แล้วสติและสัมปชัญญะยังเป็นเครื่องก ากับควบคุมให้บุคคลมีความยับยั้งกลับใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ คือคอยควบคุมกำกับไม่ให้ตนตกไปสู่กิเลสตัณหา ไม่ตกไปสู่ความโลภ ความโกรธ ความหลง แม้ขณะที่ตนพลั้งเผลอ ก็ยังสามารถดึงตนเองออกจากกิเลสนั้นได้เพราะมีสติและสัมปชัญญะเป็นเครื่องเตือนและควบคุมกาย วาจา ใจ ไม่ให้จมดิ่งอยู่ในอกุศลจิต ชีวิตจะตั้งมั่นเป็นผู้ฉลาดในการดำรงอยู่ ทำให้การสืบค้นด้วยปัญญาดำเนินไปได้เต็มที่เพราะมีความคิดที่เป็นระเบียบและมีใจซึ่งมีพลังเข้มแข็งจึงเป็นการเสริมสร้างปัญญาให้บริบูรณ์ช าระพฤติกรรมทุกอย่างทั้งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์เพราะมีสติจึงไม่เผลอไปเกลือกกลั้วบาปอกุศลกรรม ทำให้พฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปด้วยปัญญาหรือเหตุผลที่บริสุทธิ์ ดังคำอุปมาเกี่ยวกับสติดังต่อไปนี้ สติเป็นเหมือนเสาหลักเพราะปักแน่นในอารมณ์ คือ บุคคลผู้มีสติ

เมื่อจะไตร่ตรองคิดในเรื่องใด ใจก็ปักแน่นคิดไตร่ตรองในเรื่องนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่คิดฟุ้งซ่านไปเรื่องอื่นคิดไตร่ตรองจนเข้าใจแจ่มแจ้งทะลุปรุโปร่ง ท่านจึงเปรียบสติเหมือนเสาหลัก

สติเหมือนนายประตู เหตุเพราะจะทำหน้าที่เหมือนนายประตูคอยเฝ้าดูสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามากระทบใจทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ตลอดจนเฝ้าดูถึงอารมณ์ที่ใจคิด ถ้าสิ่งใดเกิดขึ้นสติก็จะใคร่ครวญทันทีว่าควรปล่อยให้ผ่านไปหรือไม่ หรือควรหยุดไว้ก่อนปรับปรุงแก้ไขให้ดี

สติเหมือนขุนคลัง เหตุเพราะคอยตรวจตราอยู่ทุกเมื่อว่าของที่ได้เข้ามาและใช้ออกไปมีเท่าไร งบบุญและงบบาปของเราเป็นอย่างไร ตรวจตราไม่ยอมให้ตนเองเป็นหนี้บาป

สติเหมือนหางเสือ เหตุเพราะจะเป็นตัวควบคุมเส้นทางดำเนินชีวิตให้มุ่งตรงไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ไม่หลงไปทำในสิ่งที่ไม่ควร เหมือนคอยระวังไม่ให้เรือไปเกยตื้นนั่นเอง

3.1.3 สารัตถะของสติสัมปชัญญะ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสารัตถะ/แก่นของสติ สัมปชัญญะ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

สติทำให้เกิดสมาธิและสมาธิทำให้เกิดปัญญาปัญญาที่มีสมาธิเป็นพื้นฐานนั้นมีพลังมากมีอานิสงส์มากเพราะฉะนั้นควรฝึกสติให้อยู่กับปัจจุบันใจจะต้องอยู่กับเรื่องเฉพาะหน้าที่ต้องทำ จึงจะเกิดสมาธิแล้ว สมาธินั้นทำ ให้เกิดปัญญาปัญญาที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันเรียกว่า สัมปชัญญะซึ่งธรรมที่สัมพันธ์กับสติ และสัมปชัญญะนั้นก็คือปัญญาความรอบรู้ความรู้ชัดรู้จริงที่นำมาแก้ปัญหเฉพาะหน้าขณะนั้นได้ถ้าสติไม่มาปัญญาก็ไม่เกิด ดังนั้น สติกับสัมปชัญญะต้องมาด้วยกันเสมอจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดได้

สติ คือ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์ เห็นเหตุแล้วคาดว่าผลลัพธ์อะไรจะตามมาคือการมองภาพกว้างมองหน้า และมองหลังรู้เท่าเอาไว้ป้องกันรู้ทันเอาไว้แก้ไข เมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นมาไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตามสติจะช่วยระดมปัญญาเพื่อแก้ปัญหานั้น

อัปปมาทะ คือ ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติหรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่างระมัดระวังตัวไม่ยอมถลำลงไปในทางเสื่อมแต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้าตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้นใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบไม่ยอมปล่อยปละละเลย กระทำการด้วยความจริงจังรอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไปข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายในและเป็นฝ่ายสมาธิ

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิตฉันใดความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันนั้น”

โลกปัจจุบัน การสร้างบุคคลให้เป็นผู้รู้ผู้ประเสริฐหรือ “อริยชน” ที่จะอยู่กับโลกได้อย่างไม่เป็นทุกข์ไม่ทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์พร้อมจะแบ่งปันเกื้อกูลทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์เป็นเรื่องจำเป็นการสร้างคนให้เป็น “อริยชน” รู้จักใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตพัฒนาฝึกฝนตนให้เข้าใจรู้เท่าทันการภาวนาทั้ง 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนาเพื่อเปลี่ยนจากการเป็นทุกข์ไปสู่การพ้นทุกข์ดำเนินชีวิตอย่างรู้ตื่นและเบิกบานสามารถนำหลักพุทธธรรมไปเยียวยาตนเองผู้อื่นและสังคมต่อไป[20]

การเจริญสติก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีสิ่งใดเข้ามากระทบทางตาหูจมูกลิ้นกายใจเป็นกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รสสัมผัส หน้าที่ของผู้เจริญสติคือ สำรวมอินทรีย์ระมัดระวังไม่ส่งจิตส่งใจไปกับสิ่งภายนอก เฝ้าระวังไม่ให้เกิดกิเลส โลภ โกรธ หลง ไม่ให้เกิดอารมณ์ยินดียินร้ายดูกาย วาจา ใจของตนเอง แล้วพิจารณาเป็นโยนิโสมนสิการน้อมเข้าไปภายในจิตใจพิจารณาตามเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้นในอารมณ์จนมองเห็นโทษของกิเลสเกิดหิริโอตตัปปะละอายและเกรงกลัวต่อบาป สติจึงเปรียบเหมือนผู้คอยคุมท้ายเรือซึ่งผู้คุมท้ายเรือนั้น จะต้องรู้ว่าเรือแล่นไปทางทิศใดเพื่อมิให้ออกนอกทางส่วนสัมปชัญญะเป็นเครื่องคอยเตือนระวังมิให้เรือไปชนกับสิ่งอื่นที่กีดขวาง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสติและสัมปชัญญะเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องคอยทำหน้าที่สนับสนุนธรรมอื่น และยังเป็นเครื่องป้องกันคุ้มครองตนอีกด้วย อนึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสในเรื่องของสติสัมปชัญญะว่าเป็นหลักธรรมที่มีอุปการะมาก ที่จะส่งผลให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมได้รู้แจ้งแทงตลอด ซึ่งมรรคผลได้ง่ายการที่บุคคลเจริญสติสัมปชัญญะให้มีอยู่ในตนตลอดเวลานั้น คุณธรรมอื่น ๆ เช่น หิริและโอตตัปปะที่ยังไม่เกิด จะเกิดขึ้นตามลำดับและเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาจิตให้สูงขึ้นตามล าดับจนถึงการสำรอกราคะออกไปได้และสามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไปได้ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะมีหิริและโอตตัปปะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสติและสัมปชัญญะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์เมื่อหิริและโอตตัปปะมีอินทรียสังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอตตัปปะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์เมื่ออินทรียสังวรมีศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรียสังวรชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์เมื่อศีลมีสัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์เมื่อสัมมาสมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะ ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะ

---

[20] พระทรัพย์ชู ฐานวีโร, “การศึกษาวิธีการเจริญสติในชีวิตประจำวันตามแนวทางของ ติช นัท ฮันห์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2553, หน้า 8.

มีนิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์สะเก็ดเปลือกกระพี้ แม้แก่นของต้นไม้นั้นย่อมถึงความบริบูรณ์แม้ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะมีหิริและโอตตัปปะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมปชัญญะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์เมื่อหิริและโอตตัปปะมีอินทรียสังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอตตัปปะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ฉันนั้นเหมือนกัน[21]

ดังนั้น ความระลึกได้ เป็นการระลึกได้ก่อนจะคิด พูด หรือทำสิ่งใด สามารควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง สติจะทำให้มีปัญญาพิจารณาก่อนจะทำสิ่งใด สติก็คือความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา และการเจริญสติยังเป็นบุพนิมิตที่ทำให้อริยมรรคเกิดขึ้นได้ สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว คือรู้ว่าสิ่งที่คิด พูด ทำนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล โดยใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจ และเป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับสติ

3.2 หลักหิริโอตตัปปะ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหิริโอตตัปปะ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

3.2.1 ความหมายหิริโอตตัปปะ

หิริโอตตัปปะการศึกษาวิจัยหิริ-โอตตัปปะ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป จึงมีผู้ที่ให้ความหมายดังต่อไปนี้ หิริ (อ่านว่า หิ-ริ, หรือหิ-หริ) แปลว่าความละอายแก่ใจความละอายต่อบาป หิริ หมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิดต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีตน เช่น บิดามารดามีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามี หิริ ซึ่งเกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียกายที่จะเกิดขึ้นรวมกับความแกล้วกล้าของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น

คำว่า หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำไม่ก่อความ

[21]เรื่องเดียวกัน, 2553, หน้า 8.

เดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง หิริ หมายถึง ความละอายต่อบาปทุจริต ส่วนโอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาป

คำว่า หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป หิริ หมายถึง ความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน เช่นบิดามารดามีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามีหิริ เกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียกายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความแกล้วกล้าของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น

คำว่า หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง เพราะมีความละอายต่อบาปกรรมที่ตนกระทำนั้นยิ่งกว่าคนที่เป็นโรคร้ายแต่งตัวเรียบร้อยเข้าไปในที่สาธารณะ ย่อมมีความละอายแก่ใจตนเสมอ คนอื่นจะรู้เห็นหรือไม่ก็ตาม แต่ใจของตนรู้เห็นด้วยใจตนเองอยู่ตลอดเวลา

สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ อธิบายว่า หิริได้แก่ความละอายใจต่อความชั่วความชั่วแยกโดยทวารเป็น 3 ทวาร คือ กายทวาร ช่องกาย วจีทวาร ช่องปาก และมโนทวารช่องมนะหรือมโน คนทำชั่วก็ทำทางกาย คือกายทวารบ้าง ทำทางวาจา คือวจีทวารบ้าง ทำทางใจคือนึกคิดชั่วทางมโนทวารบ้างโดย หิริคือ ความละอายแก่ใจต่อความประพฤติชั่ว หรือทำชั่วทางกายทวารทางวจีทวาร ทางมโนทวารนั้นท่านแสดงอาการและเปรียบเทียบไว้ว่า ความละอายแก่ใจต่อความชั่วเหมือนดังคนสะอาด ไม่อาจแต่ตอ้งของสกปรกโสโครกขยะแขยง หิริก็เป็นเช่นนั้น ละอายแก่ใจไม่กล้าจะทำชั่วเพราะเห็นแก่ความชั่วเป็นของสกปรกน่าขยะแขยง

พระกวีวรญาณ อธิบายว่า หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจละอายต่อการที่จะกระทำชั่ว หมายความว่า การที่เราไม่ทำชั่วนั้นไม่ใช่เพราะอาย ถ้าหากไม่มีใครเห็น ไม่มีใครได้ยินก็อาจจะทำชั่วได้แต่ว่าหากเขาเกิดละอายใจตนเองขึ้นมา เขาย่อมไม่ทำความชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้งแม้จะให้เงินทองมากมายให้ยศถาบรรดาศักดิ์เขาก็ไม่ยอมทำ ถ้าคนที่มี อำนาจวาสนา มีเงิน มีอิทธิพล มีธรรมข้อนี้อยู่ในใจแล้ว แม้ว่าขามีโอกาสที่จะโกงเขาก็ไม่โกงเพราะละอายใจตนเอง เพราะถ้าความสบายใจของตนจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความทุกข์ของผู้อื่นแล้ว คนดี ๆ เขาก็จะไม่ยอมทำเป็นอันขาด ฉะนั้นธรรมะคือ หิรินี้จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้มีส่วนคุ้มครองโลกให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุขประการหนึ่ง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ อธิบายว่า หิริ แปลว่า ความละอาย หมายถึง ความละอายใจต่อการทำความชั่ว หิริมีลักษณะเกลียดความชั่ว ผู้มีหิริย่อมละอายแก่ใจตนเอง ในเมื่อจะกระทำกรรมที่เป็นทุจริตทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง ไม่ว่าทางกาย วาจาหรือใจ แม้จะไม่มีบุคคลอื่นใดทราบตนก็ทราบและรู้เห็นดว้ยตนเองความละอายต่อการกระทำความชั่วนี้เกิดขึ้นในใจตนเอง

ทวิช เปล่งวทิยา กล่าว่าคำว่า หิริ ในหนงัสือธรรมานุกรมใช้คำว่า Moral shameแปลว่า ความละอายแก่ใจละอายนี้ต่างกับ (Shy) ขี้อายมีลักษณะ ประหม่า ถดถอย ระมัดระวังตัว สนิทสนมกับคนน้อย ขี้ขลาด น่าเบื่อ มักมีความรู้สึกด้อย พูดและแสดงช้า ไม่ชอบติดต่อกับผู้อื่น

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า หิริแปลว่า ความละอายแก่ใจความละอายต่อบาป หิริหมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำ ความชั่ว ความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้กิดมีในตน เช่น บิดามารดามีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามี หิริ ซึ่งเกิดขึ้นไดด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความแกล้วกล้าของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น โดยหิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลังทำ ให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตวทั้งปวง

โอตตัปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึง ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพหรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น

คำว่า โอตตัปปะ เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริเพราะคนที่มีโอตตัปปะย่อมกลัวที่จำทำความผิด ทำให้งดเว้นจากการประพฤติต่างได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้นที่สำคัญเกิดความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ เพราะโอตตัปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น คำว่าโอตตัปปะ เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริเพราะคนที่มีโอตตัปปะย่อมกลัวที่จำทำความผิด ทำให้งดเว้นจากการประพฤติต่างๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น[22]

คำว่า โอตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ตนกระทำด้วยกาย วาจา และใจ อันจะเกิดมีขึ้นแก่ตน กลัวยิ่งกว่าเห็นอสรพิษ ย่อมไม่สามารถเข้าไปใกล้ได้ ความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจ และกลัวด้วยใจนั้น ย่อมสะดุ้งหวาดเสียวอยู่เป็นนิจ เหมือนเป็นแผลที่หัวใจ ใครจะเจ็บปวดด้วยหรือไม่ก็ตาม ผู้นั้นย่อมเจ็บปวดอยู่คนเดียว ความละอายและความกลัวเหล่านี้ เปรียบเหมือนบุคคลผู้ละอายและ

---

[22] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต, *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุด คำวัด*, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, 2548), หน้า 95.

กลัวบาปกรรมที่ละเมิดล่วงเกินศีลข้อนั้น ๆ เมื่อมีความละอายและความกลัวบาปกรรมอยู่อย่างนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมมีสติระวังตัวอยู่ทุกเมื่อ แล้วมันจะล่วงละเมิดศีลข้อนั้น ๆ ได้อย่างไร หิริ–โอตตัปปะคือความละอายและความเกรงกลัวต่อบาปบุคคลผู้มีจิตใจดีงามจะต้องมีจิตสำนึกในการละเว้นกาม มีความยับยั้ง กล่าวคือสามารถที่จะหักห้ามจิตใจจากการล่วงละเมิดความผิดทางกามในบุตรภรรยาสามีของผู้อื่นทั้งในที่ลับและที่แจ้ง โดยการปฏิบัติตามหลักธรรมคุ้มครองโลก 2 ประการ คือ (1) หิริ ได้แก่ ความละอายต่อบาปทุจริต (2) โอตตัปปะ ได้แก่ความเกรงกลัวต่อบาป

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ อธิบายว่า ความสะดุ้งความหวาดกลัวต่อความชั่ว ทางกาย ทางวาจา ทางใจ เรียกว่า โอตตัปปะ ท่านเปรียบเสมือนดั่งคนขลาดกลัวตาย ไม่อาจจะเข้าใกล้สัตว์ร้ายได้ เช่นงู หรือเสือ อันจะผลาญชีวิตหรือทำให้ร่างกายเจ็บช้ำลำบากต้องหลบหนีไปให้ไกล โอตตัปปะ ความหวาดกลัวต่อความชั่วก็เป็นเช่นนั้นเห็นความชั่วเสมือนสัตว์ร้ายไม่อาจเข้าใกล้ไม่อาจแตะต้อง[23]

ปุ้ย แสงฉาย อธิบายว่า โอตตัปปะได้ แก่ความกลัวบาป อกุศล ทุจริตหรือความกลัวผลแห่งบาป อกุศล ทุจริต คนเราเวลาจะทำสิ่งที่ไม่ดีไม่ชอบ ย่อมกลัวคนติเตียน กลัวคนลงโทษ เช่น เรานึกจะลักขโมยเขาก็กลัวคนจะรู้ จะเห็น กลัวคนจะลงโทษ เรากล่าวคำหยาบต่อที่ประชุมชน เราก็กลัวคนเขาจะติเตียนอีกอย่างหนึ่ง เมื่อโลกยังไม่เจริญ ยังไม่มีผู้สั่งสอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ยังไม่มีผู้ใดรู้ว่านี่ เป็นบาป เป็นอกุศล เป็นทุจริต จะต้องทำให้ถูกกิด โทษ ทุกข์ ภัย ในอบายภูมิ 4 มีนรก เป็นต้น แต่ว่าคนก็ยังกลัวกันยังไม่กล้าฝ่าฝืนข้อห้ามหรือขนบธรรมเนียมที่มีอยู่ในหมู่ชนนั้น ๆ ด้วย กลับมีผู้ติเตียนหรือกลัวถูกลงโทษ ต่อเมื่อมีผู้สั่งสอนให้รู้จักกับ บาป บุญ คุณ โทษ โลกนี้โลกอื่น นรก สวรรค์ นิพพาน คนทั้งหลายจึงรู้จักกับว่าอะไรเป็นบาป บุญคุณ โทษ เป็นกุศลอกุศล เป็นทุจริต สุจริต แล้วเพิ่มความกลัวขึ้นเป็นอันว่าความกลัวที่เพิ่มขึ้นนี้เรียกว่าความกลัวต่อการกระทำ บาป อกุศล ทุจริต[24]

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ อธิบายว่า โอตตัปปะ แปลว่า ความเกรงกลัวหมายถึงความเกรงลัวต่อความชั่ว คือมองเห็นโทษในการทำชั่ว สะดุ้งด้วยการกระทำการอันเป็นทุจริต เพราะขยาดต่อผลแห่งการทุจริตนั้น ชื่อว่า โอตตัปปะ[25]

"คำว่า โอตตัปปะ ในหนังสือธรรมานุกรมใช้คำว่า Moral fear แปลว่า ความเกรงกลัว ความกลัวนี้ คือไม่กระทำชั่วร้ายจิตใจเบิกบานเป็นสุข ต่างกับคำว่าหวาดกลัว"

---

[23] สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, *สารานุกรมพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 23.

[24] ปุ้ย แสงฉาย, *พระไตรปิฎกไตรมาส เล่มเดียวจบ*, (กรุงเทพมหานคร : ส.ธรรมภักดี, 2551), หน้า 28.

[25] กรมการศาสนา, *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2525), หน้า 25.

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า โอตตัปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึง ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ ซึ่งเป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดจะตามให้ลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อนเกิดควาเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่น ตำหนิ ติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น

ไชยการ ทองแก้ว ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง หิริโอตตัปปะ กับสัปปุริสธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมมาธิปไตยโดยใช้วิธีการวัดแบบ Verbal Projective Technique ในการสร้างข้อคำถาม โดยลักษณะของข้อคำถาม สร้างเป็นสถานการณ์ในข้อหนึ่ง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ การรับรู้มาตรฐานสังคม เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า สังคมนั้นรับรู้ในสถานการณ์นั้นเพียงใด และตนตามอัตภาพ เป็นคำถามที่ถามตัวผู้ตอบเองว่าตนจะตัดสินใจอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ โดยแยกอุปลักษณ์ออกเป็น 2 อย่าง คือ หิริกับโอตตัปปะตามนิยมปฏิบัติการการ สร้างข้อคำถามในแต่ละสถานการณ์นอกจากจะแยกเป็นขอ้ ก.และข้อ ข. แล้วยังมุ่งที่จะวัดลักษณะทั้งสองนี้ร่วมกันอีกด้วย โดยในข้อแรกมุ่งวัดคุณธรรมด้านหิริ ในข้อถัดไปมุ่งวัดคุณภาพด้ธรรมด้านโอตตัปปะสลับกันไปจนจบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบกาเครื่องหมายถูกลงในช่องหมายเลข 1-7 ตามที่ตนตัดสินใจจากน้อยไปมากขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยใช้สถานการณ์ที่ประสบอยู่ในชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ไป และจะไม่เป็นสถานการณ์ที่รุนแรง จนทำให้ผู้ตอบตัดสินใจตอบได้ตรงกันหมด แต่ละคำถามจะถามเพียงประเด็นเดียวใช้ภาง่าย ๆ ชัดเจนไม่ซับซ้อน[26]

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวว่า “มีเกณฑ์การเลือกสถานการณ์ คือเป็นสถานการณ์ประสบอยู่ในชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ไป เป็นข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของคนส่วนใหญ่มีโอกาสกระทำ หรือพบเห็นได้ในชีวิตจริง ข้ความที่ถามนั้น มิใช่ขอ้ความที่แสดงถึงความเป็นจริงแต่เป็นการนำไปสู่คำถาม เพื่อทราบถึงความรู้สึกของบุคคลต่อเรื่องนั้น ๆ แต่ละคำถามจะใช้ภาษาง่าย ๆ ชัดเจน ไม่ซับซ้อน”[27]

สรุปไดวา หิริ-โอตตัปปะ หมายถึง ความละอายและความเกรงกลัวตอบาปเปนธรรมะสำคัญที่ทุกคนใชควบคุมจิตใจตนใหอยูในความดีใชในการดำเนินชีวิต และอยูรวมกันของคนในสังคมหิริคือความละอายใจตอการทำชั่ว ความละอายใจตอบาป ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ไมคิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว ตอหนาและลับหลังผูอื่น ไมกลาทำความชั่วใดๆ จะเปนเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ เพราะมีความละอายใจตบาป

---

[26] ไชยการ ทองแก้ว, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหิริ-โอตตัปปะกับสัปปุริสธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการแนะแนว, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), 2520, หน้า 32.

[27] ดวงเดือน พันธุมนาวิน, *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 จิตวิทยา จริยธรรมและจิตวิทยาการศึกษา,* (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 43.

ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง รูวาบาป คือความทุกขกาย ทุกขใจ เกิดจากการทำความชั่วทางกาย ทางวาทางใจของตนเองผูที่มีหิริ จึงคิดดี พูดดี ทำดีเสมอ เพราะมีคุณธรรม คือ หิริ คุมครองจิตใจ เขาจึงเปนคนดี ผูที่ไมมีหิริ คือ ความไมละอายตอบาป จะทำความชั่วไดทุกเวลา ไมวาจะตอหนาหรือลับหลังก็ตามบางคนทำความชั่วลับหลัง แตตอหนาไมกลาทำ เพราะอายคนจะรู จะเห็น มิใชละอายตอบาป เขาเปนคนชั่ว เพราะไมมีธรรมประจำใจ สำหรับโอตตัปปะ แปลวา ความเกรงกลัวตอบาปเกรงกลัว หมายถึงกลัวโทษที่จะเกิดขึ้นจากการทำความชั่ว ผูที่มีโอตตัปปะ คือผูที่เชื่อ และเขาใจในกฎแหงกรรม เชื่อวาทำดีไดดี ทำชั่วไดชั่ว จะทำความดีดวย กาย วาจา ใจ ก็ดี หรือจะทำความชั่วดวยกาย วาจา ใจก็ตาม รูวากรรมดี กรรมชั่วจะสงผล ใหกับผูประกอบกรรมนั้นไดรับในชาตินี้ และชาติตอๆ ไป ผูที่มีโอตตัปปะจะไมทำความชั่ว เพราะกลัวบาป คือโทษและความทุกขที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง จึงพยายามคิดดี พูดดี ทำดี อยูเสมอ มีปญญารักษาตัวใหพนภัย ผูที่ไมมีโอตตัปปะ เขาจะไมเชื่อเรื่องกฎแหงกรรม ไมเชื่อวาทำดีไดดี ทำชั่วไดชั่ว เขาจึงไมเกรงกลัวตอบาป สามารถทำความชั่วไดทุกอยาง เพราะเขาไมมหิริโอตตัปปะ ไมละอายตอบาป ไมเกรงกลัวตอบาป ตลอดชีวิตจะมีแตความทุกข เพราะเขาไมมีคุณธรรมทั้งสองประการนี้คุมครองจิตใจ

3.2.2 ความสำคัญ

การการที่เราไดทราบความหมายของหิริ-โอตตัปปะในเบื้องตนนั้นแลว เพื่อใหเหความสำคัญของหิริ-โอตตัปปะ วาหลักธรรมเหลานี้สงผลตอชีวิตของมนุษยไดอยางไร และใหความสำคัญในสังคมของการอยูรวมกันเพียงใด จึงกลาวไดวาหลักหิริ-โอตตัปปะเปนธรรมที่เกิดขึ้นภายในใจของคนทุกคนในลักษณะที่คอยเกิดขึ้นมาตามลำดับ ทานจึงเรียกธรรมสองประการนี้วา มโนธรรม คือ ธรรมที่เกิดมีอยูภายในจิต หิริ-โอตัปปะ เปนมโนธรรมนี้เองที่แยกใหแตกตางจากสัตวใดานพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาดานกาย วาจา เพราะใจประกอบดวยความสำนึกอันมีหิริ-โอตัปปะเปนหลักยึดเหนี่ยวพฤติกรรมตางๆ ของบุคคลในสังคม จะยึดหลักการไมเบียดเบียนตนเองคนอื่นใหเดือดรอน เพราะพฤติกรรมตางๆ จะอยูภายใตการควบคุมของหิริ-โอตัปปะ ใหสังเกตวา หิริ-โอตัปปะเปนความสำนึกที่เกิดขึ้นจากการยอมรับ ความสำคัญของตนเองสังคม เงื่อนไขทางสังคม และศาสน เปนตน เชน การพิจารณาถึงชาติตระกูล อายุ จิตใจที่เขมแข็ง การศึกษา เสียงครหาจากคนอื่นความรูสึกตำหนิตนเอง โทษทางบานเมือง การตกนรกหลังจากตาย เปนตน ความรูสึกสำนึกเหลานี้จะคอยๆ เกิดขึ้น เมื่อคนสำนึกเห็นถึงคุณคา ความงดงาม อันเกิดขึ้นจากการมีความละอายแกใจ และความสะดุงกลัวตอบาปและผลบาป ฝายกฎหมายนั้น บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติผิดทางกายกับวาจาเทานั้น หาไดไปควบคุมถึงใจ ซึ่งเปนตัวควบคุมกายกับวาจาไม อีกประการหนึ่งความผิดทางกฎหมายจะเกิดขึ้นตามเงื่อนไขของกฎหมายไดก็ตอเมื่อการกระทำผิดเชนนั้น จะตองฟงๆ ไดวาเปนความผิดตามกฎหมาย มีประจักษพยานหลักฐาน มากพอที่จะถือวาเปนความผิดไดจึงตัดสินไดวาเปความผิด

ความสำคัญของหิริ-โอตัปปะ จะทำให้บุคคลทั้งหลายมีความละอายและเกรงกลัวตอบาป เปนหลักที่คอยเตือนใจเมื่อจะทำบาปทั้งปวง หิริ-โอตัปปะ มาจากคำวา หิริ (ความละอาย) และโอตัปปะ (ความเกรงกลัว) รวมกันแลวหมายถึงความละอายและเกรงกลัวตอบาปนั่นเอง หลักธรรมและหลักการนี้จะคอยเปนหลักกระตุนเตือนเมื่อเราจะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไมดี สิ่งที่ไมเปนกุศล ถาเรามีหลักธรรมนี้อยูในใจ เราจะมีสำนึกและละการกระทำนั้นเสีย ถาเราแยกวิเคราะหตามหลักภาษาแลว เราจะสามารถแยกหลักธรรมนี้ออกไดเปน 2 สวนใหญ ๆ คือ

1.หิริ คือ ความละอายตอความชั่วของตน ความละอายเมื่อตัวเองกำลังเดินไปสูแนวทางที่ผิด เดินไปแนวทางเสื่อม หรือแมกระทั่งความอายที่จิตใจของตนเองคิดหรือเขวไปในทางที่ผิด คิดไในทางอกุศล

2. โอตัปปะ คือ ความเกรงกลัวตอบาปที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง กลัวเสียยิ่งกวาเห็นสิ่งอันตรายใดๆ ความเกรงกลัวตอบาปนี้เปนความกลัวบาปที่เห็นดวยใจ กลัวดวยจิตใจภายในของตนเอง กลัวบาปนั้นๆจะกลับมาหลอกหลอนและทิ่มแทงใจตน ดังนั้นคนที่มีโอตัปปะจะไมยอมทำบาปใดๆ เลย

ความสำคัญของ หิริ-โอตัปปะ ถือวาเปนโลกบาลธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่รักษาคุมครองโลก ทำใหหมูสัตว (รวมถึงมนุษย) อยูรวมตอกันอยางปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกวาเปนโลกบาลธรรมแลว ยังถือวาเปนเทวธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่จะสรางคนใหเปนเทพบุตรเทพธิดาดวยรางกายที่เปนมนุษยนั่นเอง คนที่มีหิริโอตัปปะนอกจากจะเปนคนที่ไมยอมทำบาปแลว ยังเปนคนที่มีสติเตือนตัวเองตลอดเวลาไมวาจะกระทำการใดๆ

หลักหิริ-โอตตัปปะ ยังถือวาเปนธรรมะที่คุมครองโลกมีอยู 2 อยาง คือ หิริ– โอตตัปปะ หิริ คือ ความละอาย ความละอายในที่นี้ก็คือความละอายตอความชั่วของตน เปนความละอายที่เรามองเห็นวาชีวิตของเรากำลังกาวไปสูความเสื่อม เมื่อเราเห็นวาจิตใจของเราขุนมัวและเศราหมองตอกิเลส เราจะรูสึกละอายเพราะสิ่งนี้เราเห็นไดดีกวาคนอื่นเห็นเรา เวลาที่เราเห็นวาชีวิตของเรากำลังทำผิดอยู ถึงแมวาคนอื่นจะไมเห็น แตเรารูสึกละอายนี้แสดงวาหิริกำลังเจริญเติบโตอยูในชีวิตของเรา โลกในใจของเราจะงดงามขึ้น การเจริญหิริใหเติบโต ในสิ่งที่เห็นวา ธรรมขอนี้ชวยใหคนมีเมตตาควบคุมตนเองมิใหกระทำผิด ความสำคัญประการหนึ่งจะสังเกตไดวา เวลาที่รูวาหยุดตัวเองไดเมื่อนั้นจะรูสึกละอาย และเกรงกลัวตอบาป เวลาที่เกรงกลัวตอบาปแลวหยุดทำบาปนั้น จึงจะเห็นไดวาเมื่อมีความละอายตอการทำบาป และเกรงกลัวตอผลของการทำบาปจะทำใหบุคคลนั้นไมมีเวร และไมมีศัตรู กลับมีมิตรบริวารมากขึ้น เพราะผูที่ไมทำความชั่วทั้งปวง จิตใจยอมเบิกบาน และละเลิกการทำความชั่วทั้งปวงลงได

นอกจากนี้เปรียบเสมือนเปนธรรมะเครื่องคุมครองโลก คือ หิริ-โอตตัปปะ มีความสำคัญหรือความจำเปนสำหรับในโลกปจจุบัน แมจะมีกฎหมายคุมครองการกระทำอยูแลว แตหิริ-โอตตัปปะ

สามารถควบคุมบุคคลมิให้ประพฤติผิดต่อตนเองและคนอื่นได้ เพราะช่วยยับยั้งมิให้ตนเองหลงไปทำความผิดทั้งที่อยู่ต่อหน้าและลับหลังคนได้ ซึ่งในใจมีความเกรงกลัวต่อบาปที่ตนกระทำนั้นหรือความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาป จึงมิกล้ากระทำลงไปและไม่ผิดต่อศีลธรรมที่รักษาด้วย แต่ในเรื่องของกฎหมายก็ช่วยในเรื่องของการลงโทษ และควบคุมมิให้บุคคลทั้งหลายมีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำนั้นดังนั้นธรรมทั้งสองประการนี้ทรงแสดงว่าเป็นโลกบาลธรรม คือธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก คือหมู่สัตว์ให้อยู่รวมต่อกันอย่างปกติสุขตามสมควร

หากสังเกตให้ดีจะพบว่า หิริ-โอตตัปปะ เป็นธรรมที่เกิดขึ้นภายในใจของคนทุกคนในลักษณะที่ค่อยเกิดขึ้นมาตามลำดับ ท่านจึงเรียกธรรมสองประการนี้ว่า มโนธรรม คือธรรมที่เกิดมีอยู่ภายในจิต หิริ โอตตัปปะ เป็นมโนธรรมนี้เองที่แยกให้แตกต่างจากสัตว์ ในด้านพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาด้านกาย วาจา เพราะใจประกอบด้วยความสำนึกอันมีหิริ-โอตตัปปะ เป็นหลักยึดเหนี่ยวพฤติกรรมของบุคคลในสังคมจะยึดหลักการไม่เบียดเบียนตนเองคนอื่นให้เดือดร้อน เพราะพฤติกรรมจะอยู่ภายใต้การควบคุมของหิริ-โอตตัปปะให้สังเกตว่า หิริ-โอตตัปปะ เป็น ความสำนึก ที่เกิดขึ้นจากการยอมรับความสำคัญของตนเองสังคมเงื่อนไขทางสังคมและศาสนาเป็นต้น เช่น การพิจารณาถึงชาติตระกูล อายุ จิตใจที่เข้มแข็ง การศึกษา เสียงครหาจากคนอื่น ความรู้สึกต่ำหนิตนเอง โทษทางบ้านเมือง การตกนรกหลังจากตาย เป็นต้น ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้จะค่อยเกิดขึ้น เมื่อคนสำนึกเห็นถึงคุณค่าความงดงามอันเกิดขึ้นจากการมีความละอายแก่ใจ และความสะดุ้งกลัวต่อบาปและผลบาฝ่ายกฎหมายนั้น บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติผิดทางกายกับวาจาเท่านั้น หาได้ไปควบคุมถึงใจ ซึ่งเป็นตัวควบคุมกายกับวาจา

อีกประการหนึ่งความผิดทางกฎหมายจะเกิดขึ้นตามเงื่อนไขของกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อการกระทำผิดเช่นนั้น จะต้องฟังๆ ได้ว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย มีประจักษ์พยานหลักฐาน มากพอที่จะถือว่าเป็นความผิดได้ จึงตัดสินได้ว่าเป็นความผิด หากว่าความสำนึกผิดว่าอะไรผิดอะไรถูก เกิดจากหิริ-โอตตัปปะแล้วไม่จำเป็นจะต้องมีคนเห็นหรือไม่เห็น ใครจะโจทท้วงหรือไม่ก็ตามคนที่มีหิริ-โอตตัปปะ จะสำนึกได้ด้วยตัวเองว่า อะไรควรเว้นอะไรควรกระทำในด้านสร้างความดีก็เช่นกัน คนที่มีหิริ-โอตัปปะ พร้อมที่จะทำความดี โดยไม่จำเป็นว่าใครจะเห็น เมื่อเป็นความดีก็พร้อมที่จะกระทำ อย่างที่พูดกันว่า “ปดทองหลังองคพระปฏิมา” ความปั่นป่วนสับสนในปัจจุบัน จนสวนย้อยถึงสังคมโลกจะพบว่าการกระทำในลักษณะที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ได้เกิดจำนวนขึ้นมากจนสร้างความหวั่นไหว ได้เกิดขึ้นแก่คนทั่วไปทั้งสถานการณ์ของสังคม ประเทศ และโลกบาลธรรม ทั้งสองประการยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นที่คนจะต้องสร้างให้บังเกิดขึ้นจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับอำนาจ เงินสังคม ราชการ ยิ่งขาดหิริ-โอตตัปปะไม่ได้ทีเดียว หากต้องการความเจริญในชีวิต ที่มีความเจริญทางด้านวัตถุ และจิตใจสัมพันธ์กัน “หากคนในสังคมมีหิริ-โอตตัปปะเป็นหลักใจแล้ว กฎหมายต่าง ๆ ไม่มีความเป็นอะไร เพราะการละเมิดสิ่งที่กฎหมายกำหนดว่า

ผิดกฎหมายจะไมเกิดขึ้นโดยเขาไมจำเปนที่จะตองรูวากฎหมายหามไวอยางไร หรือไมก็ตาม” [28] แตเพราะมาตรฐานทางมโนธรรมของคนไมเสมอกัน โลกจึงจำเปนตองมีกฎหมาย และหิริ-โอตตัปปะควบคูกันไป เพื่อไดสนับสนุนกัน หากขาดทั้งสองอยาง หรือขาดหิริ-โอตตัปปะแลว ก็อาจจะทำใหคนทำผิดตอศีลธรรมและกฎหมายมากขึ้น

ความสำคัญของมนุษยก็ลดคุณคาแหงความเปนมนุษยลงไดความสำคัญของหิริ-โอตตัปปะอีกประการหนึ่ง คือ ความเกรงกลัวบาปเปนความรูสึกกลัว กลัววาเมื่อทำไปแลว บาปจะสงผลเปนความทุกขทรมานแกเราจึงไมยอมทำบาปสังคมทุกแหงมีกฎหมายหามคนกระทำชั่วหากใครละเมิดกฎหมายก็จะไดรับโทษกฎหมายเปนขอหามที่มีไวเพื่อใหสังคมดำเนินไปอยางปกติสุข เชน โรงเรียนก็มีกฎและระเบียบใหนักเรียนปฏิบัติเพื่อใหเกิดความเรียบรอยเชนกันการที่คนเราไมทำความชั่วหรือความผิดตามกฎหมายหรือระเบียบของของโรงเรียนหามไวนั้นอาจเปนเพราะเหตุผล 2 กรณี คือ กลัวถูกลงโทษ และติดตะรางหรือมิฉะนั้นก็กลัวถูกคนอื่นติเตียนประการหนึ่งที่ไมทำความชั่วเพราะละอายตอความชั่วและเกรงกลัวความชั่ว การละอายตอความชั่วนั้นทางพระวินัยเรียกวา “หิริ” การละอายตอความชั่วคือการละเวนความชั่วเพราะละอายแกใจตนเอง มีความสำนึกตัววา สิ่งนี้เปนสิ่งชั่วไมควรทำ การที่ไมทำความชั่วมิใชเพราะกลัวถูกจับหรือกลัวคนเห็นคนที่มีจิตสำนึกทางจริยธรรมนั้น ที่ไมทำความชั่วมิใช เพราะกลัวการถูกลงโทษที่มาจากภายนอก แตเพราะความรูสึกภายในยับยั้งไวมิใชเพราะกลัวคนอื่นเห็น แตเพราะตัวเองละอายที่จะเห็นตนทำเชนนั้นสวนความเกรงกลัวตอความชั่วนั้นทางพระเรียกวา “โอตตัปปะ” คนที่กลัวความชั่วนั้น ไมยอมทำผิดเพราะกลัวความชั่ว มิใชกลัวตะรางหรือคำติเตียนเขาไมทำความชั่วเพราะสิ่งนั้นเปนความชั่ว เขาเห็นความชั่วเปนสิ่งโสโครกไมอยากเขาใกล เพราะกลัวจะเกิดความสกปรกขึ้นในจิตใจสมมติวามีนักเรียน 3 คนเดินอยูบนถนนแหงหนึ่งถานักเรียนคนหนึ่งเหลือบไปเห็นกระเปาสตางคอยูบนพื้นถนน จึงหยิบขึ้นมาดูเมื่อเปดออกก็เห็นเงินหลายพันบาทในนั้น เหตุการณนี้เพื่อนอีก 2 คนที่เดินไปดวยกันก็เห็นดวย นักเรียนคนนั้นจึงชวนเพื่อนๆ ไปแจงความและมอบกระเปาเงินไวที่สถานีตำรวจการกระทำครั้งนี้เรียกไดวาเปนการละเวนความชั่ว เพราะการเอาของผูอื่นมาเปนของตนโดยไมมีสิทธิ์ที่ควรไดนั้นเปนความชั่ว และไมเพียงผิดศีลธรรมเทานั้น ยังผิดกฎหมายดวยแตกรณีเชนนี้ เรายังไมรูความในใจของนักเรียนคนนี้ในการที่ไมทำความชั่วซึ่งอาจจะเปนเพราะมีคนเห็นและกลัวถูกจับจึงไมกลากระทำก็ได

หากเราคิดจะทำสิ่งใดที่ชั่ว ความละอายจะเกิดขึ้นมาในใจ แมวาคนอื่นจะไมเห็น คิดทำชั่วคืออยางไร สิ่งใดที่เปนไปเพื่อความเลวทรามไมถูกตองทางธรรมคำสอนของพระพุทธเจาอันนั้นเปนความเลว อะไรที่วัดวาถูกหรือไมถูก คือถาเราทำอะไรลงไป ถาหากวามันไมถูกตองแลวมันรูสึกจะละอายกระดากในใจตนเอง แตตามหลักทานบอกวานักปราชญทั้งหลายไมสรรเสริญไมนิยมนั่นเรียกวา

---

[28] พระโสภณคณาภรณ, *ตอบปญหาทางพระพุทธศาสนา* 2 (กรุงเทพมหานคร : วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร พิมพเผยแพรเพื่อเปนพุทธศาสนบูชา และธรรมบรรณาการ, 2522), หนา 166-171.

ผิดจากธรรม ความละอายนี่แหละเปนตนเหตุใหทำความดีความดีทั้งหมดเกิดจากความละอายทั้งนั้น ความไมดีเกิดจากความไมละอายศีล 5 ขอมีความละอายเปนเบื้องตนเปนสมุฏฐาน หากวามีความละอายในใจแลวไมกลาทำ ศีลขอนั้นก็งดเวนไดหมด

3.2.3 สารัตถะของหิริโอตตัปปะ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักหิริโอตตัปปะ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณค่าได้ว่า คุณธรรมด้านหิริ-โอตตัปปะ ซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้น จะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นได้ และจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวายกลับสงบลงได้และเมื่อในประเทศด้านต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จมากขึ้นโดยเฉพาะการคอร์รัปชั่น หรือการทุจริต ถ้ามีหิริโอตตัปปะแล้วไม่มีอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกันมันก็เป็นสุขเท่านั้น หากคิดผิดประทุษร้ายเกิดความละอายและกลัวขึ้นมานั้น ธรรมเตือนขึ้นมาแล้ว เลยไม่กล้าทำความชั่ว ครั้นทำลงไปก็เป็นเหตุให้เดือดร้อนวุ่นวาย ตนเองเดือดร้อนเพราะทำชั่ว คิดชั่วแล้วก็เป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อนอีกด้วย

ชม ภูมิภาค กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรม เรื่องความละอายต่อบาปนั้นจะถือว่าทำได้สำเร็จก็ต่อเมื่อควรงดเว้นการกระทำทุกอย่างที่ถือว่าเป็นบาป ซึ่งโดยปกติก็น่าจะเริ่มต้นความรู้จักว่าบาปมันคืออย่างไร มีเกณฑ์การพิจารณาเช่นใดได้บ้างที่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นบาป เมื่อรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นบาปแล้วก็ต้องมีทศันคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น เมื่อมีทัศนคติไม่ดีต่อบาปแลว้ ก็ย่อมจะไม่กระทำสิ่งนั้น โดยที่ทางจิตวทิยานั้นถือว่าทัศนคติเป็นแรงของการกระทำเป็นทางเลือกของกกระทำบาปนั้น พูดง่าย ๆ ก็คือความไม่ดีต่าง ๆ เช่น การให้ทุกข์แก่กัน การเอารัดเอาเปรียบกัน การเบียดเบียน ผลของบาป คือความเดือดร้อนไม่มีความสุขก่อให้เกิดความชิงชังต่อกัน ผลของบาป คือความชั่วเป็นการกระทำที่เรียกว่า ทุจริตทุจริตนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประการคือ[29]

1. กายทุจริต คือการประพฤติชั่วด้วยกาย ซึ่งทางศาสนาจำแนกไว้ 3 ประการ ได้แก่

1.1 ฆ่าสัตว์หรือทำร้ายผู้อื่น การฆ่าหรือการทำลายชีวิตของกันและกันให้ถึงแก่ความตาย เป็นความผิดทางด้านกฎหมายและศาสนา เพราะคนเราทุกคนย่อมรักชีวิตจากความสุขเหมือนกันเพียงแต่เวลาเจ็บไข้ไม่สบายเราก็อยากหายเร็ว ๆ ถ้าใครบอกเราว่าโลกนั้นร้ายแรงถึงตายเราจะไม่สบายใจและกลัวตาย เมื่อเราต่างคนต่างรักชีวติเช่นนี้แล้ว การทำร้ายชีวิตของเขาหรือทำร้ายหรือเบียดเบียนเขาจึงเป็นบาป

---

[29] ชม ภูมิภาค, *บทความวิทยุกระจายเสียงของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม*. (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2525), หน้า 76.

1.2 การลักหรือชอบโกงเอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง นอกจากชีวิตแล้วทรัพย์สินก็นับว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนหวงแหนมากใครเป็นเจ้าของย่อมไม่อยากให้คนอื่นมาเอาไป เจ้าของทรัพย์สมบัติทุกคนจะพยายามป้องกันรักษาทรัพย์ของตนไว้ไม่ยอมให้ใครมาล่วงละเมิดกรรมสิทธิ์ของตนไว้ ดังนั้นการแย่งเอาทรัพย์สมบัติของผู้อื่นจะโดยวิธีลักทรัพย์หรือการใช้อำนาจข่มเข็ญหรือฉ้อโกงด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามนับว่าเป็นการกระทำชั่ว

1.3 ประพฤติผิดในกาม ในเรื่องนี้หมายถึงการล่วงเกินหญิงที่มีสามีและหญิงที่อยู่ในความปกครองดูแลของผู้อื่น การข่มขืนกระทำชำเรา ดังที่เป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดชั่วในข้อนี้ ถ้าทำให้ผู้หญิงถึงตายด้วยก็เป็นความผิดในประการแรกด้วย

2. วจีทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยวาจาในประเภทนี้ได้จำแนกเอาไว้ 4 ประการ คือ

2.1 การพูดเท็จ คือการพูดไม่ตรงความจริง เช่น เห็นแล้วพูดว่าไม่เห็น รู้อยู่แล้วพูดว่าไม่รู้

2.2 พูดส่อเสียด การพูดส่อเสียดนั้นเป็นพูดที่ตั้งใจจะให้ผู้อื่นเจ็บใจให้เกิดความแตกร้าวระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ระหว่างผู้ฟังคนอื่น ผู้พูดมีความประสงค์ยุแหย่ให้เกิดความบาดหมางในใจระหว่างกันและกัน คำพูดนั้นอาจจะเป็นเท็จหรือตรงกบัความจริงก็ได้แต่อยู่ที่เจตนาต้องการจะให้เกิดผลร้าย

2.3 คำพูดหยาบ เป็นคำว่าด่าต่าง ๆ ตามแต่ผู้พูดจะนำมาใช้ฟังแล้วระคายหูไม่น่าฟังไม่น่าเป็นที่น่ายินดีแก่สุภาพชนทั่ว ไป

2.4 การพูดเพ้อเจ้อ เป็นการพูดที่ไม่มีประโยชน์แก่ผู้ฟังเลยเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระทำให้คนฟังแล้วน่ารำคาญเสียเวลา

4 ประการที่กล่าวถึงนี้เป็นวจีทุจริต คือพูดเท็จพูดส่อเสียดพูดคำหยาบและพูดเพ้อเจ้อถือว่าเป็นบาปทางวาจา

3. มโนทุจริตหรือบาปทางใจเป็นการประพฤติชั่วทางใจ ทางศาสนาจำแนกไว้ 3 ประการ คือ

3.1 โลภอยากได้ของผู้อื่น ความจริงเราทุกคนย่อมมีความอยากไดด้วยกันทั้งนั้นคืออยากมีสิ่งนั้นอยากมีสิ่งนี้ตามชอบใจแต่การอยากไดนั้นควรจะเป็นการขวนขวายหาเอาเองด้วยความชอบธรรม ถ้าอยากได้ของคนอื่น แต่ตัวเองไม่คิดจะสร้างหรือทำใหม่ขึ้นด้วยตนเองก็นับว่าเป็นความอยากที่ชั่วเพราะเมื่อไม่คิดที่จะแสวงหาสิ่งนั้น ที่ต้องการอย่างที่พูด อย่างที่ผู้อื่นขวนขวายมาได้ก็ต้องคิดละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นด้วยการลักขโมยหลอกลวงหรือข่มขู่ด้วยอำนาจบ้าง ความโลภอยากไดข้องผู้อื่นนี้ถือว่า เป็นเหตุทำให้ทำชั่วนับได้ว่า เป็นความคิดชั่วอย่างหนึ่ง

3.2 ความพยาบาทปองร้ายผู้อื่นความคิดผูกใจเจ็บคอยหาโอกาสที่จะแก้แค้นความพยาบาทนี้เป็นการจองเวรเอาเรื่องกันไม่รู้จักจบจักสิ้น คนเราอยู่ร่วมกันหากคอยจองเวรคอยพยาบาทกันแล้วจะไม่มีความสุขเพราะต่างฝ่ายต่างคอยปองร้าย เป็นศัตรูกันตลอดเวลา หากมีเหตุอะไรเกิดขึ้น

ก็จะไม่มีใครคิดช่วยเหลือแก่กันและกัน จะมีแต่คอยซ้ำเติมกัน ให้หนักขึ้นเท่านด้วยเหตุนี้ความคิดพยาบาทปองร้ายจึงเป็นบาปทางใจอีกประการหนึ่ง

3.3 การเห็นผิดจากคลองธรรมพูดง่าย ๆ ก็คือเป็นผู้ความเห็นว่า สิ่งที่สังคมเขาเห็นว่าดีเราเห็นว่า ชั่วสิ่งที่สังคมเห็นว่า ชั่วเราเห็นว่า ดีกล่าวโดยสรุป แบบนั้นคือความไม่ดีต่าง ๆ เป็นการสร้างถูกนักการเมืองเอารัดเอาเปรียบ การทำให้เกิดปัญหาทำให้เกิดความเดือดร้อนสู่งแบบนั้นแบ่งเป็น 3 ประเภท

ประเภทที่ 1 คือกายทุจริต ได้แก่ การฆ่า ทำร้ายผู้อื่น การลักขโมย การฉ้อโกง การประพฤติผิดในกาม

ประเภทที่ 2 ได้แก่ วจีทุจริต คือ ประพฤติโทษด้วยวาจา ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ

ประเภทที่ 3 ได้แก่ มโนทุจริต คือ การคิดในใจในสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายเมื่อคนรู้ว่า บาปคืออะไร มีเกณฑ์นการตัดสินแล้วว่าอะไรคือบาป อะไรคือบุญแล้วต่อไปจะต้องยอมรับว่า บาปนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ดี ต้องมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบาป การที่จะให้คนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งที่เรียกว่า บาปนั้นคนต้องเห็นตัวอย่างของผลบาปที่เกิดขึ้นจากการกระทำบาปนั้น ๆ เมื่อคนเกิดกลัวเกิดความเกลียดต่อบาปแล้วคนก็ย่อมจะไม่ทำบาป แต่การที่คนจะไม่ทำบาปนั้นอาจจะมีสาเหตุอยู่ 2 ระดับ ระดับแรก คือไม่ทำบาป เพราะเกรงกลัวที่ตนจะได้รับผลร้ายจากบาป เช่น กลัวถูกจับได้ เช่นนี้เป็นระดับหนึ่ง ส่วนอีกระดับหนึ่งเป็นระดับสูง คือความละอายใจว่า สิ่งที่ไม่ดีละอายใจที่จะทำ ไม่ได้คิดไปถึงว่ากลัวคนจะจับได้แต่เห็นในใจตนเองเกิดความละอายใจเองไม่ทำเองเช่นนี้เป็นความรู้สึกระดับสูง เป็นความรู้สึกหรือคุณธรรมที่เราต้องการจะปลูกฝังในเยาวชนของเราการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความละอายต่อบาปนี้จะต้องเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังธรรม 2 ประการ คือ

ประการแรก คือ โอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัว ว่ากลัวความผิดไม่กล้าทำในสิ่งที่เป็นบาปทจริต รู้สึกหวาดหวั่นต่อความชั่วร้าย หรือผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหรือเกรงกลัวโทษฐานที่จะได้รับ ประการที่สอง เป็นธรรมระดับสูง เมื่อเกิดความเกรงกลัวแล้วยังไม่พอเพราะความเกรงกลัวนั้นเป็นผลจากสิ่งบังคับภายนอก เช่น กลัวจะถูกจับลงโทษจำคุกจึงไม่ทำแต่หากมั่นใจว่าไม่ถูกจับเมื่อใดแล้วจะลงมือทำเช่นนี้เป็นคุณธรรมในระดับต่ำ เราต้องการระดับสูง คือให้เกิดขึ้นในใจภายในส่วนลึกของหัวใจเองเห็นว่าบาปนั้น เป็นสิ่งชั่วร้าย พึงหลีกเลี่ยงแรงบังคับ คือใจตนเองมิใช่แรงภายนอกใด ๆ ใจตนเองเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของตนนั้น คือความละอายแก่ใจหรือความละอายใจ หรือที่เรียกว่า หิริ เป็นความละอายแก่ใจตนเอง มิใช่เพราะอายคนอื่น หรือเกรงกลัวโทษทันใด ๆ แต่เป็นเพราะเห็นว่าสิ่งนั้นไม่ดีเป็นของชั่วเป็นบาปไม่ชอบการประพฤติชั่วมีความรู้สึกขยะแขยงต่อความชั่วร้ายเหมือนเราเกลียดสิ่งโสโครกไม่กล้าแตะต้อง ความละอายต่อบาปเป็นความรู้สึกขยะแขยงต่อบาปขึ้นชื่อว่า การกระทำชั่วหรือบาปแล้วไม่อยากเข้าใกล้หรือแตะต้อง

ไม่ใช่เพราะกลัวถูกจับได้แต่เป็นการละอายใจตนเองนับเป็นคุณธรรมที่ปลูกฝังยากพอสมควรจะต้องใช้เวลาในการกระทำสม่ำเสมอ ให้เกิดฝังลึกในความรู้สึกมิใช่เพียงแต่รู้ว่าบาปคืออะไร เท่านั้นต้องมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบาป ต้องเป็นความรู้สึกที่ลึกซึ้งเพียงพอ ต้องได้ปฏิบัติมานาน ต้องปฏิบัติสุจริตธรรม ละเว้นห่างจากทุจริตกรรมนั้นคือ ต้องมีกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต เราต้องกระทำในสิ่งที่ไม่เป็นบาป คือจะทำแต่ความดีช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นไม่รังแกแต่ช่วยเขาพูดแต่ความจริงที่มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่พึงใจของผู้ฟังอย่างพูดมากไม่มีสาระจะพูดอภิปรายอะไรก็ให้อยู่ในประเด็นของเรื่องแม้แต่ก็ต้องคิดในทางที่ดีมีความเชื่อตามบรรทัดฐานทางสังคม

3.3 หลักโยนิโสมนสิการ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโยนิโสมนสิการ มาใช้ประกอบในการพิจารณาและวิเคราะห์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ว่าสื่อออนไลน์ที่ได้รับข้อมูลมานั้น เป็นสื่อที่น่าเชื่อถือได้หรือไหม เป็นสื่อที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างที่น่าจะกระทำตาม หรือ เป็นสื่อที่ไม่ควรเอามาเป็นเยี่ยงอย่างในการทำตามหรือเลียนแบบ

3.3.1 ความหมายโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี รู้วิธีหาเหตุผลโดยสามารถนิยามระบุปัญหา มองเห็นปัญหา เห็น ประเด็นชัดเจน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน มีการใช้ตรรกะและเหตุผลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลและ ตัดสินใจประเมินค่าตามความหมายการคิดแบบโยนิโสมนสิการ” ได้แก่ คิดการพิจารณาไตร่ตรอง ประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลา ประกอบด้วยเหตุผล คำนึงถึงส่วนดีส่วนเสีย เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์

หลักการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการคิดอย่างถูกต้องเป็น ระบบ อันจะนำไปสู่การเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกหรือมองด้าน ใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญแล้ว สรุปว่าสิ่งที่เรียนรู้จะเป็นอย่างที่เห็นซึ่งจะไม่ทำให้คลาดเคลื่อนจากความจริงได้ซึ่งเป็นหลักการคิดอย่างถูกวิธี ส่งผลต่อผู้เรียนในวิธีคิดต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น “โยนิโสมนสิการ” จึงหมายถึง การทำในใจให้แยบคาย หรือ การพิจารณาโดยแยบคาย กล่าวคือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถูกวิธีถูกระบบ พิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุหรือต้นตอของเรื่องที่กำลังคิด คือคิดถึงรากถึงโคนนั่นเอง แล้วประมวลความคิดรอบด้านจนกระทั่งสรุปออกมาได้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี เป็นวิถีทางแห่งปัญญา เป็นธรรมสำหรับ

กลั่นกรองแยกแยะข้อมูลหรือแหล่งข่าวหรือที่เรียก “ปรโตโฆสะ” อีกชั้นหนึ่ง กับทั้งเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดชอบหรือ “สัมมาทิฐิ” ทำให้มีเหตุผล และไม่งมงาย[30] ในฐานะที่เป็นกระบวนการสอน โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการคิด เป็นวิธีการที่ให้บุคคลมีหลักการและวิธีการคิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปเสพในกระบวนการสอน ขอเสพในความหมายง่าย ๆ ว่า โยนิโสมนสิการ คือ กระบวนการคิดหาเหตุ หรือกระบวนการพิจารณาหาเหตุ เหตุคือ อะไร เหตุคือ เงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้เกิดสิ่งหนึ่งตามมา สิ่งที่ตามมาเรียกว่า ผล เหตุและผลมีความสัมพันธ์โยงถึงกัน ดังนั้น ถ้ารู้เหตุก็สามารถรู้ผลได้หรือรู้ผลก็โยงไปหาเหตุได้แต่ในการค้นหาเหตุได้ต้องมีพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ถ้ามีความรู้มาก ก็มีโอกาสตรึกตรองถึงความสัมพันธ์ของเหตุและผลได้ลึกและละเอียดมากตามไปด้วย ดังนั้น ก่อนการพิจารณาเหตุและผล จึงต้องมีความรู้หลักการ กฎเกณฑ์ที่ตรงกับความเป็นจริงเป็นเบื้องแรก

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ในหนังสือวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม หนังสือนี้เปนการรวบรวมประมวล วิเคราะห์และ จัดประเภทพุทธวิธีการคิดของพระพุทธเจ้าในคัมภีรพระไตรปฎกอยางเปนระบบ อีกทั้ง ท่านยังไดนำเสนอ แนวทางการใชวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อนำไปสูการดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้อง รวมทั้งนำเสนอการใชวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในกระบวนการศึกษาเพื่อ พัฒนาทางดานปัญญาอันจะนำไปสูความสุขที่แทจริง[31]

สุมน อมรวิวัฒน์ ไดกล่าวถึง วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไวในหนังสือการ สอนโดยสรางศรัทธาและโยนิโสมนสิการ สรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในกระบวนการสร้างสัมมาทิฏฐิสัมมาญาณ คือ ความรู้จริง รู้แจง อันจะนำไปสูสัมมาวิมุตติคือ อิสรภาพทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้ยังไดกลาวถึง กระบวนการพัฒนามนุษย์ด้วยไตรสิกขา กระบวนการพัฒนาปัญญาอันประกอบดวยสุตมยปัญญา จินตามยปัญญาและภาวนามยปัญญา[32]

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิบายความหมายของโยนิโสมนสิการไว้ว่า โยนิโส แปลว่า ถูกต้องแยบคาย มนสิการ แปลว่า ทำไว้ในใจ โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำ ไว้ในใจโดยแยบคาย หรือการคิดถูกต้องตามความเป็นจริง โดยอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และคิ

---

[30] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, 2548), หน้า 65.

[31] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2547), หน้า 39-122.

[32] สุมน อมรวิวัฒน์, *การสอนโดยสรางศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*, พิมพครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย รวมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530), หน้า 12.

เชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป[33]

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ให้ความหมายของ โยนิโสมนสิการ ไว้ว่า การทำในใจ โดยอุบายอันแยบคาย ซึ่งถ้าแปลโดยง่าย ๆ คือ การคิดเป็น การรู้จักคิด หรือการคิดวิเคราะห์[34]

ทิศนา แขมมณี และคณะ กล่าวถึง โยนิโสมนสิการ คือ การคิดเป็น หมายถึงความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริงคิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเอง เข้าไปจับหรือครอบคลุมบุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดเป็น มีเหตุผล การคิด วิเคราะห์อย่างแยบคาย รู้จักพิจารณาความจริงเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องจนสามารถแก้ไข ปัญหาต่างๆ ได้[35]

อารุณี ไทยบัณฑิตย์ ได้ให้ความหมายของโยนิโสมนสิการ หมายถึง แนวความคิดที่เกิดจากการคิดพิจารณาอย่างถูกวิธีอันสอดคล้องกับเรื่องที่เรียนรู้ไม่การลัดขั้นตอน หรือด่วนสรุปเกินข้อมูลที่ได้รับมา เป็นแนวคิดที่มีระบบตามขั้นตอน คิดมีเหตุผลที่สมบูรณ์เป็นการคิดที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณา รู้จักวิเคราะห์ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม[36]

สรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี รู้วิธีหาเหตุผลโดยสามารถนิยามระบุปัญหา มองเห็นปัญหา เห็น ประเด็นชัดเจน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน มีการใช้ตรรกะและเหตุผลเชื่อมโยงความสัมพนัธ์ของสิ่งต่างๆ เพื่อหาขอ้ สรุปอย่างสมเหตุสมผลและ ตดัสินใจประเมินค่า ตามความหมายการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้แก่ คิดการพิจารณาไตร่ตรอง ประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลา ประกอบด้วยเหตุผล คำนึงถึงส่วนดีส่วนเสีย เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์

---

[33] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ขอบฟ้าแห่งความรู้*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2548), หน้า 65-71.

[34] เสถียรพงษ์ วรรณปก, *แนวทางพระพุทธศาสนาที่อาจนามาใช้ในการจัดการศึกษาและ การบริหารสถานศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย, 2540), หน้า 15.

[35] ทิศนา แขมมณีและคณะ, *วิทยาการด้านการคิด*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัท เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์ จำกัด, 2544), หน้า 87.

[36] อารุณี ไทยบัณฑิตย์, “การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2545, หน้า 19.

3.3.2 ความสำคัญของโยนิโสมนสิการ

ในสังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมของชาวพุทธมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยการปฏิบัติตั้งแต่อดีต และได้นำหลักธรรมคำสอนตลอดจนวิถีทางวัฒนธรรม หรือประเพณี ทีเกี่ยวเนื่องกันกับพระพุทธศาสนาในการหล่อหลอมและพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี รู้จักการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในสมัยปัจจุบันผลจากการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามาทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็เปลี่ยนไป จนก่อให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤติศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันสืบเนื่อง มาจากการประพฤติย่อหย่อนของพระสงฆ์ และการไร้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ของคนในสังคม ดังนั้นในสภาพของสังคมปัจจุบันชาวพุทธควรให้ความสนใจกับการศึกษาหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น โดยควรเริ่มที่จะต้องหันมาศึกษาและนำหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ ไม่ควรนำศาสนาไปแขวนไว้กับบุคคลหรือกระแสสังคม เพราะเมื่อทำเช่นนั้นแล้วชาวพุทธก็จะไม่มีหลักเกณฑ์ในการคิดที่ถูกต้อง[37]

การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการที่ หมายถึง การคิดหรือการกระทำไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย โดยมีสติไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบด้าน และมีเหตุมีผลสมบูรณ์ที่สุด จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่าง มีระบบระเบียบ ตรงตามสภาวะและเหตุปัจจัยทุกขั้นตอน สามารถพิสูจน์หรือจ าแนกแยกแยะออกมาอธิบายให้เห็นจริงได้ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)[38] ได้เสนอวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไว้ในหนังสือพุทธธรรมทั้งหมด 10 วิธีคือ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ 3) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา 4) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา 5) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก 7) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม 9) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน 10) วิธีคิดแบบวิภัชชวาท ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวอาศัยกัน และสัมพันธ์กันเมื่อเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาจะต้องบูรณาการรูปแบบ วิธีการคิดมาผสมผสานกลมกลืนกัน เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องอีกทั้งวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นวิธีคิดถูก วิธีคิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะบูรณาการหลักจิตวิทยาการเรียน หลักการแนะแนว และหลักการสอนอย่างผสมผสานกลมกลืนได้สัดส่วนให้สมดุลกัน โดยมุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ครูและศิษย์มีความสัมพันธที่ดีต่อกัน จัดเป็นปัจจัยภายนอกที่เหนี่ยวโน้ม ส่งเสริมและปลุกเร้าให้เกิดความเชื่อในตัวครูผู้สอน ในสาระที่เรียนและวิธีการเรียนจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวผู้เรียน โดยเน้นการคิดวิเคราะห์อย่าง มีระบบ ใช้วิธีการแห่ง

---

[37] สิปปนนท์ เกตุทัต, *การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์*, (ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549), หน้า 12.

[38] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) , *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2549), หน้า 667-727.

ปัญญาในการเล่าเรียน การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น 5 ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และเพิ่มกระบวนการฝึกคิดวิเคราะห์ จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ในสมัยพุทธกาลองค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาสัตว์โลก ที่จะพึงสั่งสอน โดยเปรียบเทียบสติปัญญาบุคคลเท่ากับบัว 4 เหล่า ซึ่งเรียนรู้หลักธรรมและเรื่องต่าง ๆ ได้ไม่เท่ากัน ซึ่งปัจจัยส าคัญที่ทำให้เป็นเช่นนั้นคือ ระดับความคิดและสติปัญญานั่นเอง พระองค์จึงทรงใช้ยุทธวิธีในการเสริมสร้างทักษะความคิดของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการอันประเสริฐล้ำค่ายิ่ง เป็นวิธีการสร้างคน ให้รู้จักคิดหรือคิดเป็น ประกอบด้วยลักษณะการคิดที่ดี 4 ประการคือ การคิดถูกวิธีการคิดมีระเบียบการคิดมีเหตุผล และการคิดที่มุ่งเน้นไปในสิ่งที่เป็นกุศลลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “การคิดแบบโยนิโมนสิการ” ในพระไตรปิฎกได้ให้ความสำคัญกับโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการอยู่ในระดับเหนือศรัทธา เพราะเป็นขั้นที่เริ่มใช้ความคิดของตนเองเป็นอิสระ ส่วนในระบบการศึกษาอบรม โยนิโสมนสิการเป็นการฝึกความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่มองเห็น สิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้พึ่งตนได้ และนำไปสู่จุดหมายของพุทธธรรมอย่างแท้จริง ดั่งข้อความในพระสุตตันปิฎกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัษฎางคิกมรรค[39] แก่ภิกษุ ฉันนั้น ภิกษุผู้ถึพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มากซึ่งอริยอัษฎางคิกมรรคในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติได้ให้ความหมายของโยนิโส (ว) โดยแยบคาย, โดยถ่องแท้, ตั้งแต่ต้น, โดยตลอด, โยนิโสมนสิการ (น) การพิจารณาโดยแยบคายเข้าใจตั้งแต่ต้นเข้าใจโดยตลอดการจะเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการผู้สอนเป็นบุคคลส าคัญที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนและได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยบคายเน้นให้ผู้สอน และผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดี ต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม๙ซึ่งตามความหมายของนักวิชาการและนักปราชญ์ ด้านพระพุทธศาสนาให้ไว้

โยนิโสมนสิการในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท “โยนิโสมนสิการ” ตามที่คัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกาซึ่งได้ไขความไว้ โดยวิธีแสดงไวพจน์ให้เห็น ความหมายแยกดังต่อไปนี้ 1. อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึงคิดถูก วิธีที่จะใหเข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของ สิ่งทั้งหลายได้ 2. ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือ มีลำดับ มีขั้นตอน แล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึงความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ ยุ่งเหยิง

[39] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 26 มกราคม 2566, <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/>. (12 สิงหาคม 2561)

สับสน ไม่วกไปวนมาทำให้งงคือ คิดกระโดดไปกระโดดมา ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำที่ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการปรากฏอยู่มากมาย เช่น พิจารณา โดยแยบคาย มนสิการโดยแยบคาย มนสิการ อุบายวิธีใส่ใจใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คำนึงถึง เป็นต้นโยนิโสมนสิการ คือ การคิดเป็น หมายถึง ความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริงคิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเอง เข้าไปจับหรือครอบคลุมบุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดเป็น มีเหตุผล การคิด วิเคราะห์อย่างแยบคาย รู้จักพิจารณาความจริงเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องจนสามารถแก้ไข ปัญหาต่างๆ ได

โยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ท่านได้รวบรวมจากคัมภีร์แล้วนำมาประมวลเป็นวิธีคิดประเภทต่าง ๆ พร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลา พึงใช้แทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันเริ่มตั้งแต่“การวางใจ วางท่าทีการตั้งแนวความคิดหรือ ทางเดินกระแสความคิด การทำใจ การคิด การพิจารณา” โดยอาศัยหลักธรรมที่ท่านได้ประมวลเป็นหลักธรรม หรือ แนวคิดตามหลักพุทธ 10 ประการได้แก่ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คิดแบบสามัญลักษณ์ คิดแบบอริยสัจวิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์คิดแบบคุณโทษและทางออก คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม คิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม คิดแบบมีสติอยู่กับอารมณ์ปัจจุบัน และคิดแบบวิภัชชวาท เมื่อเกิดการรับรู้ประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในทางที่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาไม่ให้มีโทษแต่ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ทั้งตนเองและผู้อื่น เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญาและกุศลธรรม เพื่อเสริมสร้างนิสัยและคุณลักษณะที่ดีเพื่อความรู้ตามความเป็นจริง เพื่อฝึกอบรมตนในแนวทาง ที่นำไปสู่ความสุขขั้นสูงสุด คือ หลุดพ้นเป็นอิสระเป็นธรรมที่เป็นบุพภาคแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ควบคู่กับปรโตโฆสะอันเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบุคคลกับโลกหรือสภาพแวดล้อมภายนอกในทางจิตใจ อันได้แก่ ท่าทีแห่งการรับรู้และความคิดซึ่งเป็นท่าทีแห่งปัญญาหรือการคิดตามความเป็นจริงนั่นเอง

หลักการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการคิดอย่างถูกต้องเป็น ระบบ อันจะนำไปสู่การเข้าใจเรื่องต่างๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกหรือมองด้าน ใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญแล้ว สรุปว่าสิ่งที่เรียนรู้จะเป็นอย่างที่เห็นซึ่งจะไม่ทำให้คลาดเคลื่อนจากความจริงได้ซึ่งเป็นหลักการคิดอย่างถูกวิธี ส่งผลต่อผู้เรียนในวิธีคิดต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมหลักการและแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ จึงสอดคล้องกับคำกล่าวของพระเดชพระคุณพระ

ธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) [40] ได้เสนอแนวคิดตามหลักพุทธธรรมไว้ว่า แหล่งที่มา เบื้องต้นของการศึกษาเรียกว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ มี 2 อย่าง คือ

1. ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ แปลว่า เสียงจากผู้อื่น หรือเสียงบอกจากผู้อื่น ได้แก่ การ รับถ่ายทอดจากอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนที่คบหา หนังสือ สื่อมวลชน และวัฒนธรรม ซึ่งให้ข่าวสารที่ถูกต้อง สั่งสอนอบรมแนะนำ ชักจูงไปในทางที่ดีงาม บุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม สามารถทำหน้าที่เป็นปรโตโฆสะที่ดีมีคุณภาพสูง มีคำเรียกเฉพาะว่า กัลยาณมิตร ตามปกติกัลยามิตรจะทำหน้าที่เป็นผลดีประสบความสำเร็จแห่งปรโตโฆสะได้ ต้องสามารถ สร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้เล่าเรียน หรือรับการฝึกสอน อบรม จึงเรียกวิธีเรียนรู้นี้ว่า วิธีการแห่งศรัทธา

2. ปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจให้แยบคาย หรือการคิดถูกวิธี ความ รู้จักคิดหรือคิดเป็น หมายถึงการคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญาคือการรู้จัก มอง รู้จัก พิจารณา สิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เรียกว่า วิธีการแห่งปัญญา

ถ้ามองโยนิโสมนสิการในแงของการทำหนาที่ โยนิโสมนสิการก็คือความคิดที่สกัดอวิชชา ตัณหากลาวคือ (พูดแงบวกวาปลุกเราปญญาและกุศลธรรม) กล่าวคือ เมื่อเรามีการรับรูอารมณ์หรือได้รับประสบการณอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ตามปกติกระบวนการคิดก็จะแล่นต่อไปทัน ทีตอนนี้คือจุดหรือนตอนของการชวงชิงบทบาทกัน ถ้าอวิชชาตัณหามาชวงชิงเอาความคิดไปได้ ก่อนความคิดต่อจากนั้นก็จะเปนกระบวนธรรมของอวิชาตัณหา หรือคิดหลงผิด แตถ้าโยนิโสมนสิการเขามาสกัดตัดหน้าอวิชชาตัณหา เปนกระบวนธรรมแหงวิชชาวิมุตติแทน เป็นการมอง ตามความเป็นจริง มองตามเหตุ ไม่ใช่มองตามที่เราอยากใหมันเป็น หรือไม่อยากให้มันเป็นเพราะโดยทั่วไปปุถุชนพอรับรู้อะไรความคิดก็จะพรวดเขาสู่ความชอบใจไมชอบใจทันที และโยนิโส มนสิการจะทำหนาที่สกัดหรือตัดหน้าจะเป็นผู้ใช้ความคิดหรือเป็นเจ้านายของความคิดนั้นๆ จึง มักรวมความในแง่นี้ว่า โยนิโสมนสิการคือความคิดสกัดอวิชชา วิธีคิดที่เป็นโยนิโสมนสิการนั้นถ้าตรวจดูขั้นตอนการทำงานแล้วจะเห็นวาการคิดมี 2 ช่วงคือคิดทั้งตอนรับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์ภายนอก และคิดค้นพิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่เก็บเขามาแล้วภายใน ดังนั้นการนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนจะต้องพิจารณา ปัจจัยภายนอกที่เรียกวา ปรโตโฆสะ ซึ่งในที่นี้หมายถึงบรรยากาศในห้องเรียน (สถานที่เรียน) คำสั่งสอนที่ดี แรงจูงใจ กัลยาณมิตร และอื่นๆ และปัจจัยภายในหมายถึง โยนิโสมนสิการ นั่นเอง การทำงานของโยนิโสมนสิการในกระบวนการคิด เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใดความคิดก็จะพุ่งเข้าสู่ความชอบหรือไม่ชอบทันทีนั่นคือสิ่งปรุงแต่ง เนื่องจากบุคคลมีประสบการณ์มาก่อน เรียกสิ่งปรุงแต่งนั้นว่าอวิชชา ในตอนนี้เองที่โยนิโสมนสิการจะเข้าไปสกัดกั้นความคิดนั้นแล้วเป็นตัวนำ

---

[40] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2543), หน้า 22-23.

เอากระบวนการคิดบริสุทธิ์ที่จะพิจารณาตามสภาวะตามเหตุปัจจัยเป็นลำดับไม่สับสน มีเหตุผลและเกิดผลได้ทำให้คนเป็นนายไม่ใช่ทาสของความคิด เอาความคิดมาใช้แก้ปัญหาได้คนปกติสามารถใช้โยนิโสมนสิการง่าย ๆ ได้โดยการพยายามควบคุมกระแสความคิดให้อยู่ในแนวทางที่ดีงามตามทางที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากกัลยาณมิตรมาก่อนแล้ว และเมื่อพิจารณาเห็นความจริง และรู้ว่าคำแนะนำ สั่งสอนนั้นถูกต้องดีงาม มีประโยชน์ก็ยิ่งมั่นใจและเกิดศรัทธาขึ้นเอง เกิดเป็นการประสานกันระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายใน กลายเป็นความหมายของตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ ดังนั้นในการสอนเพื่อสร้างศรัทธาจะต้องพยายามให้นักเรียนได้รับรู้ผลและเกิดความตระหนักในผลของการกระทำความดีต้องเร้าให้เกิดการเสริมแรงภายใน เริ่มต้นจากความเชื่อที่ว่า สิ่งที่บุคคลได้กระทำอยู่เป็นประจำ คือ การคิด การคิดมีเหตุผลและต้องเสพวิจารณญาณ การคิดดังกล่าวต้องมีความรู้และหลักการพื้นฐานที่ตรงตามความเป็นจริง ที่สังคมยอมรับ ไม่ว่าความจริงนั้นจะเป็นความจริงสมมุติ สมมุติสัจจะ เป็นความจริงตามข้อตกลง หรือความจริงแท้ ปรมมัตถ์สัจจะ เป็นความจริงที่ไมเปลี่ยนแปลง เป็นนิรันดร และคงความเป็นอัตตา ซึ่งในสภาพความเป็นไปในโลกที่เกี่ยวกับมนุษย์เป็นความจริงสมมุติ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นความจริงสมมุติ ก็ต้องเป็นความจริงที่ตรงตามข้อตกลงที่ยึดถือกันในสังคม

ดังนั้น “โยนิโสมนสิการ” จึงหมายถึง การทำในใจให้แยบคาย หรือ การพิจารณาโดยแยบคาย กล่าวคือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถูกวิธีถูกระบบ พิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุหรือต้นตอของเรื่องที่กำลังคิด คือคิดถึงรากถึงโคนนั่นเอง แล้วประมวลความคิดรอบด้านจนกระทั่งสรุปออกมาได้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี เป็นวิถีทางแห่งปัญญา เป็นธรรมสำหรับกลั่นกรองแยกแยะข้อมูลหรือแหล่งข่าวหรือที่เรียก “ปรโตโฆสะ” อีกชั้นหนึ่ง กับทั้งเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดชอบหรือ “สัมมาทิฐิ” ทำให้มีเหตุผล และไม่งมงาย[41] ในฐานะที่เป็นกระบวนการสอโยนิโมนสิการเป็นกระบวนการคิด เป็นวิธีการที่ให้บุคคลมีหลักการและวิธีการคิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปเสพในกระบวนการสอน ขอเสพในความหมายง่าย ๆ ว่า โยนิโสมนสิการ คือ กระบวนการคิดหาเหตุ หรือกระบวนการพิจารณาหาเหตุ เหตุคือ อะไร เหตุคือ เงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้เกิดสิ่งหนึ่งตามมา สิ่งที่ตามมาเรียกว่า ผล เหตุและผลมีความสัมพันธ์โยงถึงกัน ดังนั้น ถ้ารู้เหตุก็สามารถรู้ผลได้หรือรู้ผลก็โยงไปหาเหตุได้แต่ในการค้นหาเหตุได้ต้องมีพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ถ้ามีความรู้มาก ก็มีโอกาสตรึกตรองถึงความสัมพันธ์ของเหตุและผลได้ลึกและละเอียดมากตามไปด้วย ดังนั้น ก่อนการพิจารณาเหตุและผล จึงต้องมีความรู้หลักการ กฎเกณฑ์ที่ตรงกับความเป็นจริงเป็นเบื้องแรกหลักโยนิโสมนสิการ 4 ประการ การเรียนรู้และฝึกกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีความประสงค์ให้ให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีคิด ตรึกตรอง อย่างมีจุดหมาย เป็นลำดับขั้น

[41] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*, หน้า 65.

มีเหตุผลและก่อให้เกิดประโยชน์ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เริ่มจากหลักพื้นฐาน 4 ประการ ตามที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้คือ

อุบายมนสิการ เป็นการคิดหรือพิจารณาโดยอุบาย (เพื่อไปสู่เป้าหมาย) คือ การคิดอย่างมีวิธีหรือถูกวิธีซึ่งหมายถึง การเข้าถึงความจริง สอดคล้องกับแนวสัจจะ ซึ่งทำให้รู้สภาวะลักษณะแลสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

ปถมนสิการ เป็นการคิดถูกทาง ต่อเนื่องเป็นลำดับ หมายถึง ความคิดที่เป็นระเบียบตามหลักเหตุผล ไม่ยุ่งเหยิงสับสน จิตไม่แว๊บติดพันในเรื่องนี้แต่เดี๋ยวกลับเตลิดไปคิดอีกเรื่องหนึ่ง จิตยุ่งเหยิงนี้กระโดดไปมา ไม่เป็นชิ้นเป็นอัน แต่รวมทั้งความสามารถในการชักความนึกคิดไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง

การณมนสิการ การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นการสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องตามลำดับอุปปาทกมนสิการ การคิดการพิจารณาให้เกิดกุศลธรรม เช่น การพิจารณาที่ทำให้มีสติหรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้นไขความทั้ง 4 ข้อนี้เป็นเพียงการแสดงลักษณะด้านต่างๆของความคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งการเกิดในแต่ละครั้ง อาจมีลักษณะครบทั้ง 4 ข้อ หรือเกิดครบทั้งหมด หรือเขียนลักษณะทั้ง 4 ข้อนี้สั้นๆ ได้ว่า คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล[42] หลักการคิดเป็น คิดถูกต้องตามความเป็นจริง หรือคิดแบบโยนิโสมนสิการึ้งเป็นกระบวนการคิด ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน เพราะเมื่อโลกมีความเปลี่ยนแปลงไป มีความ เจริญก้าวหน้าพัฒนาในด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่ด้านจิตใจมนุษย์ไม่ได้รับการพัฒนามากเท่าที่ควร จึง เป็นเหตุให้เกิดปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ตามมามากมาย เพราะกระบวนการคิดเป็นบ่อเกิดแห่งการกระทำ ถ้าคิดดีย่อมทำในสิ่งที่ดี เมื่อคิดไม่ดีจึงเป็นเหตุให้ทำชั่ว ดังนั้นการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปเสพแก้ปัญหาอย่างใด อย่างหนึ่งและต้องมีทางออกของปัญหานั้นเสมอ ถ้ามองในแง่ของขอบเขตแล้วโยนิโสมนสิการ กิน ความกว้าง ครอบคลุมตั้งแต่ความคิดในแนวทางของศีลธรรม การคิดตามหลักความดีงามและหลัก ความจริงต่างๆ ที่ตนได้รับการอบรมสั่งสอนมา มีความรู้ความเข้าใจดีอยู่แล้วไม่ต้องเสพปัญญาลึกซึ้ง อะไร ตลอดถึงการคิดแยกแยะองค์ประกอบและสืบสาวหาสาเหตุปัจจัยที่ต้องเสพปัญญาอย่างละเอียด ประณีต เนื่องด้วยโยนิโสมนสิการมีขอบเขตกว้างขวางอย่างนี้ จึงถือว่าโยนิโสมนสิการ เป็นเครื่องมือที่ สำคัญที่สุดในกระบวนการคิดตามแนวทางพระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบการคิดแบบของโยนิโสมนสิการและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับโยนิโสมนสิการ มีดังนี้โยนิโสมนสิการจะทางาน 2 ขั้นตอนคือ รับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์จากภายนอก การรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการจะเป็นการรับรู้อย่างถูกต้อง มีการคิดค้น

---

[42] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุและขยายความ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 669-670.

พิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่เก็บเข้ามาเป็นการพิจารณาข้อมูลด้วยสติซึ่งจะเอาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมต่างๆ ต่อไปแบบกัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบุคคลปัจจัยภายในกับโลกหรือสภาพแวดล้อมภายนอก โดยกัลยาณมิตรเชื่อมให้บุคคลติดต่อกับโลกทางสังคมอย่างถูกต้อง และโยนิโสมนสิการเชื่อมต่อบุคคลกับโลกทางจิตใจของตนเองอย่างถูกต้อง วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีคิดที่ประกอบด้วยเหตุผลอย่างละเอียดอ่อนลึกซึ้งกว่าการคิดแบบทั่วๆ ไปการคิดแบบลึกซึ้งหรือประกอบด้วยเหตุผลนั้นจะทำให้เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงไม่หลงงมงาย (มีสติอยู่ทุกเมื่อ) และทาให้เกิดปัญญาเพิ่มขึ้น แล้วนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นลำดับ และดับได้อย่างสิ้นเชิง หรือนาไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ ตัวอย่าง การพิจารณาโดยมีโยนิโสมนสิการ เมื่อเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น พิจารณาเห็นว่า สิ่งนั้นเกิดขึ้นเพราะอะไรเป็นสาเหตุสิ่งนั้นมีเพราะมีอะไร สิ่งนั้นเกิดขึ้นแล้วย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา (คิดแบบสามัญลักษณ์) เมื่อคิดโดยแยบคายแล้ว ย่อมนำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะเกิดปัญญา หรือทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างอื่นอีกต่อไป

การคิดโดยแยบคายโดยการเข้าถึงธรรม หมายถึง การพิจารณาอย่างสารวมโดยการสารวมในอินทรีย์ทั้ง 5 ความตั้งใจ ความมุ่งมั่น เพียรปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม สาวหาเหตุปัจจัยซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญญาการใช้ความคิดที่ถูกวิธีการใส่ใจ ใคร่ครวญ การพิจารณาโดยอุบายวิธีที่แยบคาย เช่น พิจารณาว่าไม่เทียงในสิ่งที่ไม่เที่ยง พิจารณาว่าเป็นทุกข์ในสิ่งที่เป็นทุกข์และพิจารณาว่าเวทนาในเวทนาทั้งหลายหรือใส่ใจลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ด้วยความเพียร สติและสัมปชัญญะการที่จะเข้าถึงธรรมหรือก้าวแรกของการปฏิบัติธรรมในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงลักษณะของโยนิโสมนสิการว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิต ฉันใดความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการเป็นตัวนา เป็นบุรุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุฉันนั้น ภิกษุผู้ถึงความพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ พึงหวังสิ่งนี้ได้คือ จักเจริญทำให้มากซึ่งอริยอัษฎางคิกมรรค” ซึ่งหมายความว่า เมื่อมองเห็นแสงเงินทองขึ้นมาเมื่อไร เป็นนิมิตหมายว่าพระอาทิตย์ที่กำลังจะขึ้นมา นั้นเป็นสัญญาณที่บ่งบอกว่า ความมืดมิดจะผ่านพ้นไป รุ่งอรุณแห่งวันใหม่กาลังจะมาถึงฉันนั้น และความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ซึ่งก็คือการคิดโดยแยบคาย คิดอย่างมีระบบระเบียบ คิดอย่างมีหลักการเหตุผล หรือการคิดเป็น จะเป็นตัวนาทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ภิกษุหรือบุคคลผู้เพียบพร้อมสมบูรณ์ด้วยความคิดที่รู้จักคิดเป็น สามารถที่จะมุ่งหวังหรือดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางแห่งชีวิตได้อย่างสำเร็จลุล่วงและเป็นสุข เปรียบเหมือนคนเดินไปตาม

ลักษณะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ้งล้วนแต่เป็นการเทศนาของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้วิธีพิจารณา ทั้งในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การรับประทาน การพูด การศึกษาหาความรู้ตลอดจนพิจารณาเมื่ออยู่ในภาวะวิกฤติหรือใกล้ตาย เป็นต้น ลักษณะการคิดโดยโยนิโมนสิการเป็นการสร้างปัญญาระดับพื้นฐาน เพื่อบรรลุความสุขในทางโลกที่ถือว่าเป็นความสุขเบื้องต้นและการ

ใช้ลักษณะโดยแยบคายอันเป็นเหตุให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงซึ่งเป็นปัญญาระดับสูง เพื่อการสิ้นกิเลสเข้าสู่ภาวะหมกการปรุงแต่ง อันเป็นหนทางสู่พระนิพพานนั่นเองทางโคจรของดวงอาทิตย์จะไม่พบกับความมืดมน ฉะนั้น เพราะความคิดที่ครอบคลุมเป็นระบบระเบียบมีหลักการเหตุผล เปรียบเสมือนแสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์ (ประทีป) ที่ใช้สิ่งทางให้มองเห็นได้อย่างชัดเจน คนที่รู้จักคิดหรือคิดเป็นจึงเลือกที่จะเกดินไปตามทางแสงสว่าง ไม่หลวงทาง คือรู้จักที่จะเลือกดำเนินชีวิตที่เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

3.3.3 สารัตถะของโยนิโสมนสิการ

ในสมัยพุทธกาลองค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาสัตว์โลก ที่จะพึงสั่งสอนโดยเปรียบเทียบสติปัญญาบุคคลเท่ากับบัว 4 เหล่า ซึ่งเรียนรู้หลักธรรมและเรื่องต่าง ๆ ได้ไม่เท่ากัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป็นเช่นนั้นคือ ระดับความคิดและสติปัญญานั่นเอง พระองค์จึงทรงใช้ยุทธวิธีในการเสริมสร้างทักษะความคิดของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการอันประเสริฐล้ำค่ายิ่ง เป็นวิธีการสร้างคนให้รู้จักคิดหรือคิดเป็น ประกอบด้วยลักษณะการคิดที่ดี 4 ประการคือ การคิดถูกวิธีการคิดมีระเบียบการคิดมีเหตุผล และการคิดที่มุ่งเน้นไปในสิ่งที่เป็นกุศลลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “การคิดแบบโยนิโสมนสิการ” ในพระไตรปิฎกได้ให้ความสำคัญกับโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการอยู่ในระดับเหนือศรัทธา เพราะเป็นขั้นที่เริ่มใช้ความคิดของตนเองเป็นอิสระ ส่วนในระบบการศึกษาอบรม โยนิโสมนสิการเป็นการฝึกความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้พึ่งตนได้ และนำไปสู่จุดหมายของพุทธธรรมอย่างแท้จริง ดั่งข้อความในพระสุตตันปิฎกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัษฎางคิกมรรค แก่ภิกษุ ฉันนั้น ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มากซึ่งอริยอัษฎางคิกมรรค”[43]

ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติได้ให้ความหมายของโยนิโส (ว) โดยแยบคาย, โดยถ่องแท้, ตั้งแต่ต้น, โดยตลอด, โยนิโสมนสิการ (น) การพิจารณาโดยแยบคายเข้าใจตั้งแต่ต้นเข้าใจโดยตลอดการจะเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการผู้สอนเป็นบุคคลส าคัญที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนและได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยบคายเน้นให้ผู้สอน และผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดี ต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม[44] ซึ่งตามความหมายของนักวิชาการและนักปราชญ์ด้านพระพุทธศาสนาให้ไว้

---

[43] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,* 26 มกราคม 2566, <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/>.

[44] สุวิทย์ มูลคำ, *ครบเครื่องเรื่องการคิด*, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2547), หน้า 53.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ในหนังสือพุทธธรรมฉบับปรุงและขยายความว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการเป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือเรียกสั้น ๆ ว่าวิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่าง หลายวิธี แต่เมื่อว่าโดยหลักการ ก็มี ๒ แบบคือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรงและโยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาตัณหา และเพื่อความเข้าใจในวิธีการคิด แบบโยนิโสมนสิการ จึงได้ประมวลไว้ 10 วิธีการดังนี้[45]

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะตามที่มันเป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา จะเรียกว่า วิธีคิดแบบอิทัปปัจจยตา หรือวิธีคิดตามหลักปฏิจจสมุทปบาท จัดเป็นวิธีโยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน อาจแยกวิธีคิดนี้ได้ 2 อย่าง คือ

1.1. คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ คือ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าสิ่งทั้งล้วนหลายอาศัยซึ่งกันและกันจึงเกิดขึ้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่า “เมื่อสิ่งนั้นมีสิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนั้นเกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนั้นดับ สิ่งนั้นจึงดับ”

1.2. คิดแบบสอบสวน หรือตั้งคำถาม คือ เมื่อเราประสพพบเห็นสิ่งใด ๆ ที่ควรพิจารณา ก็คอยตั้งคำถามแก่ตนว่า ทำไมจึงเกิดขึ้น เกิดขึ้นเพราะอะไร เป็นวิธีการคิดในแบบสืบสวน เช่น ที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “เรานั้นได้มีความคิดว่า เมื่ออะไรมีอยู่หนอ อุปทานจึงมี อุปาทานมีเพราะอะไรเป็นปัจจัย? ลำดับนั้นเพราะเราโยนิโสมนสิการจึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า เมื่อตัณหามีอยู่อุปาทานจึงมี”

2. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดให้มุ่งให้มองและรู้จักสิ่งทั้งหลาย ที่มุ่งเพื่อเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะความจริงของมัน ตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายก็ดี ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก็ดี เรื่องราวต่าง ๆ ที่อุบัติขึ้นก็ดี เกิดจากส่วนประกอบย่อย ๆ มารวมกันเข้า ในทางธรรม ท่านมักใช้พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสารหรือความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทงหลาย เพื่อให้หายยึดติดถือมั่นในสมมติบัญญัติ โดยเฉพาะการพิจารณาเห็นสัตว์บุคคลเป็นเพียงการประชุมกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เรียกว่า ขันธ์ 5 และขันธ์ 5 แต่ละอย่างก็เกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อยต่อไปอีก การพิจารณาเช่นนี้ ช่วยให้มองเห็นความเป็นอนัตตา

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือ วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ มองอย่างรู้เท่าทัน ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้น ๆ ตามธรรมดาของมันเอง ในฐานะที่มันเป็นสซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ปรุงแต่งขึ้น จึงจะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยเหล่านั้น กล่าวคือ การที่ มันเกิดขึ้นแล้วจะต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป เป็นอนิจจัง มีภาวะที่ถูกปัจจัยต่าง ๆ

---

[45] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 24.

ที่ขัดแย้ง บีบคั้นได้ ไม่มีอยู่และไม่สามารถดำรงอยู่โดยไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ จึงเรียความคิดแบบนี้ได้อีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบนี้ที่ถูกต้องต้องดำเนินไปให้ครบ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 รู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าทีแห่งปัญญา ท่าทีแห่งความเป็นอิสระ ไม่ถูก มัดตัว แม้เมื่อประสบสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาหรือมีเรื่องราวไม่น่าพึงพอใจเกิดขึ้นแล้ว ให้ตั้งสติคิดนได้ว่าสิ่งนั้น ๆ เหตุการณ์นั้น ๆ เป็นไปตามคติธรรมดา เป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน คิดได้อย่างนี้ก็เป็นท่าทีแห่งการปลงตกถอนตัวขึ้นได้ หายจากความทุกข์

ขั้นที่ 2 แก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย โดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา ด้วยความรู้เท่าทัน เป็นอิสระไม่ถูกมัดตัว กล่าวโดยสรุปคือ แก้ไขด้วยความรู้และแก้ที่ตัวเหตุปัจจัย ไม่ใช่แก้ด้วยความอยาก เพียงแต่กำหนดรู้ความอยากของตน และกำหนดรู้เหตุปัจจัย แล้วแก้ไข กระทำการที่เหตุปัจจัย เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ ก็ถอนตัวเป็นอิสระได้

4. วิธีคิดแบบอริยสัจจ์ หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา เรียกตามโวหารทางธรรมได้ว่า “วิธีแห่งความดับทุกข์” จัดเป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่ง เพราะสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด วิธีคิดแบบนี้มีหลักการสำคัญคือ การเริ่มต้นจากปัญหาหรือทุกข์ ที่ประสบ โดยกำหนดรู้ทำความเข้าใจปัญหา หรือความทุกข์ให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไขปัญหา ในเวลาเดียวกันกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา โดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมาย ที่ได้กำหนดไว้นั้น ในการคิดตามวิธีนี้ จะต้องตระหนักถึงกิจหรือหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่ออริยสัจจ์แต่ละข้ออย่างถูกต้องด้วย เพื่อให้มองเห็นเค้าความในเรื่องนี้ จะกล่าวถึงหลักอริยสัจจ์ และวิธีปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ทุกข์ คือสภาพปัญหา ความคับข้อง ติดขัด กดดัน บีบคั้น บกพร่อง สำหรับทุกข์นี้เรามีหน้าที่เพียง กำหนดรู้ คือ แจกแจงแถลงปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา สภาพและขอบเขตของปัญหาให้เข้าใจชัดเจน เหมือนอย่างแพทย์ตรวจดูอาการของโรค ดูความผิดปกติของร่างกาย วินิจฉัยให้รู้ว่าเป็นอะไร ที่ตรงไหน เมื่อรู้และเข้าใจแล้ว ก็เป็นอันปฏิบัติหน้าที่ต่อทุกข์หรือต่อปัญหาเสร็จสิ้น พึงก้าวไปสู่ขั้นที่สองทันที

ขั้นที่ 2 สมุทัย คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา ได้แก่เหตุปัจจัย ต่าง ๆ ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้งส่งผลสืบทอดกันมาจนปรากฏเป็นสภาพบีบคั้น กดดัน คับข้อง ติดขัด อึดอัด บกพร่อง ในรูปต่าง ๆ แปลก ๆ กันไป สำหรับสมุทัยนี้เรามีหน้าที่เพียงสืบสวนหาสาเหตุและปัจจัย ที่เกี่ยวข้อง เมื่อสืบค้นวิเคราะห์และวินิจฉัยจับมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องกำจัดหรือแก้ไขได้แล้ว ก็เป็นอันเสร็จสิ้นการคิดขั้นที่สอง

ขั้นที่ 3 นิโรธ คือความดับทุกข์ ความพ้นทุกข์ ภาวะไร้ทุกข์ ภาวะพ้นปัญหา หมดหรือปราศจากปัญหา เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ สัจฉิกิริยา หรือประจักษ์แจ้ง ทำให้เป็นจริง ทำให้สำเร็จบรรลุถึง ในขั้นนี้จะต้องกำหนดได้ว่าจุดหมาย (เป้าหมาย) ที่ต้องการคืออะไร การที่ปฏิบัติอยู่นี่คือปฏิบัติเพื่ออะไร จะทำกันไปไหน จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ เป็นไปได้อย่างไร มีหลักการเข้าถึงอย่างไร มีจุดหมายรอง หรือจุดหมายลดหลั่นแบ่งเป็นขั้นตอนในระหว่างได้อย่างไร

ขั้นที่ 4 มรรค คือ ทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือวิธีแก้ไขปัญหา ได้แก่วิธีการและรายละเอียดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อกำจัดเหตุปัจจัยของปัญหา ให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ ภาวนา คือ ปฏิบัติหรือลงมือทำ สิ่งที่พึงทำในขั้นของความคิด ก็คือ กำหนดวางวิธีการ แผนการและรายละเอียดที่ต้องทำ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จโดยสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือ หลักการ กับ ความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความส าคัญมาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรมหรือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมายของธรรมหรือหลักการนั้น ๆ ว่า ปฏิบัติหรือทำไปเพื่ออะไร ธรรมหรือหลักการนั้นกำหนดไว้เพื่ออะไร จะนำไปสู้ผลหรือที่หมายใดบ้าง

6. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้ง อัสสาทะ (ส่วนดี ส่วนอร่อย ส่วนหวานชื่น คุณ คุณค่า ข้อที่น่าพึงพอใจ) อาทีนวะ (ส่วนเสีย ข้อเสีย ช่องเสีย โทษข้อบกพร่อง) และนิสสรณะ (ทางออก ทางรอด ภาวะหลุดรอดปลอดพ้น หรือสลัดออกได้) เน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้น ๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก ในทางปฏิบัติระดับชีวิตประจ าวัน โดยมากเป็นเพียงการเลือกระหว่างสิ่งที่มีโทษมากคุณน้อย กับสิ่งที่มีคุณมากโทษน้อย หรือแม้ได้นิสสรณะ (ทางออก) ก็มักเป็นนิสสรณะแบบสัมพัทธ์ คือทางออกที่ดีที่สุดในกรณีนั้น ๆ ในภาวะเช่นนี้ ก็ไม่ควรลืมใช้วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก คือ ควรยอมรับส่วนดีของสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนละเว้น และไม่ควรมองข้ามเป็นอันขาดซึ่งทษ ข้อบกพร่อง จุดอ่อน ส่วนเสีย หรือช่องทางที่จะเสียของสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนเลือกรับเอา การคิดมองตามความเป็นจริงเช่นนี้ จะทำให้ปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด

7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสวนา คือ การใช้สอยหรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาตัณหา ตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อ ๆ ไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภค ใช้สอยปัจจัย 4 และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีหลักการโดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เพราะเรามีความต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ จะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มีคุณค่าแก่เรา หรือที่เรียกว่ามันมีประโยชน์ คุณค่านี้จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

7.1 คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้ในการแก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าเป็นประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญ (ปฏิบัติ) หน้าที่ เช่น รถยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงานความเป็นอยู่ การบำเพ็ญประโยชน์สุข ควรมุ่งเอาความสะดวก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น

7.2 คุณค่าเทียม หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือ ประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเสวยเวทนา หรือ เพื่อเสริมราคาเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองตัณหาก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะ โก้หรูหรา รถยนต์ เป็นเครื่องแสดงหรือวัดฐานะ แสดงความโก้ความมั่งมี มุ่งเอาความสวยงามและความเด่นเป็นต้น วิธีคิดแบบนี้ มุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต

ความหมายของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้แก่ เป็นวิธีคิดด้วยการพิจารณาไตร่ตรองประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลาประกอบด้วยเหตุผล คานึงถึงส่วนดีส่วนเสีย เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ หลักการและแนวคิดของวิธีแบบโยนิโสมนสิการ มุ่งพัฒนาด้านความคิดของปัญญาโดยการเน้นกาจัดอวิชชา และเป็นเครื่องนาไปสู่ทางหลุดพ้น หรือเป็นแนวคิดเกี่ยวกับระดับปัญญาเพื่อพัฒนาไปสู่สัจธรรม และอีกประการหนึ่งซึ่งมุ่งพัฒนาให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรม หรือเป็นเครื่องนาไปสู่การพัฒนาทางโลก และเป็นแนวคิดเกี่ยวกับระดับปัญญาพัฒนาไปสู่จริยธรรมกระบวนการคิดของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กระบวนการทางานของโยนิโสมนสิการในกระบวนการคิด คือ เมื่อบุคคลรับรู้และสัมผัสกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า อารมณ์หรือ อายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สัมผัส) และธรรมารมณ์(ความนึกคิดหรือจินตนาการ) ด้วยประสาทสัมผัส คือ ตา หูจมูก ลิ้น กาย และใจที่เรียกว่า อายตนะภายใน มักเกิดความรู้สึก (เวทนา) รัก ชอบ พอใจ เป็นอิฏฐารมณ์หรือ ไม่รัก ไม่ชอบไม่พอใจ เป็น อนิษฐารมณ์มากบ้างน้อยบ้างเป็นไปตามกิเลสตัณหาอนุสัยหรือจริตของแต่ละบุคคลถ้ารักชอบพอใจก็เกิดความรู้สึกที่เป็นสุข ถ้าไม่รักไม่ชอบไม่พอใจก็เกิดความรู้สึกที่เป็นทุกข์ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มี10 วิธีคือ (1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ (3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ (4) วิธีคิดแบบอริยสัจจ์ (5) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (6) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก (7) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (8) วิธีคิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม (9) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน (10) วิธีคิดแบบวิภัชวาท ลักษณะการคิดของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการคิดโดยแยบคาย คิดอย่างมีระบบระเบียบ คิดอย่างมีหลักการเหตุผลหรือ

การคิดเป็น จะเป็นตัวนาทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ภิกษุหรือบุคคลผู้เพียบพร้อมสมบูรณ์ด้วยความคิดที่รู้จักคิดเป็น สามารถที่จะมุ่งหวังหรือดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางแห่งชีวิตได้อย่างสำเร็จลุล่วงและเป็นสุข

3.4 สรุป

สติ คือ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์ เห็นเหตุแล้วคาดว่าผลลัพธ์อะไรจะตามมาคือการมองภาพกว้างมองหน้า และมองหลังรู้เท่าเอาไว้ป้องกันรู้ทันเอาไว้แก้ไข เมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นมาไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตามสติจะช่วยระดมปัญญาเพื่อแก้ปัญหานั้น

สติเป็นภาวะความระลึกได้ เป็นการระลึกได้ก่อนจะคิด พูด หรือทำสิ่งใด สามารควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง สติจะทำให้มีปัญญาพิจารณาก่อนจะทำสิ่งใด สติก็คือความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา และการเจริญสติยังเป็นบุพนิมิตที่ทำให้อริยมรรคเกิดขึ้นได้ สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว คือรู้ว่าสิ่งที่คิด พูด ทำนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล โดยใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจ และเป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับสติ

สติเป็นความระลึกได้ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด ความยั้งคิด รอบคอบในกิจการ ความจำการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม้นานได้ไม่หลงลืม ชื่อว่า ความไม่ประมาท บุคคลผู้ขาดสติมักทำผิด พูดผิด คิดผิด มักผลุนผลัน ไม่รอบคอบ และมักหลงลืม ไม่อาจเชื่อมโยงเหตุผลข้างหน้ากับหลังให้เนื่องถึงกัน จึงไม่อาจเปรียบเทียบพิสูจน์ผลแห่งการงานให้ถูกต้องได้การทำงานจึงเป็นการเสี่ยง อาจได้ผลไม่เต็มที่หรือไม่ได้เลยก็เป็นไปได้ บุคคลผู้ขาดสติเช่นนี้ จัดว่าเป็นผู้ประมาท สติมีความหมายดั้งเดิมมาจากคำว่า ความทรงจำความระลึกได้ บางครั้งในคัมภีร์บาลีเดิมก็ใช้ในความหมายว่าการจำเหตุการณ์ที่ผ่านมาได้ แต่ที่ใช้กันมากมีความหมายเป็นปัจจุบัน หมายถึง ความใส่ใจหรือความตื่นตัว จำกัดลงไปหมายเอาเฉพาะความใส่ใจที่ดีที่ฉลาด หรือที่เป็นกุศล

สติคือความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจไว้กับจิต หรือกุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง กายอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน จาการที่ทำแลคำที่พูดแล้วแม้นานได้8นอกจากนี้ยังหมายถึงความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและตระหนักรู้ว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร9 สติ หมายถึง ความระลึกได้กิริยาที่ระลึกความทรงจำ ความไม่หลงลืม สติ ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลอฉุกคิดขึ้นได้ การคุมจิตไว้ในกิจ หมายถึง อาการที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะทำ จะพูดได้ นึกถึงสิ่งที่ทำ คำที่พูดไว้แล้วได้เป็นอาการที่จิตไม่หลง ไม่ลืม ระงับยับยั้งชั่งใจได้ ไม่ให้เลินเล่อพลั้งเผลอป้องกันความเสียหายเป็นเบื้องต้น ยับยั้งชั่งใจไม่บุ่มบ่าม

หิริ-โอตตัปปะซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้นจะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นได้และจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวายกกลับสงบลงได้และเมื่อในประเทศด้านต่าง ๆ จะประสบความสำ เร็จมากขึ้นโดยเฉพาะการคอรัปชั่น หรือการทุจริต ถ้ามีหิริโอตตัปปะแล้วไม่มีอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกันมันก็เป็นสุขเท่านั้น หากคิดผิดประทุษร้ายเกิดความละอายและกลัวขึ้นมา นั่นธรรมเตือนขึ้นมาแล้ว เลยไม่กล้าทำความชั่ว ครั้นทำลงไปก็เป็นเหตุให้เดือดร้อนวุ่นวาย ตนเองเดือดร้อนเพราะทำชั่ว คิดชั่วแล้วก็เป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อนอีกด้วย

คำว่า หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง เพราะมีความละอายต่อบาปกรรมที่ตนกระทำนั้นยิ่งกว่าคนที่เป็นโรคร้ายแต่งตัวเรียบร้อยเข้าไปในที่สาธารณะ ย่อมมีความละอายแก่ใจตนเสมอ คนอื่นจะรู้เห็นหรือไม่ก็ตาม แต่ใจของตนรู้เห็นด้วยใจตนเองอยู่ตลอดเวลา

โยนิโสมนสิการ ได้แก่ เป็นวิธีคิดด้วยการพิจารณาไตร่ตรอง ประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลาประกอบด้วยเหตุผล คานึงถึงส่วนดีส่วนเสียเป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ หลักการและแนวคิดของวิธีแบบโยนิโสมนสิการ มุ่งพัฒนาด้านความคิดของปัญญาโดยการเน้นกาจัดอวิชชา และเป็นเครื่องนาไปสู่ทางหลุดพ้น เป็นแนวคิดเกี่ยวกับระดับปัญญาพัฒนาไปสู่จริยธรรมกระบวนการคิดของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

การณมนสิการ คือ การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นการสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องตามลำดับอุปปาทกมนสิการ การคิดการพิจารณาให้เกิดกุศลธรรม เช่น การพิจารณาที่ทำให้มีสติหรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้นไขความทั้ง 4 ข้อนี้เป็นเพียงการแสดงลักษณะด้านต่างๆของความคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งการเกิดในแต่ละครั้ง อาจมีลักษณะครบทั้ง 4 ข้อ หรือเกิดครบทั้งหมด หรือเขียนลักษณะทั้ง 4 ข้อนี้สั้นๆ ได้ว่า คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศลหลักการคิดเป็นคิดถูกต้องตามความเป็นจริง หรือคิดแบบโยนิโสมนสิการึ้งเป็นกระบวนการคิด ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน เพราะเมื่อโลกมีความเปลี่ยนแปลงไป มีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาในด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่ด้านจิตใจมนุษย์ไม่ได้รับการพัฒนามากเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ตามมามากมาย เพราะกระบวนการคิดเป็นบ่อเกิดแห่งการกระทำ ถ้าคิดดีย่อมทำในสิ่งที่ดี เมื่อคิดไม่ดีจึงเป็นเหตุให้ทำชั่ว ดังนั้นการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปเสพแก้ปัญหาอย่างใด อย่างหนึ่งและต้องมีทางออกของปัญหานั้นเสมอ ถ้ามองในแง่ของขอบเขตแล้วโยนิโสมนสิการ กิน ความกว้างครอบคลุมตั้งแต่ความคิดในแนวทางของศีลธรรม การคิดตามหลักความดีงามและหลัก ความจริงต่างๆ

ที่ตนได้รับการอบรมสั่งสอนมา มีความรู้ความเข้าใจดีอยู่แล้วไม่ต้องเสพปัญญาลึกซึ้ง อะไร ตลอดถึงการคิดแยกแยะองค์ประกอบและสืบสาวหาสาเหตุปัจจัยที่ต้องเสพปัญญาอย่างละเอียด ประณีต เนื่องด้วยโยนิโสมนสิการมีขอบเขตกว้างขวางอย่างนี้ จึงถือว่าโยนิโสมนสิการ เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในกระบวนการคิดตามแนวทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 4
วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน ตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์การหลักใช้พุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งประกอบด้วยขาดการยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์ ความหมายของการ ขาดการยั้งคิด ลักษณะการขาดความยั้งคิด โทษที่เกิดจากการขาดความยั้งคิด วิเคราะห์ด้วยหลัก สติสัมปชัญญะ, ไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลังของการใช้สื่อออนไลน์เกินพอดี ความหมายของผลกระทบ ลักษณะของผลกระทบ โทษที่เกิดจากผลกระทบ กรณีตัวอย่างของผลกระทบในการใช้สื่อออนไลน์ที่เกินพอดีของคนไทยในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ด้วยหลักหิริ โอตตัปปะ, และขาดการใช้ปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ ความหมายของการขาดปัญญา ลักษณะของการขาดปัญญา โทษที่เกิดจากการขาด ปัญญา กรณีตัวอย่างการขาดปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ด้วยหลัก โยนิโสมนสิการ มีรายระเอียดดังนี้

4.1 ขาดการยับยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์

พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร. กล่าวว่า “การขาดความยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์ คือการที่มนุษย์เราทำตามความอำเพอใจของ ตัวเองไม่มีสติอยู่กับเนื้อกับตัวในการใช้สื่อโดยปล่อยตามอารมณ์ตามความต้องการของตัวเองโดยไม่ได้คำนึงถึงว่า มีโทษหรือ ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้นหรือไม่อยากดูอะไรก็เข้าไปดู ซึ่งบางสื่อเป็นสื่อที่หลอกลวงหรือชักชวนไปในทางที่ไม่ดีโดยไม่ได้ชุกคิดว่าจะมีภัยตามมาทีหลังหรือเปล่าว หรือการใช้สื่อที่เป็นสื่อการพนันสื่อลามกอนาจารหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม”[1] ถ้าขาดสติก็จะเกิดการเลียนแบบเพราะมองว่าเป็น ยุคสมัยใหม่ที่จะต้องมีตามกระแสสังคมนิยมเพื่อความโก้หรูหรา ผลตามมาก็คือเกิดปัญหาต่อสังคมอีกด้วย “สติ” คือ ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ อัปปมาทะ คือ ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้า และควบคุมได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการ กระทำทุกอย่างระมัดระวังตัวไม่ยอมถลำลงไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาด

---

[1] สัมภาษณ์ พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร. เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ) ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

โอกาสสำหรับ ความดีงามและความเจริญก้าวหน้า ตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่[2]

4.1.1 ความหมายของการขาดการยั้งคิด

จากข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนก่อให้เกิดแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อโดยมีความหมายและความสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่เทคโนโลยีสื่อสารสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน

พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. กล่าวว่า “การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง” มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะ ไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ ให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย[3]

พระมหาจักกฤษ ฐานงฺกโร กล่าวว่า “เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวกระโดด พร้อมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความเป็นปัจเจกชนและทางสังคมอย่างมากมายเพิ่มพูนรวดเร็วยิ่งกว่ายุคใดๆ การสื่อสารด้วยสื่อสังคมอออนไลน์มีความสำคัญทั้งด้านที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ เช่นเพื่อการศึกษา การหาข้อมูล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์”[4]

การสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้คนและในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนา การเข้าใช้ การเยี่ยมชมเว็ปไซด์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล (Digital footprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต

---

[2] พระพรหมมังคลาจารย์, *ธรรมะรักษาใจจิตที่ฝึกดีแล้วนาสุขมาให้*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2537), หน้า 38-66.

[3] สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[4] สัมภาษณ์ พระมหาจักกฤษ ฐานงฺกโร, เจ้าอาวาสวัดบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ยุคนี้เด็กเกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆอยู่เสมอ จนถูกเรียกว่าเป็นเด็กยุคดิจิทัล เป็นยุคที่เด็กทั่วโลกมีอะไรหลายๆอย่างที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันได้ง่ายและรวดเร็ว เกิดการยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในเรื่องภาษาและเชื้อชาติ เกิดความคิดทัศนคติพฤติกรรม ความต้องการและลักษณะนิสัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดลักษณะการเป็นประชากร(ที่ดี)ของโลก (World People) อย่างไรก็ตาม คนเจนเนอเรชั่นซี (Gen Z) นับว่ามีทักษะในการสื่อสารค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับคนเจนเนอเรชั่นก่อนหน้า เนื่องจากมีพฤติกรรมการเรียนรู้และศึกษาทุกข้อสงสัยผ่านอินเตอร์เน็ตมากกว่าการพูดคุยสื่อสารกับคนรอบข้าง พ่อแม่และเพื่อนฝูง คนรุ่นนี้เป็นมนุษย์ที่เข้าถึงข้อมูลและสถิติ เข้าถึงโลกออนไลน์เป็นกิจวัตร ทำให้การรับข่าวสารเป็นไปอย่างทันท่วงทีส่งผลให้เกิดพฤติกรรมคิดเร็วทำเร็ว

นายอุไร ภาชนะวรรณ กล่าวว่า “เด็กสมัยนี้ไม่ชอบการรอคอย ก่อนทำอะไรต้องหาข้อมูลออนไลน์ก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดให้มากที่สุด ต้องการคำอธิบายมาก ต้องมีเหตุผล ต้องรู้สึกว่าเข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยเฉพาะต้องการตัดสินใจเส้นทางการใช้ชีวิตของตนเอง”[5]

จากสถิติพบว่าผู้ใช้อินเตอร์เน็ตกว่าครึ่งหนึ่งในประเทศไทยเป็นเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 14-24 ปี คิดเป็น 13% ของจำนวนประชากรอายุ 14-65 ปี หรือคิดเป็น 8,570,890 คน เยาวชนกลุ่มนี้จัดเป็นดิจิทัล เนทีฟ (digital native) หรือกลุ่มคนที่เติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล และใช้อินเตอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน1 ผลสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป จำแนกตามกลุ่มอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรกลุ่มอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนการใช้อินเตอร์เน็ตสูงที่สุดทุกปีระหว่างปี พ.ศ. 2552-2556 โดยในปี 2556 สัดส่วนการใช้อินเตอร์เน็ตของกลุ่มอายุ 15-24 ปี อยู่ที่ร้อยละ 58.4 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 6-14 ปี ร้อยละ 54.1 กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 33.5 กลุ่มอาย35-49 ปี ร้อยละ 18.7 และในกลุ่มอายุ50 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 6.6 อาจกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของเยาวชนไทยในปัจจุบันมีลักษณะของการใช้ชีวิตแบบคนยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่เติบโตมากับการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นช่องทางไปสู่การเปิดรับข่าวสาร ความบันเทิง ติดต่อสื่อสาร และสร้างกลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ และการเปิดรับสื่อใหม่หรือสื่อดิจิทัล รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ มักเป็นการเปิดรับคนเดียวเป็นส่วนใหญ่[6]

การเจริญสตินี้เองที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติหรือพุทธบริษัทได้เกิดความเข้าใจถึงแก่นธรรม น้อมนำให้เกิดการเห็นคุณค่าของคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดศรัทธาความเชื่อมั่นอย่างมั่นคง

---

[5] สัมภาษณ์ นายอุไร ภาชนะวรรณ, ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[6] Kind, T., Patel, P.D., Lie, D.A., “Opting into online professionalism: Social media and pediatrics”, *Pediatrics*, Vol. 132 No. 5 (2013): 792-793.

ว่าวิถีทางแห่งพุทธธรรม คือ วิถีทางแห่งชีวิต การดำรงชีวิตอย่างมีสติทุกขณะ คือ ชีวิตที่เปี่ยมสุขและเบิกบานอย่างแท้จริงนอกจากนี้ การเจริญสติหรือการดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ยังมีความสำคัญจำเป็นในฐานะที่ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริง เพราะว่าความเจริญงอกงามแห่งพุทธธรรมหรือว่าการหยั่งรากให้ฝังลึกแห่งพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ คือ การหยั่งรากฝังลึกในจิตใจของมวลมนุษย์ สมดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรมเหมือนความไม่ประมาทนี้ ความไม่ประมาทย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

กล่าวโดยสรุป สติ คือ ความระลึกได้ หมายความว่า เป็นการระลึกได้ก่อนที่ตนจะลงมือคิด พูด หรือทำสิ่งใดก็ตาม สติมีลักษณะแนบชิดอารมณ์ มีหนาที่รักษาอารมณ์ สติทำให้สามารถรับรู้อารมณ์ของตนเองในขณะปัจจุบัน ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้ดำเนินไป

4.1.2 ลักษณะหรืออาการขาดความยั้งคิด

สื่อออนไลน์เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่จัดว่าเป็นสื่อใหม่ได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ข่าวที่เคยถูกผูกขาดมาอย่างยาวนานโดยสื่อกระแสหลัก และยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์เป็น “ดาบสองคม” ที่อาจส่งผลกระทบในด้านลบต่อผู้บริโภคข่าวสารหากผู้ใช้ขาดการรู้เท่าทันสื่อ ในขณะที่การคุ้มครองผู้รับสารจากเนื้อหาที่เป็นภัยของสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำได้ยากเนื่องจากธรรมชาติของสื่อสังคมออนไลน์เองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้ผลิตสื่อ จึงพบเห็นการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นผู้ที่มีความเห็นต่างจากตน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ข้อมูลเท็จเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการบิดเบือนข้อมูลยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง เกลียดชัง[7]

จากข้อจำกัดสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ที่กล่าวในข้างต้นคือ การไม่มีตัวตน หรือตัวตนซ่อนเร้นในโลกออนไลน์ ทำให้คนรู้สึกว่าตนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนบนโลกออนไลน์ ทำให้สื่อสังคมออนไลน์นำมาซึ่งภัยแอบแฝง จากข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลประทบต่อคนในสังคมเป็นวงกว้างทำให้เกิดแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อโดยมีความหมายและความสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยง

---

[7] พนม คลี่ฉายา, “*การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย*”. ระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 8 พฤษภาคม 2566, <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/81945>.

นายเสลี่ยง ไชยศล กล่าวว่า “โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน คือ การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง”[8] มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ ให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับเยาวชน ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเด็กส่วนใหญ่จะเลือกที่จะไม่เข้าไปดูหรืออ่านเนื้อหาที่เป็นความเสี่ยง แต่พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 4-10 ที่ระบุว่าตนเองมีประสบการณ์เข้าถึงเนื้อหาด้านเพศ เกมส์รุนแรง การพนัน และการแสดงออกด้วยความรุนแรงอยู่ในระดับบ่อยๆ จนถึงทำเป็นประจำ มีจำนวนร้อยละ 23.0 ระบุว่าคุยกับคนแปลกหน้าบ่อยๆ มีจำนวนร้อยละ 3.0 ระบุว่าคลิกดูภาพหรือคลิปโป๊ ที่เพื่อนส่งมาให้หรือแนะนำให้ดู และร้อยละ 1.8 ระบุว่าดูเป็นประจำ ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในเนื้อหาโฆษณาเกินจริง และเพศอยู่ในระดับสูงโดยสามารถทำความเข้าใจ วิเคราะห์และประเมินเนื้อหา และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างปลอดภัยต่อเนื้อหาอยู่ในระดับที่สูงเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวกระโดด พร้อมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความเป็นปัจเจกชนและทางสังคมอย่างมากมาย เพิ่มพูนรวดเร็วยิ่งกว่ายุคใดๆ การสื่อสารด้วยสื่อสังคมอออนไลน์มีความสำคัญทั้งด้านที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ เช่นเพื่อการศึกษา การหาข้อมูล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้คน และในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนา การเข้าใช้ การเยี่ยมชมเว็ปไซต์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล (Digitafootprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต[9]

---

[8] สัมภาษณ์ นายเสลี่ยง ไชยศล, ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[9] Kind, T., Patel, P.D., Lie, D.A., “Opting into online professionalism: Social media and pediatrics”, *Pediatrics*, Vol. 132 No. 5 (2013): 792-795.

การเสพรสชาติในเชิงวัฒนธรรมนั้นควรเสพอย่างรู้จักประโยชน์ โทษ และพอดี พอประมาณเกิดความสมดุลทั้งต่อสุขภาพและการบริหารการใช้จ่าย พิจารณาให้เห็นครบ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความจริงอีกแบบหนึ่ง เน้นการยอมรับความจริงตามสิ่งนั้น ๆ ทุกแง่ ทุกด้าน ทั้งด้านดี ด้านเสียดังปรากฏในอัสสาทสูตรที่ 1 ว่าด้วยความปริวิตกของพระโพธิสัตว์เกี่ยวกับขันธ์ 5

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้ยิ่งซึ่งคุณโดยความเป็นคุณ โทษโดยความเป็นโทษและเครื่องสลัดออกโดยความเป็นเครื่องสลัดออก แห่งอุปาทานขันธ์ 5 เหล่านี้ตามความเป็นจริงอย่างนี้เพียงใด เราก็ยังไม่ปฏิญาณว่าเป็นผู้ตรัสรู้ซึ่งอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์เพียงนั้น เมื่อใดเรารู้ยิ่งซึ่งคุณโดยความเป็นคุณ ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ ซึ่งเครื่องสลัดออกโดยความเป็นเครื่องสลัดออก แห่งอุปาทานขันธ์ 5 เหล่านี้ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ เมื่อนั้นเราจึงปฏิญาณว่า เป็นผู้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์. ก็แลญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราว่าวิมุติของเราไม่กำเริบ ชาตินี้เป็นที่สุด บัดนี้ภพใหม่ไม่มี.”[10]

ในโลกยุคการสื่อสารไร้สาย (Digital World) ที่ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตหรือผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ทิ้งร่องรอย หรือ ข้อมูลเอาไว้ ซึ่งสามารถถูกตาม ถูกติดตาม และถูกนำไปใช้ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ยกตัวอย่าง การถูกเป็นหัวข้อข่าวที่พูดถึงเรา การแสดงความเห็น การส่งต่อข้อมูล การกดชอบ-ไม่ชอบ-ประหลาดใจ เศร้า-โกธร การเขียน Blog, การโพสต์เว็บบอร์ด และ Digital profile ต่าง ๆ อย่าง Twitter, Instagram, Facebook, Line, We chat เป็นต้น ซึ่งหลายๆอย่างนั้นเราเปิดเป็น Public และที่มีการคดีเกิดขึ้นมากในช่วงปี พ.ศ.2565ค.ศ.2022) นี้ คือการหลวงลวงการฉ้อโกงต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ในเว็ปไซต์ Techterms ได้แบ่ง Digital Footprint

4.1.3 โทษที่เกิดจากการขาดความยั้งคิด

การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน อาจพบปัญหา เช่น การที่เยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์หรือแยกแยะได้ว่าสื่อแบบไหนคือสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ หรือไม่สามารถประเมินวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อได้ ขณะที่ผู้ผลิตสื่อส่วนใหญ่มีแนวโน้มผลิตข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญเนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนเกิดภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของผู้ผลิตสื่อในยุคดิจิทัล อีกทั้งสามารถเข้าใจถึงลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ โดยการวิเคราะห์ ประเมิน แยกแยะและตีความเนื้อหา เพื่อรู้เท่าทันสื่อ และไม่ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่นหรือแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แนวทางในการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ

---

[10] ส.ข. 17/60/27.

นายศุภชัย สาวิสิทธ์ กล่าวว่า “ในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารที่ถูกผลิตและส่งต่อในสื่อสังคมออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลในสื่อออนไลน์มีทั้งที่ข้อมูลที่เป็นความจริงและข้อมูลที่ไม่ใช่ความจริง ดังนั้นในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผู้รับสารจึงจำเป็นต้องสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะส่งต่อข้อมูลไปให้กับผู้อื่น อย่างไรก็ตามปัญหาการส่งต่อข้อมูลโดยไม่มีการสืบค้นนั้นเป็นปัญหาที่พบบ่อยให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น เยาวชนบางคนรับข้อมูลโดยไม่มีการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ไม่ทราบว่าข้อมูลที่รับมานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ และน่าเชื่อถือเพียงไร”[11] รวมถึงไม่ทราบวัตถุประสงค์ว่าข้อมูลดังกล่าวถูกผลิตขึ้นมาเพื่ออะไร โดยเฉพาะหากเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง ในกรณีนี้ การที่เยาวชนทำการส่งต่อข้อมูลในทันทีอาจทำให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อตัวเยาวชนเอง เนื่องจากข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถถูกส่งต่ออย่างรวดเร็ว การส่งต่อข้อมูลให้ผู้อื่นโดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดการหลงเชื่อโดยง่าย และอาจจะส่งผลกระทบหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้[12]

ในประเด็นเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นพื้นที่ของสื่อสังคมออนไลน์ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นไม่ควรละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้อื่น หรือในกรณีที่มีผู้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากอุดมการณ์ทางการเมืองของตน ผู้รับสารคือเยาวชนควรรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายก่อนเพื่อเข้าใจว่าทำไมจึงมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก่อนทำการตอบโต้ โพสต์ข้อความ หรือวิพากษ์วิจารณ์ ควรให้เกียรติอีกฝ่าย ควรมีการสร้างทักษะในการโต้ตอบถกเถียงโดยใช้เหตุผล และควรมีสติ ทบทวนสิ่งที่จะนำเสนอทุกครั้งเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลบนโลกออนไลน์ ทั้งนี้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้ผู้รับคือเยาวชนตลอดจนบุคคลทั่วไปสามารถทำการวิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลว่ามีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ และมีประโยชน์ก่อนทำการส่งต่อ เพื่อให้ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสามารถนาข้อมูลที่นำเสนอไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

4.1.4 กรณีตัวอย่างการขาดความยับยั้งคิดการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

ในโลกยุคการสื่อสารไร้สาย (Digital World) ที่ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตหรือผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ทิ้งร่องรอย หรือ ข้อมูลเอาไว้ ซึ่งสามารถถูกตาม ถูกติดตาม และถูกนำไปใช้ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ยกตัวอย่าง การถูกเป็นหัวข้อข่าวที่พูดถึงเรา การแสดงความเห็น การส่งต่อข้อมูล การกดชอบ-ไม่ชอบ-ประหลาดใจ เศร้า-โกธร การเขียน Blog, การโพสต์เว็บบอร์ด และ Digital

---

[11] สัมภาษณ์ นายศุภชัย สาวิสิทธ์, ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[12] วฤตดา วรอาคม, “5 อินไซด์เจเนอเรชั่นซี”, 6 กันยายน 2566, <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770>.

profile ต่าง ๆอย่าง Twitter, Instagram, Facebook, Line, We chat เป็นต้น ซึ่งหลายๆอย่างนั้นเราเปิดเป็น Public และที่มีการคดีเกิดขึ้นมากในช่วงปี พ.ศ.2565ค.ศ.2022) นี้ คือการหลวงลวงการฉ้อโกงต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ในเว็ปไซต์ Techterms ได้แบ่ง Digital Footprint ออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. Passive Digital Footprint; ข้อมูลที่เราทิ้งร่องรอยไว้แบบที่ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้รู้ตัว เช่น IP Address หรือ Search History ต่าง ๆที่เราถูกจัดเก็บเอาไว้

2. Active Digital Footprint; ข้อมูลที่เราตั้งใจเปิดเผยโดยที่รู้ตัว เช่น อีเมลต่าง ๆหรือสิ่งที่เราตั้งใจโพสต์ลงโซเชียลมีเดีย

นางเกื้อจิตต์ จุรีมาศ กล่าวว่า “พฤติกรรมของเยาวชนใช้ชีวิตบนออนไลน์ แต่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงในออนไลน์ ร้อยละ 82 ของ เยาวชน ใช้สมาร์ทโฟนหลายครั้งต่อวัน แต่ในขณะที่ เยาวชนเป็นประชากรที่ใช้ชีวิตออนไลน์มากที่สุด กลับพบว่าร้อยละ 90 ของกลุ่ม เยาวชน รู้สึกว่าเขาใช้เวลามากเกินไปบนดิจิทัลทั้งนี้พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ต้องการแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงในโลกออนไลน์ เนื่องจากพวกเขาตระหนักถึงความอันตรายของสื่อสังคมออนไลน์ คนในรุ่นนี้ร้อยละ 92 จะคิดอย่างรอบคอบ และกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาโพสต์ แล้วเพื่อนๆ หรือคนในครอบครัวเห็น ก็อาจไม่ใช่ตัวตนจริงๆ ของเขา แสดงให้เห็นว่า เยาวชน สร้างกำแพงในสื่อสังคมออนไลน์ (SNS, Social Media) โดยเฉพาะกับครอบครัว จะสังเกตได้ว่า เยาวชน หลายคนจะมีบัญชีการใช้งาน account บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Account หนึ่งสำหรับเพื่อน อีก Account สำหรับที่บ้าน อย่างกรณี เฟซบุ๊ก (Facebook)”[13]

4.1.5 วิเคราะห์ด้วยหลักสติสัมปชัญญะ

การใช้สื่อออนไลน์ตามหลักสติและสัมปชัญญะคำว่า สติ สัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัว ซึ่งจัดเป็นธรรมมีอุปการะมากต่อการดำเนินชีวิตในการทำกิจกรรมทุกกิจกรรมของมนุษย์ สำหรับการใช้สื่อออนไลน์นั้นการระลึกได้เสมอถึงคุณค่าที่แท้จริงของการใช้สื่อออนไลน์ก็ดีระมัดระวังป้องกันการใช้สื่อออนไลน์ความเกินพอดี เพราะโดยปกติแล้วคนธรรมดาทั่วไปมักเป็นไปในอารมณ์ความอยากของตนเอง ในขณะที่มีความต้องการใช้สื่อออนไลน์ก็จะเพิ่มการใช้มากขึ้น

นายสมชาย ยาวะรักษ์ กล่าวว่า “การมีสติเข้ามาเตือนตนเองในขณะใช้สื่อออนไลน์ใช้สติกำกับอยู่ตลอดเวลาในการใช้สื่อออนไลน์ ย่อมบังเกิดผลคือความสุขแก่ตนคนมีสติทุกเมื่อรู้จิตตัวเองว่าทำอะไรอยู่และใช้สติพิจารณาในการรับสื่อที่เรารับเข้ามาว่าน่าเชื่อถือได้ขนาดไหนคนที่มีสติอยู่ทุกขณะที่ใช้สื่อออนไลน์ ก็จะใช้สื่ออย่างมีสติใช้เหตุผลนำมาประกอบในการพิจารณาตัดสินใจเชื่อถือด้วย

---

[13] สัมภาษณ์ นางเกื้อจิตต์ จุรีมาศ, นายกเทศมนตรี, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ความรอบคอบอย่างมีเหตุผล มีที่ไปที่มาของแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้อย่างมีสติตลอดเวลาในการใช้สื่อออนไลน์”[14] สติและสัมปชัญญะเป็นส่วนสำคัญที่จะกำกับคอยเตือนการใช้สื่อออนไลน์ แม้ในเยาวชนที่ยังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์และขาดประสบการณ์ คนมีสติจะเป็นผู้พ้นจากทางเสื่อมมีแต่ความเจริญอยู่เสมอพระพุทธเจ้าตรัสว่า ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ คนมีสติย่อมได้รับความสุข ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์ แต่คนมีสติยังไม่หลุดพ้นจากเวร ส่วนผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียนตลอดทั้งวันและคืน และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์ผู้นั้นย่อมไม่มีเวรกับใคร[15]

อาการของการขาดความยั้งคิดจะมีลักษณะของการแสดงทางกายที่ขาดสติ คือ การลงมือทำและพูดจาออกไปในทันทีทันใด โดยไม่ได้พิจารณาว่าสิ่งที่ทำสิ่งที่พูดจะกระทบจิตใจคนอื่นมากน้อยแค่ไหน หรือจะส่งผลอย่างไร ไม่ได้คิดไม่ได้สนใจ ขอเพียงแต่ได้ทำได้พูดออกไปเท่านั้น แต่หากมีสติหมายถึง ความระลึกได้ เป็นการระลึกได้ก่อนจะคิด พูด หรือทำสิ่งใด สามารควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง สติจะทำให้มีปัญญาพิจารณาก่อนจะทำสิ่งใด สติก็คือความไม่ประมาท ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา และการเจริญสติยังเป็นบุพนิมิตที่ทำให้อริยมรรคเกิดขึ้นได้ สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว คือรู้ว่าสิ่งที่คิด พูด ทำนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล โดยใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจ สติสัมปชัญญะ คือ รู้ตัวว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ระได้ถึงความรู้สึกที่เกิดในจิต ระลึกได้ว่าเรากำลังพูดหรือกำลังทำอยู่และต้องประกอบด้วยปัญญา หรือมีปัญญาเกิดร่วมด้วยอยู่เสมอ [16]

การนำสติและสัมปชัญญะไปใช้กับการให้รู้จักยั้งคิดก็คือการระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้ตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท[17] เป็นอาการของจิตที่มีความระลึกได้ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด ความยั้งคิด รอบคอบในกิจการความจำการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม้นานได้ไม่หลงลืม ชื่อว่า ความไม่ประมาท บุคคลผู้ขาดสติมักทำผิด พูดผิด คิดผิด มักผลุนผลัน ไม่รอบคอบ และมักหลงลืม ไม่อาจเชื่อมโยงเหตุผลข้างหน้ากับหลังให้เนื่องถึงกัน จึงไม่อาจเปรียบเทียบพิสูจน์ผลแห่งการงานให้ถูกต้องได้การทำงานจึงเป็นการเสี่ยง อาจได้ผลไม่เต็มที่หรือไม่ได้เลยก็เป็นไปได้ บุคคลผู้ขาดสติเช่นนี้ จัดว่าเป็นผู้ประมาท[18]

---

[14] สัมภาษณ์ นายสมชาย ยาวะรักษ์, กำนันตำบลสีแก้ว ตำบลสีแก้ว, อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[15] สำ.ส. 15/238/341.

[16] พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท), *อุปลมณี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2553), หน้า 78.

[17] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2546), หน้า 184.

[18] พระมหาวีระวงศ์**,** *มงคลในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, 2501), หน้า 9.

ในประเด็นดังกล่าว พระเถระระดับผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ทัศนะว่า “สื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีประโยชน์สำหรับชีวิตในยุคนี้มาก ขึ้นอยู่ว่าแต่ละคนจะนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์หรือเปล่า และในทางเดียวกันก็มีโทษถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นโทษและไม่ระมัดระวัง ขาดความรอบคอบและความรู้เท่าทันในการใช้สื่อก็จะมีปัญหาตามมามากมาย ทั้งการหลอกลวง การโกง การชักชวนให้หลงเชื่อใช้ออนไลน์ในการแสดงออก เยาวชนกับการใช้สื่อออนไลน์ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป ทำให้เสียเวลาและเสียโอกาสในการที่จะไปทำสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือช่วยเหลือแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการช่วยงานบ้าน เยาวชนในตำบลสีแก้วใช้ออนไลน์ยังไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรจะใช้เพื่อการบันเทิงเสียมากกว่า”[19]

นัยเดียวกัน ได้มีผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัยให้ทัศนะว่า “ได้แสดงความคิดเห็นว่า สื่อออนไลน์มีหลายด้าน มีประโยชน์และมีโทษ ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ ทางด้านการศึกษา ค้าขายออนไลน์ มีทั้งเรื่องจริงและไม่จริง ผู้ใช้ต้องมีวิจารณญานในการใช้อย่างรอบคอบ เยาวชนในตำบลสีแก้ว ไม่ค่อยรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์เท่าไหร่ แต่ละคนก็จะมีความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ไม่เท่ากัน แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ สติในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนไม่เท่ากัน แต่สิ่งแวดล้อมที่เยาวชนอาศัยอยู่จะมีผลต่อเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ ครอบครัว ผู้ปกครองที่คอยให้คำแนะนำในการใช้สื่อและให้คำปรึกษาเวลาเยาวชนไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจเวลาทีเยาวชนจะทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องให้มีความละอายใจและให้มีการใช้สื่ออย่างรอบคอบและให้นำหลักธรรมพุทธจริยศาสตร์มาประกอบการใช้สื่อออนไลน์ก็จะทำให้เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างรอบคอบและรู้เท่าทันในการใช้สื่อได้อย่างปลอดภัย”[20]

ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัยให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์ ช่วยให้สะดวก รวดเร็ว แต่ก็แฝงไปด้วยมิจฉาชีพ ในส่วนในสายการทำงานช่วยให้การสั่งงานได้ได้สะดวก ก็มีทั้งข้อดี และ ข้อเสียแล้วแต่การนำไปใช้งานของแต่ละบุคคล สำหรับเยาวชนกับสื่อออนไลน์มองว่าตั้งแต่มีสื่อออนไลน์เยาวชนใส่ใจการเรียนน้อยลง ใช้สื่อออนไลน์ในทางด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนมากเกินไป เยาวชนในตำบลสีแก้วไม่ค่อยรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์เท่าไหร แต่ละคนก็จะมีความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ไม่เท่ากัน เยาวชนกับการใช้สื่อออนไลน์โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม(พุทธจริยศาสตร์) มาใช้ประกอบในการใช้สื่อ

---

[19] สัมภาษณ์, พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร. เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ) ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[20] สัมภาษณ์ นางสาวหนูเพ็ญ สมจินดา, ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ออนไลน์คิดว่าจะเป็นประโยชน์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนอย่างมากและจะทำให้เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์”[21]

ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัยให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์ช่วยให้ความสะดวกสบายกับการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย รวดเร็ว ทันใจ แต่ก็แฝงไปด้วยภัยอันตรายหลายรูปแบบ ก็ต้องมีความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ ว่าสิ่งไหนเป็นเรื่องจริง เชื่อถือได้ สิ่งไหนเป็นเรื่องไม่จริงเชื่อถือไม่ได้ เยาวชนในตำบลสีแก้ว ไม่ค่อยรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์เท่าไหร่ แต่เยาวชนก็ยังมีความละอายใจในการจะทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่คิดว่าไม่ถูกต้อง โดยส่วนใหญ่เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วยังขาดความรอบรู้ ขาดความรอบคอบ ขาดการไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรมพุทธจริยศาสตร์ สติ สัมปชัญญะ ความรู้ทันสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วอย่างมาก จะได้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[22]

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวสรุปในประเด็นในประเด็นการขาดการยั้งคิดได้ว่าการขาดความยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์คือการที่มนุษย์เราทำตามความอำเพอใจของ ตัวเองไม่มีสติอยู่กับเนื้อกับตัวในการใช้สื่อโดยปล่อยตามอารมณ์ตามความต้องการของตัวเองโดยไม่ได้คำนึงถึงว่า มีโทษหรือประโยชน์จากสื่อเหล่านั้นหรือไม่อยากดูอะไรก็เข้าไปดู ซึ่งบางสื่อเป็นสื่อที่หลอกลวงหรือชักชวนไปในทางที่ไม่ดีโดยไม่ได้ชุกคิดว่าจะมีภัยตามมาทีหลังหรือป่าว หรือการใช้สื่อที่เป็นสื่อการพนันสื่อลามกอนาจารหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถ้าขาดสติก็จะเกิดการเลียนแบบเพราะมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ใครๆ ก็ทำกันแบบนี้ก็จะส่งผลให้ปัญหาตามมามากมายจากการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนโดยขาดการยั้งคิดและขาดสติในการกำกับทุกขณะในการใช้สื่อออนไลน์

4.2 ไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง

การใช้สื่อออนไลน์แบบไม่ระมัดระวังใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมและไม่เกิดประโยชน์ตามหลักพระพุทธศาสนาจัดเป็นการใช้สื่อออนไลน์ที่เป็นโทษและนำมาซึ่งปัญหาในภายหลัง ที่ไม่ใช่เป้าหมายและเป็นประโยน์อย่างแท้จริง โดยความเป็นจริงสื่อออนไลน์มีประโยชน์อย่างมากมายเป็นแหล่งพัฒนาความรู้ที่หาได้อย่างสะดวกรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายอย่างมากถ้าเป็นผู้ที่จะพัฒนาตัวเองให้เจริญก้าวหน้า แต่ละคนย่อมจะมีความใฝ่ดีและพัฒนาตัวเองแตกต่างกันไป การใช้สื่อออนไลน์ในทาง

---

[21] สัมภาษณ์ นางยุพาภร เวียงนนท์, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว, อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[22] สัมภาษณ์ นางมยุรา สว่างวงษ์, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ที่ไม่เป็นประโยน์โทษและปัญหาก็จะตามมาอย่างแน่นอน เช่น เช่น อาจเกิดการติดเกมส์ ติดจอ หรือมีอาการป่วยทางจิตได้การเสพติดสื่อออนไลน์ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้ เช่น โรคอ้วน ภาวะซึมเศร้า โรคเครียด ขาดสมาธิ ขาดความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายหากไม่อยากให้ลูกติดสื่อออนไลน์ ต้องพยายามจำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดียของเด็กโดยกำหนดให้ไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน หาเวลาสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น[23]

4.2.1 ความหมายไม่ตระหนักถึงผลกระทบ

พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. กล่าวว่า “การใช้สื่อออนไลน์เพื่อสนองตัณหา เป็นการใช้สื่อออนไลน์ที่ชอบใจที่ตอบสนองตัณหาตนเอง เพราะในความเป็นจริงพบว่าสื่อออนไลน์ถ้ารู้จักเลือกรับสื่อที่เป็นประโยชน์แล้วสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์นั้นมาเพื่อพัฒนาตัวเองได้อย่างมากมายมหาศาล ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ชอบใจ ปฏิกิริยาที่ใฝ่หาในสิ่งที่ตนชอบใจเท่านั้นเรียกว่า ตัณหา”[24] แม้ในมนุษย์ที่มีความต้องการหลักคือการต้องการเลือกรับสื่อออนไลน์ที่เยาวชนเองชอบเท่านั้น แต่เพราะตัณหาเป็นตัวนำจึงทำให้เกิดการใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนและเกิดโทษและปัญหาตามมาเพื่อสนองตัณหาตัณหาจะเป็นตัวหลอกล่อให้เยาวชนเข้าไปใช้สื่อที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมกับวัยของเยาวชนที่ยังขาดประสบการณ์และขาดวุฒิภาวะในการพิจารณาและตัดสินว่าสื่อออนไลน์นั้นเป็นสื่อที่เชื่อถือได้หรือไม่ ก็จะเข้าไปใช้สื่อออนไลน์เพื่อสนองตัณหาด้วยเหตุอ้างมากมายที่จะได้สนองตัวตัณหานั้น

นางสาวสายชล สังวิบุตร กล่าวว่า “มองในแง่ของการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนด้วยการสนองตัณหา ด้วยบางคนอาจคิดว่าอะไรที่ถูกใจและสบายใจ สนุกสนาน มีความสะใจ ถูกใจ นั่นคือความสุข จึงเข้าไปใช้สื่อออนไลน์นั้น ถึงแม้จะก่อให้เกิดโทษและปัญหาตามมาในภายหลังก็ตาม บางครั้งตัณหาบอกกับเยาวชนผู้ใช้สื่อออนไลน์ว่าเข้าไปใช้สิมันน่าจะสนุกและมีความสุขจากการใช้สื่อออนไลน์นั้นทั้งที่สื่อออนไลน์นั้นเป็นสื่อออนไลน์ที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมกับวัยเยาวชน แทนที่เยาวชนจะได้รับประโยชน์จากการใช้สื่อออนไลน์นั้นกลับเป็นเหตุให้ได้รับโทษและปัญหาตามมามากมายจากการเข้าไปใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่ดีและยังไม่เหมาะสมกับวัยของเยาวชนที่ขาดประสบการณ์และขาดวุฒิภาวะในการพิจารณาไตร่ตรองเลือกรับสื่อที่มีที่ดีและมีประโยชน์ต่อตัวของเยาวชน การใช้ตัณหาในตอบสนองตัณหาจารกการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนคืออยากเข้าไปรับสื่อที่ไม่ดีเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองเป็นเหตุนำไปสู่การใช้สื่อออนไลน์ที่มีปัญหาตามมาในภายหลังจาการเขไปใช้

---

[23] นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์, การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์, *วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2558) : 66.

[24] สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

สื่อออนไลน์ที่ไม่ดีและไม่มีประโยชน์แถมนำมาซึ่งปัญหาด้วย ซึ่งก็จะนำไปสู่การสร้างปัญหาให้กับตัวเด็กเองรวมถึงครอบครัว เช่น อาจเกิดการติดเกมส์ ติดจอ หรือมีอาการป่วยทางจิตได้การเสพติดสื่อออนไลน์ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้ เช่น โรคอ้วน ภาวะซึมเศร้า โรคเครียด ขาดสมาธิ ขาดความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย”[25]

นายอานนท์ พรรณขาม กล่าวว่า “เพราะการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนที่เพียงเพื่อสนองตัณหาทำให้เยาวชนจำนวนไม่น้อยยอมทำผิดศีลธรรม เป็นชนวนนำไปสู่การทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะไม่ควร เป็นทุกข์ ให้โทษ เข้ามาแทนที่ของคุณประโยชน์ที่ควรจะได้รับจากการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่พอดีทั้งหลาย เมื่อจะประมวลเหตุแล้วมาจากตัณหาเป็นปัจจัยหลัก เพราะด้วยตัณหาแล้วทำให้เยาวชนเข้าไปใช้สื่อที่ไม่ดีและยังไม่เหมาะสมกับวัยของเยาวชนที่ยังขาดวุฒิภาวะและประสบการ์ชีวิตในการพิจารณารับสื่อที่ไม่ดี เมื่อมองในแง่ของการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนเช่นนี้แล้วยังไม่ใช่เป้าหมายของการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา”[26]

4.2.2 ลักษณะหรืออาการไม่ตระหนักถึงผลกระทบ

อินเตอร์เน็ตเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกเข้าด้วยกัน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไซเบอร์สเปซ (Cyberspace) อินเตอร์เน็ตทำให้การเคลื่อนย้ายและส่งผ่านข่าวสารข้อมูลจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งทำได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ราคาประหยัด สามารถส่งข้อมูลได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ เสียง กิจกรรมทางอินเตอร์เน็ตที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่คุ้นเคย ได้แก่ การส่งอีเมล (e-mail) หรือสไกป์ (Skype), การแชร์รูปภาพทางเฟซบุ๊ก (Facebook), การดูวิดีโอทางยูทูบ (YouTube), รวมถึงการเล่นไลน์ (Line)

นางดอกไม้ สินธุชาติ กล่าวว่า “จากข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลประทบต่อคนในสังคมเป็นวงกว้างทำให้เกิดแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อโดยมีความหมายและความสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน คือ “การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพ

---

[25] สัมภาษณ์ นางสาวสายชล สังวิบุตร, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[26] สัมภาษณ์ นายอานนท์ พรรณขาม, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

และความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง”[27] มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะ ไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนเยาวชนในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเยาวชนส่วนใหญ่จะเลือกที่จะไม่เข้าไปดูหรืออ่านเนื้อหาที่เป็นความเสี่ยง แต่พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 4-10 ที่ระบุว่าตนเองมีประสบการณ์เข้าถึงเนื้อหาด้านเพศ เกมส์รุนแรง การพนัน และการแสดงออกด้วยความรุนแรงอยู่ในระดับบ่อยๆ จนถึงทำเป็นประจำ มีจำนวนร้อยละ 23.0 ระบุว่าคุยกับคนแปลกหน้าบ่อยๆ มีจำนวนร้อยละ 3.0 ระบุว่าคลิกดูภาพหรือคลิปโป๊ ที่เพื่อนส่งมาให้หรือแนะนำให้ดู และร้อยละ 1.8 ระบุว่าดูเป็นประจำ ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในเนื้อหาโฆษณาเกินจริง และเพศอยู่ในระดับสูงโดยสามารถทำความเข้าใจ วิเคราะห์และประเมินเนื้อหา และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างปลอดภัยต่อเนื้อหาอยู่ในระดับที่สูง เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวกระโดด พร้อมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความเป็นปัจเจกชนและทางสังคมอย่างมากมาย เพิ่มพูนรวดเร็วยิ่งกว่ายุคใดๆ การสื่อสารด้วยสื่อสังคมอออนไลน์มีความสำคัญทั้งด้านที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ เช่นเพื่อการศึกษา การหาข้อมูล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้คน และในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะ ที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนา การเข้าใช้ การเยี่ยมชมเว็ปไซต์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล(Digitafootprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต[28]

4.2.3 โทษที่เกิดจากการไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง

ปัจจุบันสื่อมีความพยายามที่จะบิดเบือนข้อมูล เพื่อเอื้อต่อประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ จึงพยายามสร้างนิยามความหมายของคำที่อาจนำไปสู่การตีความที่ผิด เช่น การนิยามคำว่า “อีสปอร์ต” (ESports) ย่อมาจาก “Electronic Sports” ที่หมายถึงการเล่นวิดีโอเกมให้กลายเป็นการ

---

[27] นางดอกไม้ สินธุชาติ, ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[28] Kind, T., Patel, P.D., Lie, D.A., “Opting into online professionalism: Social media and pediatrics”, *Pediatrics*, Vol. 132 No. 5 (2013): 792-795.

เล่นกีฬาประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปนิยามความหมายของกีฬามีความแตกต่างกันออกไป และคำว่า “กีฬา” มีคำนิยามที่ชัดเจนอยู่แล้ว การบิดเบือนความหมายของคำจึงอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเด็กและผู้ปกครอง การบิดเบือนความหมายของคำทำให้กรมสุขภาพจิตออกมาคัดค้านการนิยามดังกล่าวเพราะมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือบ่งชี้ว่า E-sport ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การปรับเปลี่ยนคำจำกัดความจึงเป็นการสร้างวาทกรรมให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อหวังผลทางธุรกิจ และเพื่อทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่บิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการใช้ถ้อยคำเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร กรณีของ “อีสปอร์ต” จึงเป็นวาทกรรมแฝงทางสังคม ทำให้หลายฝ่ายหลงเชื่อและเกิดความสับสนว่าการเล่นวิดีโอเกมเป็นสิ่งที่ใช้แทนการเล่นกีฬาได้ ดังนั้นปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และการรู้เท่าทันผู้ผลิตสื่อจึงมีความสำคัญต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยในด้านของการรับข้อมูลเข้าเห็นว่าควรมีความสามารถในการตีความวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อเพื่อไม่ให้เกิดการหลงเชื่อซึ่งการพิจารณาวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต

พระเมธีวัชราภรณ์, รศ.ดร. กล่าวว่า “การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนอาจพบปัญหา เช่น การที่เยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์ หรือแยกแยะได้ว่า สื่อแบบไหนคือสื่อที่มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ สามารถประเมินวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อได้ ขณะที่ผู้ผลิตสื่อส่วนใหญ่มีแนวโน้มผลิตข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญเนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนเกิดภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของผู้ผลิตสื่อในยุคดิจิทัล อีกทั้งสามารถเข้าใจถึงลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ โดยการวิเคราะห์ ประเมิน แยกแยะ และตีความเนื้อหา เพื่อรู้เท่าทันสื่อ และไม่ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการท าร้ายผู้อื่นหรือแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แนวทางในการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ”[29]

พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. กล่าวว่า “ปัญหาการส่งต่อข้อมูลโดยไม่มีการสืบค้นนั้นเป็นปัญหาที่พบบ่อยให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น เยาวชนบางคนรับข้อมูลโดยไม่มีการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ไม่ทราบว่าข้อมูลที่รับมานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ และน่าเชื่อถือเพียงไร”[30] รวมถึงไม่ทราบวัตถุประสงค์ว่าข้อมูลดังกล่าวถูกผลิตขึ้นมาเพื่ออะไร โดยเฉพาะหากเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองในกรณีนี้ การที่เยาวชนทำการส่งต่อข้อมูลในทันทีอาจทำให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อตัวเยาวชนเองเนื่องจากข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถถูกส่ง

---

[29] สัมภาษณ์ พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร. เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[30] สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ต่ออย่างรวดเร็วการส่งต่อข้อมูลให้ผู้อื่นโดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดการหลงเชื่อโดยง่าย และอาจจะส่งผลกระทบหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้

4.2.4 กรณีตัวอย่างการไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

ในประเด็นเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นพื้นที่ของสื่อสังคมออนไลน์เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นไม่ควรละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้อื่น หรือในกรณีที่มีผู้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากอุดมการณ์ทางการเมืองของตน ผู้รับสารคือเยาวชนควรรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายก่อนเพื่อเข้าใจว่าทำไมจึงมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก่อนทำการตอบโต้ โพสต์ข้อความ หรือวิพากษ์วิจารณ์

พระมหาจักกฤษ ฐานงฺกโร กล่าวว่า “ควรให้เกียรติอีกฝ่าย ควรมีการสร้างทักษะในการโต้ตอบถกเถียงโดยใช้เหตุผล และควรมีสติ ทบทวนสิ่งที่จะนำเสนอทุกครั้งเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลบนโลกออนไลน์ ทั้งนี้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้ผู้รับคือเยาวชนตลอดจนบุคคลทั่วไปสามารถทำการวิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลว่ามีความเหมาะสมน่าเชื่อถือและมีประโยชน์ก่อนทำการส่งต่อ เพื่อให้ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสามารถนาข้อมูลที่นำเสนอไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป”[31]

ทั้งนี้การรู้เท่าทันสื่อในส่วนของการรับข้อมูล (Accessibility) คือการถอดรหัสที่แฝงอยู่ในข้อมูลที่นำเสนอซึ่งต้องอาศัยทักษะในการวิเคราะห์และประเมินในขณะที่การส่งข้อมูลออก Creation) คือการผลิตเนื้อหาซึ่งในจุดนี้เยาวชนควรคำนึงถึงบรรทัดฐานความเป็นพลเมืองเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการผลิตสื่อ

ระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในตำบลสีแก้วอาจมีปัจจัยอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ประสบการณ์ของเยาวชนแต่ละคน การศึกษา สถาบันครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายนอก โอกาสในการเข้าถึงสื่อช่องว่างทางรายได้ เช่น เยาวชนในตำบลสีแก้ว เยาวชนในตัวจังหวัดร้อยเอ็ด เยาวชนต่างจังหวัด กับเยาวชนในกรุงเทพ เป็นต้น

การใช้สมาร์ทโฟนอย่างไม่ถูกต้องอาจสร้างปัญหาให้กับตัวเด็กเองรวมถึงครอบครัว เช่น อาจเกิดการติดเกมส์ ติดจอ หรือมีอาการป่วยทางจิตได้การเสพติดสื่อออนไลน์ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆได้ เช่น โรคอ้วน ภาวะซึมเศร้า โรคเครียด ขาดสมาธิ ขาดความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย หากไม่อยากให้ลูกติดสื่อออนไลน์ ต้องพยายามจำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดียของเด็กโดย

---

[31] สัมภาษณ์ พระมหาจักกฤษ ฐานงฺกโร, เจ้าอาวาสวัดบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

กำหนดให้ไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน หาเวลาสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น[32]

สัญญาณเหล่านี้เป็นการเตือนว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้าครอบงำชีวิตประจำวันของเยาวชนในตำบลสีแก้ว และหากใช้อย่างไม่เหมาะสม อาจส่งผลเสียให้เกิดปัญหาทางการเรียน การทำงาน เกิดปัญหากับเพื่อน และเกิดปัญหาในครอบครัวได้ หรือบางครั้งอาจทำให้เกิดอาการป่วยทางจิตได้เช่นกัน ซึ่งก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ปัญหาด้านอาชญากรรม ความรุนแรงทางเพศต่างๆ ได้ในท้ายที่สุด เหตุการณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดมาจากการที่เด็กๆ ติดเกม ติดสื่อออนไลน์ หรือโซเชียลมีเดีย เพราะได้เห็นตัวอย่างหรือรับแรงกระตุ้นที่ผิดหรือการใช้งานอย่างไม่ถูกต้องเนื่องจากไม่ได้รับการควบคุมดูแลจากผู้ปกครองหรือคนรอบกายในทางที่เหมาะสมและควรจะเป็น ไม่ผิดศีลธรรมและจริยธรรม เป็นต้น

4.2.5 วิเคราะห์ด้วยหลักหิริโอตตัปปะ

การปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความละอายต่อบาปนั้นจะถือว่าทำได้สำเร็จก็ต่อเมื่อควรงดเว้นการกระทำทุกอย่างที่ถือว่าเป็นบาปซึ่งโดยปกติก็น่าจะเริ่มต้นความรู้จักว่าบาปมันคืออย่างไร มีเกณฑ์การพิจารณาเช่นใดได้บ้างที่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นบาป เมื่อรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นบาปแล้วก็ต้องมีทัศนคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น เมื่อมีทัศนคติไม่ดีต่อบาปแล้วก็ย่อมจะไม่กระทำสิ่งนั้น โดยที่ทางจิตวิทยานั้นถือว่าทัศนคติเป็นแรงของการกระทำเป็นทางเลือกของกกระทำบาปนั้น พูดง่าย ๆ ก็คือความไม่ดีต่าง ๆ เช่น การให้ทุกข์แก่กัน การเอารัดเอาเปรียบกัน การเบียดเบียน ผลของบาปคือความเดือดร้อนไม่มีความสุขก่อให้เกิดความชิงชังต่อกัน ผลของบาป คือความชั่วเป็นการกระทำที่เรียกว่า “ทุจริต”

คุณธรรมด้านหิริ-โอตตัปปะซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้นจะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นได้และจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวายกกลับสงบลงได้และเมื่อในประเทศด้านต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จมากขึ้นโดยเฉพาะการคอร์รัปชั่น หรือการทุจริต ถ้ามีหิริโอตตัปปะแล้วไม่มีอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกันมันก็เป็นสุขเท่านั้น หากคิดผิดประทุษร้ายเกิดความละอายและกลัวขึ้นมา นั่นธรรมเตือนขึ้นมาแล้ว เลยไม่กล้าทำความชั่ว ครั้นทำลงไปก็เป็นเหตุให้เดือดร้อนวุ่นวาย ตนเองเดือดร้อนเพราะทำชั่ว คิดชั่วแล้วก็เป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อนอีกด้วย[33]

---

[32] วฤตดา วรอาคม, “5 อินไซด์เจเนอเรชั่นซี”, 15 เมษายน 2566, <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770>.

[33] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, 2548), หน้า 65.

นายอุไร ภาชนะวรรณ กล่าวว่า “สื่อออนไลน์เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่จัดว่าเป็นสื่อใหม่ได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ข่าวที่เคยถูกผูกขาดมาอย่างยาวนานโดยสื่อกระแสหลัก และยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์เป็น “ดาบสองคม” ที่อาจส่งผลกระทบในด้านลบต่อผู้บริโภคข่าวสารหากผู้ใช้ขาดการรู้เท่าทันสื่อ”[34] ในขณะที่การคุ้มครองผู้รับสารจากเนื้อหาที่เป็นภัยของสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำได้ยาก เนื่องจากธรรมชาติของสื่อสังคมออนไลน์เองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้ผลิตสื่อ จึงพบเห็นการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นผู้ที่มีความเห็นต่างจากตน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ข้อมูลเท็จเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการบิดเบือนข้อมูล ยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง เกลียดชังจากข้อจำกัดสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ที่กล่าวในข้างต้นคือ การไม่มีตัวตน หรือตัวตนซ่อนเร้นในโลกออนไลน์ ทำให้คนรู้สึกว่าตนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนบนโลกออนไลน์ ทำให้สื่อสังคมออนไลน์นำมาซึ่งภัยแอบแฝง

การไม่อายต่อการส่งข้อมูลอันเป็นเท็จคือข้อมูลอันไม่จริง ถือว่าเป็นความตระหนักรู้ถึงผลกระทบในทางเสียหายจะเกิดขึ้นทั้งแต่ตนเองและผู้อื่น หากผู้ส่งสารมีความละอายใจและเกรงกลัวต่อบาปชั่วจะเกิดขึ้นแล้ว สังคมส่วนรวมก็จะสงบสุขเป็นปกติ คำว่า โอตตัปปะ เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริเพราะคนที่มีโอตตัปปะย่อมกลัวที่จะทำความผิด ทำให้งดเว้นจากการประพฤติต่างได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น ที่สำคัญเกิดความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ เพราะโอตตัปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่วจากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น คำว่าโอตตัปปะ เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริเพราะคนที่มีโอตตัปปะย่อมกลัวที่จะทำความผิด ทำให้งดเว้นจากการประพฤติต่าง ๆ ได้อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น[35]

คำว่า โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ตนกระทำด้วยกาย วาจา และใจ อันจะเกิดมีขึ้นแก่ตน กลัวยิ่งกว่าเห็นอสรพิษ ย่อมไม่สามารถเข้าไปใกล้ได้ ความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจและกลัวด้วยใจนั้น ย่อมสะดุ้งหวาดเสียวอยู่เป็นนิจ เหมือนเป็นแผลที่หัวใจ ใครจะเจ็บปวดด้วยหรือไม่

---

[34] สัมภาษณ์ นายอุไร ภาชนะวรรณ, ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[35] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต, *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุด คำวัด*, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร, 2548), หน้า 95.

ก็ตาม ผู้นั้นย่อมเจ็บปวดอยู่คนเดียว ความละอายและความกลัวเหล่านี้ เปรียบเหมือนบุคคลผู้ละอายและกลัวบาปกรรมที่ละเมิดล่วงเกินศีลข้อนั้น ๆ เมื่อมีความละอายและความกลัวบาปกรรมอยู่อย่างนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมมีสติระวังตัวอยู่ทุกเมื่อ แล้วมันจะล่วงละเมิดศีลข้อนั้น ๆ ได้อย่างไรหิริ– โอตตัปปะคือความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป ความสะดุ้งความหวาดกลัวต่อความชั่ว ทางกาย ทางวาจา ทางใจ เรียกว่า โอตตัปปะ ท่านเปรียบเสมือนดั่งคนขลาดกลัวตาย ไม่อาจจะเข้าใกล้สัตว์ร้ายได้ เช่น งู หรือเสือ อันจะผลาญชีวิตหรือทำให้ร่างกายเจ็บช้ำลำบากต้องหลบหนีไปให้ไกล โอตตัปปะความหวาดกลัวต่อความชั่วก็เป็นเช่นนั้นเห็นความชั่วเสมือนสัตว์ร้ายไม่อาจเข้าใกล้ไม่อาจแตะต้อง[36]

ประเด็นที่กล่าวมา ได้มีพระนักวิชาการรูปหนึ่งได้เสริมความเห็นว่า “สื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีประโยชน์สำหรับชีวิตในยุคนี้มาก ขึ้นอยู่ว่าแต่ละคนจะนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์หรือเปล่า และในทางเดียวกันก็มีโทษถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นโทษและไม่ระมัดระวัง ขาดความรอบคอบและความรู้เท่าทันในการใช้สื่อก็จะมีปัญหาตามมามากมาย ทั้งการหลอกลวง การโกง การชักชวนให้หลงเชื่อ เยาวชนในตำบลสีแก้วใช้ออนไลน์ยังไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรจะใช้เพื่อ การใช้ออนไลน์เท่าไหร่แต่ส่วนใหญ่ก็ยังมีความละอายใจในการที่จะเลียบแบบในสิ่งที่ไม่ดีจากสื่อออนไลน์และมีความรอบคอบไตร่ตรองวิเคราะห์ก่อนที่จะเชื่อข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม (พุทธจริยศาสตร์) สติ สัมปชัญญะ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์, หิริ โอตตัปปะ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว หิริมีลักษณะเกลียดความชั่ว, โยนิโสมนสิการ การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วอย่างมาก จะได้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[37]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์เป็นประโยชน์ รวดเร็ว ไม่เสียเวลา เช่นการอบรมผ่านออนไลน์ เยาวชนกับสื่อออนไลน์มองว่าขึ้นอยู่การนำไปใช้งานเพราะสื่อออนไลน์มีทั้งข้อดีและข้อเสีย เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วเท่าที่คุณครูสังเกตดูมีการใช้สื่อออนไลน์ในทางที่เป็นประโยชน์ เยาวชนใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติ ไม่ได้สร้างปัญหาอะไรให้ชุมชน มีความละอายใจในการจะทำอะไรที่ไม่ดีที่ได้รับข้อมูลมาจากสื่อออนไลน์ใช้หลักธรรมมาประกอบการตัดสินใจในการพิจารณาใน

---

[36] สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, *สารานุกรมพระพุทธศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 23.

[37] สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

การใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนสีแก้วนำหลักธรรมมาใช้ในการใช้สื่อออนไลน์จะทำให้เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[38]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์มีประโยชน์ทำให้รู้เท่าทันกันในยุคปัจจุบัน ถ้าใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ แต่ส่วนใหญ่ไปตามกระแสนิยม ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ เยาวชนไปตามกระแส ขาดการไตร่ตรอง สื่อออนไลน์ไปเร็วขาดความรอบคอบในการใช้สื่อไม่เหมือนผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์สามารถแยกแยะข้อมูลได้ เยาวชนในชุมชนสีแก้วใช้สื่ออย่างมีสติและก็ไม่ได้สร้างปัญหาอะไรให้กับชุมชน เท่าที่สังเกตดูเยาวชนในชุมชนก็ไม่ได้ทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่ไม่ดีและไม่ถูกต้องมีความละอายใจถ้าสิ่งนั้นไม่ดีและไม่ถูกต้อง ถ้าเยาชนสามารถนำหลักธรรม(พุทธจริยศาสตร์)มาใช้ประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ก็จะทำให้เยาวชนสามารถใช้สื่อได้อย่างรู้เท่าทันแลมีความปลอดภัยในการใช้สื่อ”[39]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์ทันเหตุการณ์ไว ทันใจ แต่ถ้าใช้อย่างไม่ระวังก็จะเป็นภัยกับตนเอง ใช้สื่อออนไลน์ไปตามกระแสโดยขาดการคิดและไตร่ตรองพิจารณา สำหรับเยาวชก็ขึ้นอยู่กับการนำสื่อออนไลน์ไปใช้งาน ถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้าใช้ไม่ระวังก็จะเกิดโทษ เยาวชนบางคนก็ติดเกมส์ บางครั้งเยาวชนก็ใช้ข้ออ้างในการที่จะมีโทรศัพท์เพื่อประกอบในการเรียน เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วโดยส่วนใหญ่มีการใช้สื่อออนไลน์อย่างรู้เท่าทันใช้สื่อออนไลน์ไปในทางที่เป็นประโยชน์ รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ เยาวชนสามารถเรียนรู้จากสื่อออนไลน์ได้ มีสติในการใช้สื่อออนไลน์ พิจารณาไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา(พุทธจริยศาสตร์)มาประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ด้วยแล้วก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก”[40]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์มีประโยชน์กับการใช้ชีวิต ทั้งในด้านการศึกษา และอีกหลายด้านที่เป็นประโยชน์ เยาวชนต้องนำสื่อออนไลน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้เป็นในทางสร้างสรรค์ เยาวชนในชุมชนสีแก้วใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ดีและเกิดประโยชน์ สามารถช่วยเหลือผู้ปกครองเรื่องสื่อออนไลน์เพราะจะมีความชำนาญ มีความรอบคอบระมัดระวังในการใช้สื่อออนไลน์ ใช้อย่างมีสติ ไม่กระทำอะไรที่ไม่เหมาะสมที่รับข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชน

---

[38] สัมภาษณ์ นางดอกไม้ สินธุชาติ, ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[39] สัมภาษณ์ นางสาวหนูเพ็ญ สมจินดา, ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[40] สัมภาษณ์ นางเกษสุดา พรรณขาม, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ตำบลสีแก้วนำหลักธรรมมาประกอบในการใช้สื่อออนไลน์จะทำให้การใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[41]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า ว่าสื่อออนไลน์ทันสมัยมีทั้งข้อดีและข้อเสีย สำหรับเยาวชนแล้วต้องให้ผู้ปกครองคอยให้คำแนะนำในการใช้สื่อออนไลน์ เยาวชนในตำบลสีแก้วคิดว่าเยาวชนยังไม่ค่อยรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์เท่าที่ควรใช้สื่อออนไลน์ตามที่ตัวเองต้องการไม่สามารถจัดสรรเวลาให้เหมาะกับการใช้งาน ไม่ค่อยมีสติในการใช้งานลอกเลียนแบบสื่อออนไลน์ในบางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม สำหรับบางคนก็มีการทบทวนคิดไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์แต่บางคนก็ไม่ได้มีการทบทวนพิจารณาในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรมมาประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติ มีความละอายใจในการที่ทำอะไรตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่ไม่เหมาะสมและคิดไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจะทำให้การใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[42]

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า คุณธรรมด้านหิริ-โอตตัปปะซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้นจะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นไปและจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวายกกลับสงบลงได้และเมื่อในประเทศด้านต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จมากขึ้นโดยเฉพาะการคอรัปชั่น หรือการทุจริต ถ้ามีหิริโอตตัปปะแล้วไม่มีอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกันมันก็เป็นสุขเท่านั้น หากคิดผิดประทุษร้ายเกิดความละอายและกลัวขึ้นมา นั่นธรรมเตือนขึ้นมาแล้ว เลยไม่กล้าทำความชั่ว คือ อาการของจิตที่ระอายและกลัวต่อผลร้ายที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง

4.3 ขาดการใช้ปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์

ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว[43] เพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยงโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่

---

[41] สัมภาษณ์ นางมยุรา สว่างวงษ์, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[42] สัมภาษณ์ นายอานนท์ พรรณขาม, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[43] ธัญวัฒน์ อิพภูดม, *“อดีตคุณไม่เคยหายไปจากโลกดิจิทัล Digital Footprint คืออะไร? ทำไมอดีตไล่ล่าเราได้เสมอ?”* 17 เมษายน 2566, <https://thematter.com/brief/digitalfootprintfootprintexplained/79341>.

จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน คือ “การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง” มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะ ไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ ให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น ที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

การคิดที่เป็นระบบระเบียบเป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี รู้วิธีหาเหตุผลโดยสามารถนิยามระบุปัญหา มองเห็นปัญหา เห็น ประเด็นชัดเจน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน มีการใช้ตรรกะและเหตุผลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลและ ตัดสินใจประเมินค่า ตามความหมายการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้แก่ คิดการพิจารณาไตร่ตรอง ประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลา ประกอบด้วยเหตุผล คำนึงถึงส่วนดีส่วนเสีย เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์[44]

4.3.1 ความหมายของการขาดปัญญา

สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ล้วนถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างมากมายในปัจจุบัน และถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ทั้งโดยนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมทำให้สื่อเหล่านี้มีฐานะเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย การใช้สื่อการเมืองเหล่านี้มีการนำเสนอความคิดเห็นและความเชื่อปะปนกับความจริง ไม่ได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่มีข้อมูลอย่างรอบด้าน ในทางตรงกันข้ามมีการนำเสนอในลักษณะโฆษณาชวนเชื่อ มีความลำเอียง อคติ ยั่วยุ ให้เกิดความขัดแย้ง แตกแยก เกลียดชัง การสื่อสารในยุคโลกาภิวัฒน์มีการใช้เทคโนโลยีสามด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคม คือ โทรศัพท์ และเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน คือ วิทยุโทรทัศน์ รวมอยู่บนเครื่องและเครือข่ายการสื่อสารเดียวกัน เรียกว่า “การหลอมรวมสื่อ” (Media Convergence) ซึ่งเป็นการหลอมรวมสื่อที่เข้าถึงตัวผู้บริโภคได้ทุกที่และทุกเวลา

สามารถดูรายงานข่าวโทรทัศน์หรืออ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ได้จากโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือ สมาร์ทโฟน (Smart Phone) และส่งอีเมล หรือข้อความผ่านทางแอพพลิเคชั่นไปหาเพื่อนที่อยู่ต่างประเทศได้ การหลอมรวมเช่นนี้มีอิทธิพลต่อการปฏิสัมพันธ์การรับรู้ตลอดจนค่านิยมและทัศนคติ

---

[44] สัมภาษณ์ นายเสลี่ยง ไชยศล, ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ของคนในสังคมอย่างมาก นอกจากนี้ยังส่งผลให้การแบ่งแยกประเภทของสื่อในปัจจุบันทำได้ยากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีสามารถทำลายเส้นแบ่งของเวลาและสถานที่ลงได้ ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเองอย่างสะดวก รวดเร็วและสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาหรือผู้ส่งสารได้ จึงทำให้อิทธิพลของสื่อมวลชนเดิม ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ลดลงและสื่อใหม่ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์และอินสตาแกรม ตลอดจนเว็บไซต์ได้รับความนิยมมากขึ้นโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ ของโลก

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้เวลาในชีวิตประจำวันอยู่กับสื่อใหม่และสื่อมวลชนเดิม การรู้เรื่องสื่อนอกจากจะทำให้เราทันสมัย รู้จักวิเคราะห์แยกแยะประเด็นข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นหรือเรื่องไร้สาระแล้ว ยังช่วยให้เราก้าวทันเกมหรือรู้เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมอีกด้วย ปัจจุบันบทบาทของผู้ส่งสารนั้นมิได้จำกัดแต่เพียงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเท่านั้น ทว่าทุกคนในสังคมล้วนต้องสื่อสารถึงกันตามบทบาทหน้าที่ของตน จึงทำให้มนุษย์เป็นสัตว์สังคมอย่างสมบูรณ์แบบ อนึ่งสังคมไทยบริโภคสื่อด้วยลัทธิบริโภคนิยมด้วยความประมาท และขาดสติทำให้ผู้รับสารเป็นฝ่ายถูกกระทำ (Passive Receiver) และถูกครอบงำด้วยข้อมูลข่าวสารจากสื่อที่ใช้เทคโนโลยีเข้าถึงผู้รับสารอย่างขาดจริยธรรม[45]

กระบวนการพิจารณาหาเหตุ เหตุคือ อะไร เหตุคือ เงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้เกิดสิ่งหนึ่งตามมา สิ่งที่ตามมาเรียกว่า ผล เหตุและผลมีความสัมพันธ์โยงถึงกัน ดังนั้น ถ้ารู้เหตุก็สามารถรู้ผลได้หรือรู้ผลก็โยงไปหาเหตุได้แต่ในการค้นหาเหตุได้ต้องมีพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นถ้ามีความรู้มากก็มีโอกาสตรึกตรองถึงความสัมพันธ์ของเหตุและผลได้ลึกและละเอียดมากตามไปด้วย ดังนั้น ก่อนการพิจารณาเหตุและผล จึงต้องมีความรู้หลักการ กฎเกณฑ์ที่ตรงกับความเป็นจริงเป็นเบื้องแรก

4.3.2 ลักษณะหรืออาการของการขาดปัญญา

พฤติกรรมของมนุษย์สามารถบ่งบอกได้ถึงกระบวนการความคิดของบุคคลนั้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจจึงแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่มองเห็นได้ เนื่องด้วยกระบวนการความคิดนั้นจะเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ จึงต้องมีการฝึกให้จิตคิดอย่างสม่ำเสมอ ให้กลายเป็นความเคยชินของจิตเพื่อหาวิธีกำจัดสิ่งที่ไม่ดีหรือความชั่วออกไปจากความคิด หากมนุษย์ได้มีการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพิจารณาแยกแยะถึงพฤติกรรมของมนุษย์และหาทางกำจัดสิ่งที่ทำให้เกิดความขุ่นข้องหมองใจออกไป จึงต้องฝึกคิดให้สามารถกำจัดสิ่งเหล่านั้นออกไป ด้วยอุบายการฝึกให้คิดไปในทางที่ดีเพื่อจิตมีความเคยชินต่อวิธีการนี้จนเป็นนิสัย[46]

---

[45] วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, การบริโภคสื่อกับการรู้เท่าทันสื่อของคนไทย, *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2562) : 170-183.

[46] องฺ.ปญฺจก. 22/162/207-212.

ดังวิธีการที่พระสารีบุตร ได้แนะนำวิธีแก้ไข กำจัดความอาฆาตคือความอึดอัดขัดใจแค้นเคืองไว้อีก 5 อย่าง โดยให้รู้เข้าใจความจริงเกี่ยวกับความ แตกต่างระหว่างบุคคลไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) บุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ความประพฤติทางกายที่ไม่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น ส่วนความประพฤติทางวาจาที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุพึงใส่ใจแต่ส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร พบผ้าเก่าที่ถนน เหยียบให้มั่นด้วยเท้าซ้าย เขี่ยออกดูด้วยเท้าขวา ส่วนใดยังใช้ได้ก็เลือกถือเอาส่วนนั้นแล้วจากไป[47]

2) บุคคลผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ความประพฤติทางวาจาที่ไม่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น ส่วนความประพฤติทางการที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึงใส่ใจแต่ส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนสระน้ำที่ถูกสาหร่ายและแหนคลุมไว้ คนเดินทางมาถูกความร้อนกระทบ ร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน กระหายน้ำ เขาจึงลงสระน้ำนั้นแหวกสาหร่ายและแหนด้วยมือทั้งสองแล้วกอบน้ำขึ้นดื่มแล้วจึงจากไป [48]

3) บุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่ได้ช่องแห่งใจได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร ความประพฤติทางกายที่ไม่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แม้ความประพฤติทางวาจาที่ไม่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็ไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แต่การได้ช่องแห่งใจได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควรของเขาส่วนใด ภิกษุพึงใส่ใจแต่ส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนน้ำเล็กน้อยในรอยเท้าโค คนเดินทางมาถูกความร้อนกระทบ ร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน กระหายน้ำ เขาเกิดความคิดอย่างนี้ “น้ำเล็กน้อยมีอยู่ในรอยเท้าโคนี้ ถ้าเราจักกอบขึ้นดื่ม หรือใช้ภาชนะตักดื่ม ก็จักทำน้ำนั้นให้ไหวบ้าง ให้ขุ่นบ้าง ให้ไม่ควรดื่มบ้าง ทางที่ดีเราควรจะคุกเข่าก้มลงดื่มอย่างโคแล้วจึงค่อยไปเถิด”[49]

4) บุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ และไม่ได้ช่องแห่งใจ ไม่ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร ภิกษุพึงเข้าไปตั้งความกรุณา ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ในบุคคลแม้เช่นนี้ว่า “โอ ท่านผู้นี้พึงละกายทุจริตแล้วเจริญกายสุจริต พึงละวจีทุจริตแล้วเจริญวจีสุจริต พึงละมโนทุจริตแล้วเจริญมโนสุจริต ” ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้นี้หลังจากตายแล้วอย่าไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เปรียบเสมือนคนเจ็บป่วย มีทุกข์ เป็นไข้หนักเดินทางไกล แม้ข้างหน้าก็มีบ้านอยู่ห่างไกล แม้ข้างหลังเขาก็มีบ้านอยู่ห่างไกล เขาไม่ได้อาหารที่เป็นสัปปายะ ยาที่ตรงกับโรค คนพยาบาลที่เหมาะสม และผู้ที่จะนำไปสู่ทางกลับบ้าน คนบางคนที่เดินทางไกล

---

[47] องฺ.ปญฺจก. 22/162/266.

[48] องฺ.ปญฺจก. 22/162/267.

[49] องฺ.ปญฺจก. 22/162/268.

พึงเห็นเขา จึงเข้าไปตั้งความกรุณา ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ในเขาว่า “โอ ท่านผู้นี้ควรจะได้อาหารที่เป็นสัปปายะ ยาที่ตรงกับโรค คนพยาบาลที่เหมาะสม และผู้นำทางไปสู่บ้าน ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าท่านผู้นี้อย่าถึงความพินาศเสียหาย ณ ที่นี้เลย” [50]

5) บุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ และได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร ภิกษุพึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แม้ความประพฤติทางวาจาที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แม้การได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควรของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนสระน้ำที่ใส จืดสนิท เย็น สะอาด มีท่าเทียบน่ารื่นรมย์ ดาดาษไปด้วยต้นไม้นานาพันธุ์ คนเดินทางมา ถูกความร้อนกระทบ ร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน กระหายน้ำ เขาจึงลงสระน้ำนั้น อาบบ้าง ดื่มบ้าง แล้วขึ้นมา นั่นบ้าง นอนบ้าง ที่ร่มไม้ใกล้สระน้ำนั้น[51]

หากมนุษย์ได้ฝึกคิดให้รู้เท่าทันและแยกแยะพฤติกรรมที่แสดงออกมา พร้อมทั้งฝึกคิดให้รู้ถึงวิธีการกำจัดความอึดอัดขัดใจแค้นเคืองให้ออกไปจากจิตใจได้ ก็จะทำให้พฤติกรรมที่จะแสดงออกมาเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ร้ายหรือประพฤติในสิ่งเลวร้ายออกมาทำให้ใจสงบอกุศลกรรมในบุคคลผู้นั้นเสื่อมลงด้วยความคิดที่แยบคายของโยนิโสมนสิการตามที่พระสารีบุตรได้ตรัสสอนไว้ดังกล่าวมาแล้ว

4.3.3 โทษที่เกิดจากการขาดปัญญา

ข้อเสียของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลประทบต่อคนในสังคมเป็นวงกว้างทำให้เกิดแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อโดยมีความหมายและความสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เพื่อรับมือกับข้อมูลที่ปริมาณมากเกินกว่าจะบอกว่าข้อมูลใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้รับสารจึงมีความเสี่ยง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อีกทั้งองค์กรกำกับในยุคดิจิทัลไม่สามารถกำกับอย่างได้ผลจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้ใช้สื่อให้สามารถป้องกันตัวเองและรู้เท่าทัน คือ “การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จำแนกความจริงออกจากความเห็น และสามารถประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาได้ด้วยตนเอง” มุ่งหวังให้ผู้บริโภคสามารถรู้เท่าทันเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ และดูแลตนเองได้ในระดับที่สามารถแยกแยะ ไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมหาศาลในปัจจุบัน และจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ ให้เกิดการป้องกันตัวเองจากการถูกโน้มน้าว ชักจูง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ตลอดจนทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นที่สอดแทรกมาในข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

---

[50] องฺ.ปญฺจก. 22/162/269.

[51] องฺ.ปญฺจก. 22/162/26.

นางเกษสุดา พรรณขาม กล่าวว่า “ในภาพรวมเด็กส่วนใหญ่จะเลือกที่จะไม่เข้าไปดูหรืออ่านเนื้อหาที่เป็นความเสี่ยง แต่พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 4-10 ที่ระบุว่าตนเองมีประสบการณ์เข้าถึงเนื้อหาด้านเพศ เกมส์รุนแรง การพนัน และการแสดงออกด้วยความรุนแรงอยู่ในระดับบ่อยๆ จนถึงทำเป็นประจำ มีจำนวนร้อยละ 23.0 ระบุว่าคุยกับคนแปลกหน้าบ่อยๆ มีจำนวนร้อยละ 3.0 ระบุว่าคลิกดูภาพหรือคลิปโป๊ ที่เพื่อนส่งมาให้หรือแนะนำให้ดู และร้อยละ 1.8 ระบุว่าดูเป็นประจำ ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในเนื้อหาโฆษณาเกินจริง และเพศอยู่ในระดับสูงโดยสามารถทำความเข้าใจ วิเคราะห์และประเมินเนื้อหา และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างปลอดภัยต่อเนื้อหาอยู่ในระดับที่สูง”[52]

โลกยุคการสื่อสารไร้สาย โดยเฉพาะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เราเคยทำไว้บนโลกดิจิทัลไม่ว่าจะกระทำโดยตนเองเช่นการโพสต์ข้อความ กดแสดงสัญลักษณ์ความชอบไม่ชอบ ตวามโกธร ฯ (Reaction) หรือการแชร์เรื่องต่าง ๆ หรือการกระทำโดยบุคคลอื่นเช่นการกดเชื่อม ภาพหรือการตอบข้อความต่าง ๆ (Tag, Reply etc.) สามารถถูกติดตามและค้นหาได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปแล้วก็ตาม ยิ่งเยอะมาก ร่องรอยก็เยอะตาม ทั้งสามารถถูกนำไปใช้ได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเข้าถึงหรือถูกระบุตัวตน ข้อมูลที่มีได้ถูกนำไปใช้ทั้งเรื่องการตลาด สังคมออนไลน์ การหวังผลทางกระแสสังคม เศรษฐกิจและการเมือง การรับเข้าทำงาน การเลื่อนขั้นต่าง ๆ

พฤติกรรมของเยาวชน “ใช้ชีวิตบนออนไลน์ แต่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงในออนไลน์”ร้อยละ 82 ของเยาวชนใช้สมาร์ทโฟนหลายครั้งต่อวัน แต่ในขณะที่เยาวชนเป็นประชากรที่ใช้ชีวิตออนไลน์มากที่สุด กลับพบว่าร้อยละ 90 ของกลุ่มเยาวชนรู้สึกว่าเขาใช้เวลามากเกินไปบนดิจิทัลทั้งนี้พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ต้องการแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงในโลกออนไลน์เนื่องจากพวกเขาตระหนักถึงความอันตรายของสื่อสังคมออนไลน์ คนในรุ่นนี้ร้อยละ 92 จะคิดอย่างรอบคอบ และกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาโพสต์ แล้วเพื่อนๆ หรือคนในครอบครัวเห็น ก็อาจไม่ใช่ตัวตนจริงๆ ของเขา แสดงให้เห็นว่าเยาวชนสร้างกำแพงในสื่อสังคมออนไลน์ (SNS, Social Media) โดยเฉพาะกับครอบครัว จะสังเกตได้ว่าเยาวชนหลายคนจะมีบัญชีการใช้งาน account บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Account หนึ่งสำหรับเพื่อน อีก Account สำหรับที่บ้าน อย่างกรณี Facebook

4.3.4 กรณีตัวอย่างการขาดปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารที่ถูกผลิตและส่งต่อในสื่อสังคมออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลในสื่อออนไลน์มีทั้งที่ข้อมูลที่เป็นความจริงและข้อมูลที่ไม่ใช่ความจริง ดังนั้นในการเข้าถึงข้อมูล

---

[52] สัมภาษณ์ นางเกษสุดา พรรณขาม, ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ข่าวสารผู้รับสารจึงจำเป็นต้องสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมก่อนที่จะส่งต่อข้อมูลไปให้กับผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาการส่งต่อข้อมูลโดยไม่มีการสืบค้นนั้นเป็นปัญหาที่พบบ่อยให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น เยาวชนบางคนรับข้อมูลโดยไม่มีการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ไม่ทราบว่าข้อมูลที่รับมานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ และน่าเชื่อถือเพียงไร รวมถึงไม่ทราบวัตถุประสงค์ว่าข้อมูลดังกล่าวถูกผลิตขึ้นมาเพื่ออะไร โดยเฉพาะหากเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง ในกรณีนี้ การที่เยาวชนทำการส่งต่อข้อมูลในทันทีอาจทำให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อตัวเยาวชนเอง เนื่องจากข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถถูกส่งต่ออย่างรวดเร็ว การส่งต่อข้อมูลให้ผู้อื่นโดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดการหลงเชื่อโดยง่าย และอาจจะส่งผลกระทบหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้

พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร. กล่าวว่า “ในประเด็นเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นพื้นที่ของสื่อสังคมออนไลน์ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นไม่ควรละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้อื่น หรือในกรณีที่มีผู้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากอุดมการณ์ทางการเมืองของตน ผู้รับสารคือเยาวชนควรรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายก่อนเพื่อเข้าใจว่าทำไมจึงมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก่อนทำการตอบโต้ โพสต์ข้อความ หรือวิพากษ์วิจารณ์ ควรให้เกียรติอีกฝ่าย ควรมีการสร้างทักษะในการโต้ตอบถกเถียงโดยใช้เหตุผล และควรมีสติ ทบทวนสิ่งที่จะนำเสนอทุกครั้งเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลบนโลกออนไลน์ ทั้งนี้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้ผู้รับคือเยาวชนตลอดจนบุคคลทั่วไป สามารถทำการวิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลว่ามีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ และมีประโยชน์ก่อนทำการส่งต่อ เพื่อให้ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสามารถนาข้อมูลที่นำเสนอไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป”[53]

4.3.5 วิเคราะห์ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ

มนุษย์ผู้มีสติปัญญาจะไม่ปล่อยให้กระบวนการคิดดำเนินไปเรื่อย ๆ เองแต่จะใช้สติสัมปชัญญะมาช่วยกลั่นกรองกระแสของกระบวนการความคิดนั้น ไม่ให้ตกไปอยู่ภายใต้ตัณหาที่คอยบงการให้กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองที่ดี ทำให้ความคิดนั้นเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสหรือสิ่งเร้าที่คอยบงการความคิดนั้น ให้มองตามความเป็นจริง มองตามเหตุที่เกิดขึ้นจริงเป็นนายของความคิดเพราะมีโยสิโสมนสิการเป็นปกติทำให้รู้จักคิดด้วยตนเอง เมื่อมีเหตุให้ทำให้เศร้าเสียใจหรือคิดไปในทางชั่วก็จะมีความคิดแก้ไขปลุกใจตนเองได้สำเร็จได้ด้วยปัญญาด้วยความคิดที่

---

[53] สัมภาษณ์ พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร., เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

มีโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นเป็นปกติในจิตใจ แต่ในทางตรงข้ามถ้าในจิตมีอโยนิโสมนสิการ ถ้าไม่รู้จักใคร่ครวญปรากฏการณ์นั้น ๆ ให้ดีแล้วกระทำสิ่งใดลงไปย่อมเกิดผลร้ายได้ด้วยเพราะจิตเป็นตัวความคิด จึงทำให้คิดดีและคิดร้ายได้ ด้วยเหตุนี้โลกจึงหมุนไปตามความคิดหรือจิตนั่นเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ความว่า “โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักไสไป จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ[54]

พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. กล่าวว่า “การคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงมีลักษณะให้ความสำคัญกับความจริงเป็นหลักยึดในการ แก้ปัญหาแล้วใช้กลวิธีจัดการกับปัญหาโดนมีจิตเป็นต้นแห่งความคิดแล้วประสานทางกายและวาจาให้ เข้ากับบริบทของการกระทำถ้าความคิดถูกจิตชักนำไปในทางชั่วก็จะส่งผลให้กายและวาจาได้ ประกอบกรรมชั่วนั้นไปด้วยเพราะอโยนิโสมนสิการทำให้เกิดทิฏฐิที่เป็นความเห็นผิดได้ครอบงำทำให้ จิตมีความร้อนรนเดือดร้อนด้วยกิเลสที่เป็นเครื่องผูกพันสัตว์โลกทั้งหลายให้กระทำความความคิดที่มี ตัณหาเป็นอาหาร กระตุ้นให้มนุษย์ทำตามความต้องการแบบนั้นเพราะมนุษย์ไม่มีโยนิโสมนสิการอย่าง แยบคายไว้คอยเตือนความคิดไม่ให้หลงไปกับกิเลสตัณหาอย่างนั้น”[55] ดังที่พุทธพจน์ที่ว่า“เมื่อปุถุชนนั้นโยนิโสมนสิการโดยไม่แยบคายอย่างนี้ ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) อย่าง ใดอย่างหนึ่ง บรรดาทิฏฐิ 5 ก็เกิดขึ้นคือ 1. ทิฏฐิเกิดขึ้นแก่ผู้นั้นโดยแท้มั่นคงว่า “อัตตาของเรามีอยู่” 2. “อัตตาของเราไม่มี” 3.“เรารู้จักอัตตาได้ด้วย อัตตา” 4.“เรารู้จักสิ่งที่ไม่ใช่อัตตาได้ด้วยอัตตา” 5.“เรารู้จักอัตตาได้ด้วย สิ่งที่ไม่ใช่อัตตา” 5. อีกอย่างหนึ่ง ทิฏฐิเกิดมีแก่ผู้นั้นอย่างนี้ว่า “อัตตาของเรานี้ ใด เป็นผู้กล่าวเป็นผู้รู้ เสวยผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วในอารมณ์นั้น ๆ อัตตา ของเรานั้นเป็นสภาวะที่เที่ยง ยั่งยืน มั่นคง ไม่แปรผันเป็นธรรมดาจักดำรงอยู่ เสมอด้วยสิ่งที่แน่นอน[56]

เหตุแห่งความคิดอย่างเดียวกันแต่มีการใช้ปัจจัยในความคิดแบบโยนิโสมนสิการกับอโยนิโสมนสิการ ย่อมส่งให้เกิดผลต่อจิตใจและพฤติกรรมได้ต่างกัน เหมือนคนหนึ่งคำนึงถึงความตายใน ขณะที่จิตมีอโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นก็จะทำให้เกิดความหวาดหวั่น หดหู ท้อถอย ไม่อยากทำอะไรคิด แต่สิ่งที่ไม่ดีทำให้ฟุ้งซ่าน ความคิดก็จะวุ่นวาย แต่ในขณะที่อีกคนหนึ่งคำนึงถึงความตายด้วยจิตมีโยนิโสมนสิการ ก็จะทำให้เกิดความสำนึกในการที่จะละเว้นความชั่ว เกิดความไม่ประมาทกระตือรือร้นเพื่อจะเร่งทำความดีก็จะทำให้ใจสงบ โยนิโสมนสิการจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญาในกระบวนความคิดทำให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเจริญยิ่งขึ้นไปอีก ในขณะที่อกุศลกรรมที่ไม่เคยเกิดก็จะไม่เกิดหรือที่เคยเกิดขึ้นแล้วได้เสื่อมไป ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนความว่า

---

[54] ส.สำ. 25/62/73.

[55] สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร., รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[56] ม.มู. 12/19/20.

“ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ได้พบพระอริยะทั้งหลาย ฉลาด ในธรรมของพระอริยะ ได้รับคำแนะนำดีแล้วในธรรมของพระอริยะ พบสัตบุรุษ ทั้งหลาย ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับคำแนะนำดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมรู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการรู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ อริยสาวกนั้นเมื่อ รู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการ เมื่อรู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ ย่อมไม่มนสิการ ถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ มนสิการถึงแต่ธรรมที่ควรมนสิการ[57]

การคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงเป็นการนำเอาหลักการของโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติเพื่อเป็นการสกัดหรือบรรเทาไม่ให้เกิดการทำชั่วหรือตัณหาที่คอยเหนี่ยวรั้งใจให้คิดไปการทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น หรือเป็นการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาเป็นตัวกำจัดไม่ให้เกิดความคิดที่จะทำชั่วนั้นให้หายไปจากใจโดยสิ้นเชิงเป็นการปลุกเร้าปัญญาและกุศลธรรมช่วย ให้สติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ช่วยให้สติที่เกิดขึ้นแล้วเกิดต่อเนื่องไปอีกตามแนวการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

การสื่อสารทั้งส่งสารและรับสาร หากขาดปัญญาเสียอย่างเดียวย่อมก่อความเสียหายอย่างมากมายได้ ดังนั้นท่านจึงสอนให้รู้จักใช้ปัญญาคือการตรึกตรอง ไตร่ตรอง ใคร่ครวญ พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบเสียก่อน ซึ่งเรียกธรรมะนี้ว่าหลัก “โยนิโสมนสิการ” ซึ่งหมายถึง การทำในใจให้แยบคาย หรือ การพิจารณาโดยแยบคาย กล่าวคือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถูกวิธีถูกระบบพิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุหรือต้นตอของเรื่องที่กำลังคิด คือคิดถึงรากถึงโคนนั่นเอง แล้วประมวลความคิดรอบด้านจนกระทั่งสรุปออกมาได้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี เป็นวิถีทางแห่งปัญญา เป็นธรรมสำหรับกลั่นกรองแยกแยะข้อมูลหรือแหล่งข่าวหรือที่เรียก “ปรโตโฆสะ” อีกชั้นหนึ่งกับทั้งเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดชอบหรือ “สัมมาทิฐิ” ทำให้มีเหตุผล และไม่งมงาย[58] ในฐานะที่เป็นกระบวนการสอน โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการคิด เป็นวิธีการที่ให้บุคคลมีหลักการและวิธีการคิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปเสพในกระบวนการสอน ขอเสพในความหมายง่าย ๆ ว่า โยนิโสมนสิการ คือกระบวนการคิดหาเหตุ หรือกระบวนการพิจารณาหาเหตุ เหตุคือ อะไร เหตุคือเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้เกิดสิ่งหนึ่งตามมา สิ่งที่ตามมาเรียกว่า ผล เหตุและผลมีความสัมพันธ์โยงถึงกัน ดังนั้น ถ้ารู้เหตุก็สามารถรู้ผลได้หรือรู้ผลก็โยงไปหาเหตุได้แต่ในการค้นหาเหตุได้ต้องมีพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ถ้ามีความรู้มาก ก็มีโอกาสตรึกตรองถึงความสัมพันธ์ของเหตุและผลได้ลึกและละเอียดมากตามไปด้วย

---

[57] ม.มู.12/20/20.

[58] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, 2548), หน้า 65.

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในกระบวนการสร้างสัมมาทิฏฐิ สัมมาญาณ คือ ความรู้จริง รู้แจง อันจะนำไปสู่สัมมาวิมุตติคือ อิสรภาพทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้ยังได้กลาวถึงกระบวนการพัฒนามนุษย์ด้วยไตรสิกขา กระบวนการพัฒนาปัญญา อันประกอบด้วยสุตมยปัญญา จินตามยปัญญาและภาวนามยปัญญา[59] โดยสามารถแยกศัพท์ได้ว่า โยนิโส แปลว่า ถูกต้องแยบคาย มนสิการ แปลว่า ทำไว้ในใจ โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำ ไว้ในใจโดยแยบคาย หรือการคิดถูกต้องตามความเป็นจริง โดยอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และคิเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป[60]

ประเด็นดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัยให้ทัศนะไว้ว่า สื่อออนไลน์ช่วยให้ความสะดวกสบายกับการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย รวดเร็วทันใจ แต่ก็แฝงไปด้วยภัยอันตราย หลายรูปแบบ ก็ต้องมีความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ ว่าสิ่งไหนเป็นเรื่องจริง เชื่อถือได้ สิ่งไหนเป็นเรื่องไม่จริงเชื่อถือไม่ได้ พฤติกรรมของผู้ที่ใช้สื่อออนไลน์อีกอย่างคือเวลามีปัญหาหรือไม่สบายใจอะไรก็จะมักไปแสดงออกบนสื่อออนไลน์ไม่ค่อยมีการสื่อสารหรือพุดคุยกัน ใช้ออนไลน์ในการแสดงออก เยาวชนกับการใช้สื่อออนไลน์ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป ทำให้เสียเวลาและเสียโอกาสในการที่จะไปทำสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์หรือช่วยเหลือแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการช่วยงานบ้าน เยาวชนในตำบลสีแก้วใช้ออนไลน์ยังไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรจะใช้เพื่อการบันเทิงเสียมากกว่า ไม่ค่อยได้ใช้ในการเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ ไม่ค่อยมีสสติในการใช้ออนไลน์เท่าไหร่แต่ส่วนใหญ่ก็ยังมีความละอายใจในการที่จะเลียบแบบในสิ่งที่ไม่ดีจากสื่อออออนไลน์และมีความรอบคอบไตร่ตรองวิเคราะห์ก่อนที่จะเชื่อข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม(พุทธจริยศาสตร์) สติ สัมปชัญญะ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์, หิริโอตตัปปะ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว หิริมีลักษณะเกลียดความชั่ว, โยนิโสมนสิการ การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วอย่างมาก จะได้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[61]

---

[59] สุมน อมรวิวัฒน, *การสอนโดยสรางศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*, พิมพครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร, 2530), หน้า 12.

[60] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ขอบฟ้าแห่งความรู้*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2548), หน้า 65-71.

[61] สัมภาษณ์ พระมหาจักกฤษ ฐานงฺกโร, เจ้าอาวาสวัดบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัยให้ทัศนะไว้ว่า สื่อออนไลน์มีประโยชน์ สื่อสารได้รวดเร็ว ติดต่อสื่อสารกันได้ง่าย ประหยัดค่าใช้จ่าย สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย รวดเร็ว ทันใจ แต่ก็แฝงไปด้วยภัยอันตราย หลายรูปแบบ ก็ต้องมีความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ ว่าสิ่งไหนเป็นเรื่องจริงเชื่อถือได้ สิ่งไหนเป็นเรื่องไม่จริงเชื่อถือไม่ได้ เยาวชนในตำบลสีแก้วใช้ออนไลน์ยังไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรจะใช้เพื่อ การใช้ออนไลน์เท่าไหร่แต่ส่วนใหญ่ก็ยังมีความละอายใจในการที่จะเลียบแบบในสิ่งที่ไม่ดีจากสื่อ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม(พุทธจริยศาสตร์) สติ สัมปชัญญะ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์, หิริโอตตัปปะ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว หิริมีลักษณะเกลียดความชั่ว, โยนิโสมนสิการ การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วอย่างมาก จะได้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[62]

ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัยให้ทัศนะไว้ว่า สื่อออนไลน์มีประโยชน์ ถ้าเยาวชนนำไปใช้อย่างรอบคอบ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป เยาวชนใช้ออนไลน์อย่างขาดสติ ไม่ค่อยมีคความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ แต่เยาวชนก็ยังมีความละอายใจในการจะทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่คิดว่าไม่ถูกต้อง โดยส่วนใหญ่เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วยังขาดความรอบรู้ ขาดความรอบคอบ ขาดการไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม(พุทธจริยศาสตร์) มาใช้ประกอบในการใช้สื่อออนไลน์คิดว่าจะเป็นประโยชน์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนอย่างมากและจะทำให้เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์”[63]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์ทำให้ได้รับความสะดวกสบาย ประหยัดเวลา ทันสมัย มีประโยชน์ สามารถสืบค้นหาข้อมูลต่างๆจากสื่อออนไลน์ได้ ได้ความรู้ใหม่ๆจากสื่อออนไลน์ เยาวชนในตำบลสีแก้วไม่ค่อยรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์เท่าไหร่ ไม่ค่อยมีสติในการใช้สื่อออนไลน์เท่าที่ควร เยาวชนจะมีการเลียนแบบและทำตามสื่อออนไลน์ในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยไม่มีความเกรงกลัวหรือละอายใจในสิ่งทำว่าไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม ขาดการทบทวนไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะทำอะไรไปในสิ่งที่ไม่ดีและไม่เหมาะสม ถ้าเยาวชนนำหลักธรรมมาประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ คือ สติ สัมปชัญญะ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้

---

[62] สัมภาษณ์ นายเสลี่ยง ไชยศล, ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

[63] สัมภาษณ์ นายศุภชัย สาวิสิทธ์, ปราชญ์ชาวบบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์, หิริ โอตตัปปะ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว หิริมีลักษณะเกลียดความชั่ว, โยนิโสมนสิการ การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วอย่างมาก จะได้รู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย”[64]

ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามพื้นที่วิจัยได้ให้ทัศนะว่า สื่อออนไลน์มีทั้งคุณและโทษขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้งานว่าจะนำไปใช้งานแบบไหน สามารถนำมาใช้ค้าขายทางออนไลน์ได้แต่ถ้านำไปใช้ในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ เช่น การติดเกมส์ การเล่นการพนันทางออนไลน์ ก็จะไม่เป็นประโยชน์และเป็นโทษด้วย เยาวชนกับสื่อออนไลน์ถ้านำมาใช้ในการสืบค้นหาข้อมูลทางด้านการศึกษาก็จะเป็นประโยชน์หาข้อมูลเพิ่มจากที่เรียนในห้องเรียน เยาวชนบางคนสามารถหารายได้จากสื่อออนไลน์คือขายสินค้าผ่านออนไลน์ เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วที่พบเห็นเล่นติ๊กต๊อกติดเกมส์ต้องให้อยู่ในความดูแลของครอบครัวผู้ปกครองต้องคอยสอดส่องดูแลบุตรหลานของตัวเองสังเกตดูพฤติกรรมว่ามีอะไรผิดปกติหรือเปล่า ก็มีสติในการใช้สื่อออนไลน์พอสมควรสำหรับเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วมีความละอายใจในการที่จะทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลีแก้วได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ คือหลัก สติ สัมปชัญญะ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการณ์, หิริ โอตตัปปะ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว หิริมีลักษณะเกลียดความชั่ว, โยนิโสมนสิการ การคิดที่เป็นระบบระเบียบ เป็นการใช้ความคิดที่ถูกวิธี สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่คลุมเครือและชัดเจน จะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วอย่างมาก จะทำให้การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน สามารถใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันการใช้สื่อออนไลน์

4.4 สรุป

วิเคราะห์การหลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้ว ซึ่งประกอบด้วย ขาดการยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์ ความหมายของการ ขาดการยั้งคิด ลักษณะการขาดความยั้งคิด โทษที่เกิดจากการขาดความยั้งคิด วิเคราะห์ด้วยหลัก สติสัมปชัญญะ, ไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลังของการใช้สื่อออนไลน์เกินพอดี ความหมายของผลกระทบ ลักษณะ/ของผลกระทบ โทษที่เกิดจากผลกระทบ กรณีตัวอย่างของผลกระทบในการใช้สื่อออนไลน์ที่เกินพอดีของคนไทยในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ด้วยหลักหิริ โอตตัปปะ, และขาดการใช้

---

[64] สัมภาษณ์ นางสาวสายชล สังวิบุตร ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด, 7 กันยายน 2566.

ปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ ความหมายของการขาดปัญญา ลักษณะของการขาดปัญญา โทษที่เกิดจากการขาดปัญญา กรณีตัวอย่างการขาดปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ด้วยหลัก โยนิโสมนสิการ การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมจำนวนมากเนื่องจากเป็นช่องทางที่สะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายของคนทั่วโลก ที่สามารถเชื่อมถึงกันและมีปฏิสัมพันธ์กันบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์จึงเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิด ทัศนคติ และ พฤติกรรมของผู้บริโภค การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้คนและในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนาการเข้าใช้ การเยี่ยมชมเว็ปไซด์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล (Digital footprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต

ในกรณีนี้ การที่เยาวชนทำการส่งต่อข้อมูลในทันทีอาจทำให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อตัวเยาวชนเอง เนื่องจากข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถถูกส่งต่ออย่างรวดเร็ว การส่งต่อข้อมูลให้ผู้อื่นโดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดการหลงเชื่อโดยง่าย และอาจจะส่งผลกระทบหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้ การสื่อสารที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อสังคมบริโภคนิยม เป็นการสร้างความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนในสังคมเพื่อให้ได้รับการยอมรับ

การใช้หลักธรรม สติ สัมปชัญญะ มาช่วยในการขาดความยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์คือการที่มนุษย์เราทำตามความอำเพอใจของ ตัวเองไม่มีสติอยู่กับเนื้อกับตัวในการใช้สื่อโดยปล่อยตามอารมณ์ตามความต้องการของตัวเองโดยไม่ได้คำนึงถึงว่า มีโทษหรือ ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้นหรือไม่ อยากดูอะไรก็เข้าไปดู ซึ่งบางสื่อเป็นสื่อที่หลอกลวงหรือชักชวนไปในทางที่ไม่ดีโดยไม่ได้ชุกคิดว่าจะมีภัยตามมาทีหลังหรือเปล่าว หรือการใช้สื่อที่เป็นสื่อการพนันสื่อลามกอนาจารหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถ้าขาดสติก็จะเกิดการเลียนแบบเพราะมองว่าเป็น ยุคสมัยใหม่ที่จะต้องมีตามกระแสสังคมนิยมเพื่อความโก้หรูหรา ผลตามมาก็คือเกิดปัญหาต่อสังคมอีกด้วย “สติ” คือ ความระลึกได้นึกได้สำนึกอยู่ไม่เผลอ อัปปมาทะ คือ ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ

คุณธรรมด้านหิริ-โอตตัปปะซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้นจะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นไปและจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวายกกลับสงบลงได้การปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความละอายต่อบาปนั้นจะถือว่าทำได้สำเร็จก็ต่อเมื่อควรงดเว้นการกระทำทุกอย่างที่ถือว่าเป็นบาปซึ่งโดยปกติก็น่าจะเริ่มต้นความรู้จักว่าบาปมันคืออย่างไร มีเกณฑ์การพิจารณาเช่นใดได้บ้างที่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นบาป เมื่อรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นบาปแล้วก็ต้องมีทัศนคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น เมื่อมีทัศนคติไม่ดีต่อบาปแล้วก็ย่อมจะไม่กระทำสิ่งนั้น

การคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงมีลักษณะให้ความสำคัญกับความจริงเป็นหลักยึดในการแก้ปัญหาแล้วใช้กลวิธีจัดการกับปัญหาโดนมีจิตเป็นต้นแห่งความคิดแล้วประสานทางกายและวาจาให้เข้ากับบริบทของการกระทำถ้าความคิดถูกจิตชักนำไปในทางชั่วก็จะส่งผลให้กายและวาจาได้มนุษย์ผู้มีสติปัญญาจะไม่ปล่อยให้กระบวนการคิดดำเนินไปเรื่อย ๆ เองแต่จะใช้ สติสัมปชัญญะมาช่วยกลั่นกรองกระแสของกระบวนการความคิดนั้น ไม่ให้ตกไปอยู่ภายใต้ตัณหาที่ คอยบงการให้กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองที่ดี ทำให้ความคิดนั้นเป็นอิสระไม่ถูก ครอบงำด้วยกิเลสหรือสิ่งเร้าที่คอยบงการความคิดนั้น ให้มองตามความเป็นจริง มองตามเหตุที่เกิดขึ้นจริงเป็นนายของความคิดเพราะมีโยนิโสมนสิการเป็นปกติทำให้รู้จักคิดด้วยตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ได้พบพระอริยะทั้งหลาย ฉลาด ในธรรมของพระอริยะ ได้รับคำแนะนำดีแล้วในธรรมของพระอริยะ พบสัตบุรุษ ทั้งหลาย ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับคำแนะนำดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมรู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการรู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ อริยสาวกนั้นเมื่อ รู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการ เมื่อรู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ ย่อมไม่มนสิการ ถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ มนสิการถึงแต่ธรรมที่ควรมนสิการ

การคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงเป็นการนำเอาหลักการของโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติเพื่อเป็นการสกัดหรือบรรเทาไม่ให้เกิดการทำชั่วหรือตัณหาที่คอยเหนี่ยวรั้งใจให้คิดไปการทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น หรือเป็นการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาเป็นตัวกำจัดไม่ให้เกิดความคิดที่จะทำชั่วนั้นให้หายไปจากใจโดยสิ้นเชิงเป็นการปลุกเร้าปัญญาและกุศลธรรมช่วย ให้สติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ช่วยให้สติที่เกิดขึ้นแล้วเกิดต่อเนื่องไปอีกตามแนวการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

นอกจาหลักวิชาการทางพุทธศาสนาแล้วยังมีทัศนะของผู้ให้ข้อมูลในภาคสนาม ความโดยย่อว่า สื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีประโยชน์สำหรับชีวิตในยุคนี้มาก ขึ้นอยู่ว่าแต่ละคนจะนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์หรือเปล่า และในทางเดียวกันก็มีโทษถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นโทษและไม่ระมัดระวัง ขาดความรอบคอบและความรู้เท่าทันในการใช้สื่อก็จะมีปัญหาตามมามากมาย ทั้งการหลอกลวง การโกงการชักชวนให้หลงเชื่อใช้ออนไลน์ในการแสดงออก เยาวชนกับการใช้สื่อออนไลน์ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป ทำให้เสียเวลาและเสียโอกาสในการที่จะไปทำสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือช่วยเหลือแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการช่วยงานบ้าน เยาวชนในตำบลสีแก้วใช้ออนไลน์ยังไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรจะใช้เพื่อการบันเทิงเสียมากกว่า

สื่อออนไลน์ทันเหตุการณ์ไว ทันใจ แต่ถ้าใช้อย่างไม่ระวังก็จะเป็นภัยกับตนเอง ใช้สื่อออนไลน์ไปตามกระแสโดยขาดการคิดและไตร่ตรองพิจารณา สำหรับเยาวชก็ขึ้นอยู่กับการนำสื่อออนไลน์ไปใช้งาน ถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้าใช้ไม่ระวังก็จะเกิดโทษ เยาวชนบางคนก็ติดเกมส์ บางครั้งเยาวชนก็ใช้ข้ออ้างในการที่จะมีโทรศัพท์เพื่อประกอบในการ

เรียน เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วโดยส่วนใหญ่มีการใช้สื่อออนไลน์อย่างรู้เท่าทันใช้สื่อออนไลน์ไปในทางที่เป็นประโยชน์ รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ เยาวชนสามารถเรียนรู้จากสื่อออนไลน์ได้ มีสติในการใช้สื่อออนไลน์ พิจารณาไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์ มาประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ด้วยแล้วก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก

สื่อออนไลน์มีประโยชน์ ถ้าเยาวชนนำไปใช้อย่างรอบคอบ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป เยาวชนใช้ออนไลน์อย่างขาดสติ ไม่ค่อยมีคความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ แต่เยาวชนก็ยังมีความละอายใจในการจะทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่คิดว่าไม่ถูกต้อง โดยส่วนใหญ่เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วยังขาดความรอบรู้ ขาดความรอบคอบ ขาดการไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม พุทธจริยศาสตร์ มาใช้ประกอบในการใช้สื่อออนไลน์คิดว่าจะเป็นประโยชน์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนอย่างมากและจะทำให้เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนชุมชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เท่าทันต่อการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยศึกษาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปความได้ว่า ปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อาจพบปัญหา เช่น การที่เยาวชนไม่สามารถวิเคราะห์ หรือแยกแยะได้ว่าสื่อแบบไหนคือสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ หรือไม่สามารถประเมินวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อได้ ขณะที่ผู้ผลิตสื่อส่วนใหญ่มีแนวโน้มผลิตข้อมูลเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญเนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนในตำบลสีแก้วเกิดภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของผู้ผลิตสื่อในยุคดิจิทัล อีกทั้งสามารถเข้าใจถึงลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ โดยการวิเคราะห์ ประเมิน แยกแยะและตีความเนื้อหา เพื่อรู้เท่าทันสื่อ และไม่ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่นหรือแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แนวทางในการสร้างการรู้เท่าทันสื่อ

ทั้งนี้การรู้เท่าทันสื่อในส่วนของการรับข้อมูล (Accessibility) คือการถอดรหัสที่แฝงอยู่ในข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งต้องอาศัยทักษะในการวิเคราะห์และประเมิน ในขณะที่การส่งข้อมูลออก (Creation) คือการผลิตเนื้อหา ซึ่งในจุดนี้เยาวชนควรคำนึงถึงบรรทัดฐานความเป็นพลเมืองเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการผลิตสื่อ

ระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในตำบลสีแก้วอาจมีปัจจัยอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ประสบการณ์ของเยาวชนแต่ละคน การศึกษา สถาบันครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายนอก โอกาสในการเข้าถึงสื่อช่องว่างทางรายได้ เช่น เยาวชนในตำบลสีแก้ว เยาวชนในตัวจังหวัดร้อยเอ็ด เยาวชนต่างจังหวัด กับเยาวชนในกรุงเทพ เป็นต้น

การใช้สมาร์ทโฟนอย่างไม่ถูกต้องอาจสร้างปัญหาให้กับตัวเด็กเองรวมถึงครอบครัว เช่น อาจเกิดการติดเกมส์ ติดจอ หรือมีอาการป่วยทางจิตได้การเสพติดสื่อออนไลน์ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้ เช่น โรคอ้วน ภาวะซึมเศร้า โรคเครียด ขาดสมาธิ ขาดความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาหากไม่อยากให้ลูกติดสื่อออนไลน์ ต้องพยายามจำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดียของเด็กโดยกำหนดให้ไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน หาเวลาสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น

สัญญาณเหล่านี้เป็นการเตือนว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้าครอบงำชีวิตประจำวันของเยาวชนในตำบลสีแก้ว และหากใช้อย่างไม่เหมาะสม อาจส่งผลเสียให้เกิดปัญหาทางการเรียน การทำงาน เกิดปัญหากับเพื่อน และเกิดปัญหาในครอบครัวได้ หรือบางครั้งอาจทำให้เกิดอาการป่วยทางจิตได้เช่นกัน ซึ่งก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ปัญหาด้านอาชญากรรม ความรุนแรงทางเพศต่างๆ ได้ในท้ายที่สุด เหตุการณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดมาจากการที่เด็กๆ ติดเกม ติดสื่อออนไลน์ หรือโซเชียลมีเดีย เพราะได้เห็นตัวอย่างหรือรับแรงกระตุ้นที่ผิด หรือการใช้งานอย่างไม่ถูกต้องเนื่องจากไม่ได้รับการควบคุมดูแลจากผู้ปกครองหรือคนรอบกายในทางที่เหมาะสมและควรจะเป็น

สื่อออนไลน์เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่จัดว่าเป็นสื่อใหม่ได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ข่าวที่เคยถูกผูกขาดมาอย่างยาวนานโดยสื่อกระแสหลัก และยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกและมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์เป็น “ดาบสองคม” ที่อาจส่งผลกระทบในด้านลบต่อผู้บริโภคข่าวสารหากผู้ใช้ขาดการรู้เท่าทันสื่อ ในขณะที่การคุ้มครองผู้รับสารจากเนื้อหาที่เป็นภัยของสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำได้ยากเนื่องจากธรรมชาติของสื่อสังคมออนไลน์เองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้ผลิตสื่อ จึงพบเห็นการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นผู้ที่มีความเห็นต่างจากตน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ข้อมูลเท็จเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการบิดเบือนข้อมูลยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง เกลียดชัง รวมทั้งคิดเร็วทำเร็ว ไม่ชอบการรอคอย ก่อนทำอะไรต้องหาข้อมูลออนไลน์ก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดให้มากที่สุด ต้องการคำอธิบายมาก ต้องมีเหตุผล ต้องรู้สึกว่าเข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ต้องการมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยเฉพาะต้องการตัดสินใจเส้นทางการใช้ชีวิตของตนเอง

แม้ปัจจุบันสื่อมีความพยายามที่จะบิดเบือนข้อมูลเพื่อเอื้อต่อประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ จึงพยายามสร้างนิยามความหมายของคำที่อาจนำไปสู่การตีความที่ผิด เช่น การนิยามคำว่า “อีสปอร์ต” (ESports) ย่อมาจาก “Electronic Sports” ที่หมายถึงการเล่นวิดีโอเกมให้กลายเป็นการเล่นกีฬาประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปนิยามความหมายของกีฬามีความแตกต่างกันออกไป และคำว่า “กีฬา” มีคำนิยามที่ชัดเจนอยู่แล้ว การบิดเบือนความหมายของคำจึงอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเด็กและผู้ปกครอง การบิดเบือนความหมายของคำทำให้กรมสุขภาพจิตออกมาคัดค้านการนิยาม

ดังกล่าวเพราะมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือบ่งชี้ว่า E-sport ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การปรับเปลี่ยนคำจำกัดความจึงเป็นการสร้างวาทกรรมให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อหวังผลทางธุรกิจ และเพื่อทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่บิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการใช้ถ้อยคำเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร กรณีของ “อีสปอร์ต” จึงเป็นวาทกรรมแฝงทางสังคม ทำให้หลายฝ่ายหลงเชื่อและเกิดความสับสนว่าการเล่นวิดีโอเกมเป็นสิ่งที่ใช้แทนการเล่นกีฬาได้ดังนั้นปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และการรู้เท่าทันผู้ผลิตสื่อจึงมีความสำคัญต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยในด้านของการรับข้อมูลเข้าเห็นว่าควรมีความสามารถในการตีความวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อเพื่อไม่ให้เกิดการหลงเชื่อ ซึ่งการพิจารณาวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต

ผลการวิจัยข้อที่ 2 สรุปได้ว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ ความหมาย ความสำคัญ สารัตถะ/แก่นของสติสัมปชัญญะ หิริโอตตัปปะ ความหมาย ความสำคัญ สารัตถะ/แก่นของหิริโอตตัปปะโยนิโสมนสิการ ความหมาย ความสำคัญ สารัตถะ/แก่นของโยนิโสมนสิการ

สติ คือ ความรู้ทัน ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ สัมปชัญญะคือความรู้เท่าทัน ความรู้เท่าถึงการณ์ เห็นเหตุแล้วคาดว่าผลลัพธ์อะไรจะตามมาคือการมองภาพกว้างมองหน้า และมองหลังรู้เท่าเอาไว้ป้องกันรู้ทันเอาไว้แก้ไข เมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นมาไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตามสติจะช่วยระดมปัญญาเพื่อแก้ปัญหานั้น

หิริ-โอตตัปปะซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้นจะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นได้และจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวาย กลับสงบลงได้และเมื่อในประเทศด้านต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จมากขึ้นโดยเฉพาะการคอรัปชั่น หรือการทุจริต ถ้ามีหิริโอตตัปปะแล้วไม่มีอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกันมันก็เป็นสุขเท่านั้น หากคิดผิดประทุษร้ายเกิดความละอายและกลัวขึ้นมา นั่นธรรมเตือนขึ้นมาแล้ว เลยไม่กล้าทำความชั่ว ครั้นทำลงไปก็เป็นเหตุให้เดือดร้อนวุ่นวาย ตนเองเดือดร้อนเพราะทำชั่ว คิดชั่วแล้วก็เป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อนอีกด้วย

โยนิโสมนสิการ ได้แก่ เป็นวิธีคิดด้วยการพิจารณาไตร่ตรอง ประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลาประกอบด้วยเหตุผล คำนึงถึงส่วนดีส่วนเสีย เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ หลักการและแนวคิดของวิธีแบบโยนิโสมนสิการ มุ่งพัฒนาด้านความคิดของปัญญาโดยการเน้นกาจัดอวิชชา และเป็นเครื่องนำไปสู่ทางหลุดพ้น หรือเป็นแนวคิดเกี่ยวกับระดับปัญญาเพื่อพัฒนาไปสู่สัจธรรม และอีกประการหนึ่งซึ่งมุ่งพัฒนาให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรม หรือเป็นเครื่องนำไปสู่การพัฒนาทางโลก และเป็นแนวคิดเกี่ยวกับระดับปัญญาพัฒนาไปสู่จริยธรรมกระบวนการคิดของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ผลการวิจัยข้อที่ 3 สรุปได้ว่า วิเคราะห์การหลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้ว ซึ่งประกอบด้วย ขาดการยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์ ความหมายของการขาดการยั้งคิด ลักษณะ/การขาดความยั้งคิด โทษที่เกิดจากการขาดความยั้งคิด วิเคราะห์ด้วยหลักสติสัมปชัญญะ, ไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลังของการใช้สื่อออนไลน์เกินพอดี ความหมายของผลกระทบ ลักษณะ/ของผลกระทบ โทษที่เกิดจากผลกระทบ กรณีตัวอย่างของผลกระทบในการใช้สื่อออนไลน์ที่เกินพอดีของคนไทยในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ด้วยหลักหิริโอตตัปปะ, และขาดการใช้ปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ ความหมายของการขาดปัญญา ลักษณะ/ของการขาดปัญญา โทษที่เกิดจากการขาด ปัญญา กรณีตัวอย่างการขาดปัญญาในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ด้วยหลัก โยนิโสมนสิการ การใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมจำนวนมากเนื่องจากเป็นช่องทางที่สะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายของคนทั่วโลก ที่สามารถเชื่อมถึงกันและมีปฏิสัมพันธ์กันบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์จึงเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิด ทัศนคติ และ พฤติกรรมของผู้บริโภค การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้คนและในทางตรงกันข้ามอาจก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากหากมีการใช้อย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะที่แม้จะอ้างอิงถึงความเป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล การคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ประวัติการสนทนา การเข้าใช้ การเยี่ยมชมเว็ปไซด์ ได้มีการเก็บข้อมูลในฐานข้อมูล (Digital Footprint) ที่อาจกลายเป็นพยานหลักฐานและก่อปัญหาในอนาคต

ในกรณีนี้ การที่เยาวชนทำการส่งต่อข้อมูลในทันทีอาจทำให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อตัวเยาวชนเอง เนื่องจากข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถถูกส่งต่ออย่างรวดเร็ว การส่งต่อข้อมูลให้ผู้อื่นโดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดการหลงเชื่อโดยง่าย และอาจจะส่งผลกระทบหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้ การสื่อสารที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อสังคมบริโภคนิยม เป็นการสร้างความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนในสังคมเพื่อให้ได้รับการยอมรับ

การใช้หลักธรรม สติ สัมปชัญญะ มาช่วยในการขาดความยั้งคิดในการใช้สื่อออนไลน์คือการที่มนุษย์เราทำตามความอำเพอใจของ ตัวเองไม่มีสติอยู่กับเนื้อกับตัวในการใช้สื่อโดยปล่อยตามอารมณ์ตามความต้องการของตัวเองโดยไม่ได้คำนึงถึงว่า มีโทษหรือ ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้นหรือไม่ อยากดูอะไรก็เข้าไปดู ซึ่งบางสื่อเป็นสื่อที่หลอกลวงหรือชักชวนไปในทางที่ไม่ดีโดยไม่ได้ชุกคิดว่าจะมีภัยตามมาทีหลังหรือเปล่าว หรือการใช้สื่อที่เป็นสื่อการพนันสื่อลามกอนาจารหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถ้าขาดสติก็จะเกิดการเลียนแบบเพราะมองว่าเป็น ยุคสมัยใหม่ที่จะต้องมีตามกระแสสังคมนิยมเพื่อความโก้หรูหรา ผลตามมาก็คือเกิดปัญหาต่อสังคมอีกด้วย “สติ” คือ ความระลึกได้นึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ อัปปมาทะ คือ ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ

คุณธรรมด้านหิริ-โอตตัปปะซึ่งเป็นคุณธรรมระดับบุคคลนั้นจะช่วยเป็นเครื่องแต่งจิตอบรมจิตของบุคคลให้ดีให้งามขึ้นไป้และจะต่อเนื่องไปถึงสังคมทำให้สังคมที่เสื่อมโทรมยุ่งเหยิงเดือดร้อนวุ่นวายกกลับสงบลงได้การปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความละอายต่อบาปนั้นจะถือว่าทำได้สำเร็จก็ต่อเมื่อควรงดเว้นการกระทำทุกอย่างที่ถือว่าเป็นบาปซึ่งโดยปกติก็น่าจะเริ่มต้นความรู้จักว่าบาปมันคืออย่างไร มีเกณฑ์การพิจารณาเช่นใดได้บ้างที่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นบาป เมื่อรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นบาปแล้วก็ต้องมีทัศนคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น เมื่อมีทัศนคติไม่ดีต่อบาปแล้วก็ย่อมจะไม่กระทำสิ่งนั้น

การคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงมีลักษณะให้ความสำคัญกับความจริงเป็นหลักยึดในการแก้ปัญหาแล้วใช้กลวิธีจัดการกับปัญหาโดนมีจิตเป็นต้นแห่งความคิดแล้วประสานทางกายและวาจาให้เข้ากับบริบทของการกระทำถ้าความคิดถูกจิตชักนำไปในทางชั่วก็จะส่งผลให้กายและวาจาได้มนุษย์ผู้มีสติปัญญาจะไม่ปล่อยให้กระบวนการคิดดำเนินไปเรื่อย ๆ เองแต่จะใช้ สติสัมปชัญญะมาช่วยกลั่นกรองกระแสของกระบวนการความคิดนั้น ไม่ให้ตกไปอยู่ภายใต้ตัณหาที่ คอยบงการให้กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองที่ดี ทำให้ความคิดนั้นเป็นอิสระไม่ถูก ครอบงำด้วยกิเลสหรือสิ่งเร้าที่คอยบงการความคิดนั้น ให้มองตามความเป็นจริง มองตามเหตุที่เกิดขึ้น จริงเป็นนายของความคิดเพราะมีโยสิโสมนสิการเป็นปกติทำให้รู้จักคิดด้วยตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ได้พบพระอริยะทั้งหลาย ฉลาด ในธรรมของพระอริยะ ได้รับคำแนะนำดีแล้วในธรรมของพระอริยะ พบสัตบุรุษ ทั้งหลาย ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับคำแนะนำดีแล้วในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมรู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการรู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ อริยสาวกนั้นเมื่อ รู้ทั่วถึงธรรมที่ควรมนสิการ เมื่อรู้ทั่วถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ ย่อมไม่มนสิการ ถึงธรรมที่ไม่ควรมนสิการ มนสิการถึงแต่ธรรมที่ควรมนสิการ

การคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงเป็นการนำเอาหลักการของโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติเพื่อเป็นการสกัดหรือบรรเทาไม่ให้เกิดการทำชั่วหรือตัณหาที่คอยเหนี่ยวรั้งใจให้คิดไปการทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น หรือเป็นการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาเป็นตัวกำจัดไม่ให้เกิดความคิดที่จะทำชั่วนั้นให้หายไปจากใจโดยสิ้นเชิงเป็นการปลุกเร้าปัญญาและกุศลธรรมช่วย ให้สติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ช่วยให้สติที่เกิดขึ้นแล้วเกิดต่อเนื่องไปอีกตามแนวการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

นอกจาหลักวิชาการทางพุทธศาสนาแล้วยังมีทัศนะของผู้ให้ข้อมูลในภาคสนาม ความโดยย่อว่า สื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีประโยชน์สำหรับชีวิตในยุคนี้มาก ขึ้นอยู่ว่าแต่ละคนจะนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์หรือเปล่า และในทางเดียวกันก็มีโทษถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นโทษและไม่ระมัดระวัง ขาดความรอบคอบและความรู้เท่าทันในการใช้สื่อก็จะมีปัญหาตามมามากมาย ทั้งการหลอกลวง การโกง การชักชวนให้หลงเชื่อใช้ออนไลน์ในการแสดงออก เยาวชนกับการใช้สืออนไลน์ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป ทำให้เสียเวลาและเสียโอกาสในการที่จะไปทำสิ่ง

อื่นที่เป็นประโยชน์ หรือช่วยเหลือแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการช่วยงานบ้าน เยาวชนในตำบลสีแก้วใช้ออนไลน์ยังไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรจะใช้เพื่อการบันเทิงเสียมากกว่า

สื่อออนไลน์ทันเหตุการณ์ไว ทันใจ แต่ถ้าใช้อย่างไม่ระวังก็จะเป็นภัยกับตนเอง ใช้สื่อออนไลน์ไปตามกระแสโดยขาดการคิดและไตร่ตรองพิจารณา สำหรับเยาวชก็ขึ้นอยู่กับการนำสื่อออนไลน์ไปใช้งาน ถ้านำไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้าใช้ไม่ระวังก็จะเกิดโทษ เยาวชนบางคนก็ติดเกมส์ บางครั้งเยาวชนก็ใช้ข้ออ้างในการที่จะมีโทรศัพท์เพื่อประกอบในการเรียน เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วโดยส่วนใหญ่มีการใช้สื่อออนไลน์อย่างรู้เท่าทันใช้สื่อออนไลน์ไปในทางที่เป็นประโยชน์ รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ เยาวชนสามารถเรียนรู้จากสื่อออนไลน์ได้ มีสติในการใช้สื่อออนไลน์ พิจารณาไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา (พุทธจริยศาสตร์) มาประกอบในการใช้สื่อออนไลน์ด้วยแล้วก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก

สื่อออนไลน์มีประโยชน์ ถ้าเยาวชนนำไปใช้อย่างรอบคอบ โดยส่วนใหญ่เท่าที่สังเกตดูจะใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์จนมากเกินไป เยาวชนใช้ออนไลน์อย่างขาดสติ ไม่ค่อยมีคความรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์ แต่เยาวชนก็ยังมีความละอายใจในการจะทำตามสื่อออนไลน์ในสิ่งที่คิดว่าไม่ถูกต้อง โดยส่วนใหญ่เยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วยังขาดความรอบรู้ ขาดความรอบคอบ ขาดการไตร่ตรองในการใช้สื่อออนไลน์ ถ้าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วนำหลักธรรม(พุทธจริยศาสตร์) มาใช้ประกอบในการใช้สื่อออนไลน์คิดว่าจะเป็นประโยชน์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนอย่างมากและจะทำให้เยาวชนใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันในการใช้สื่อออนไลน์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก โดยเฉพาะการสื่อสารในปัจจุบันมีการพัฒนาการไปมาก แต่ก่อนมีโทรศัพท์เป็นเครื่องมือสื่อสาร แต่ในปัจจุบันมีรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อออนไลน์ สื่อยูธูป เป็นต้น แต่ที่นิยมกันมากได้แก่สื่อออนไลน์ เพราะทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระไพศาล วิสาโล ได้สัมโมทนียกถาคราวสัมมนาวิชาการเรื่อง “เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับพระพุทธศาสนา” ความตอนหนึ่งว่า ถึงแม้ในยุคศตวรรษที่ 21 จะมีการขยายตัวทางด้านการสื่อสารเป็นอย่างมากก็ตาม แต่พุทธจริยธรรมและหลักพุทธธรรมก็ยังคงจำเป็นต่อการสื่อสารเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ทั้งการสื่อสารทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจในด้านทฤษฎี เทคนิคโดยสื่อมวลชนต้องประพฤติตนอยู่ในพุทธจริยธรรมเพื่อคงและเพิ่มความศรัทธาจากมวลชนและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้การสื่อสารที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศยังไม่เพียงพอและสมบูรณ์เท่าที่ควร เพราะขาดการค้นคว้าวิจัยที่จริงจังและน่าเชื่อถือ

มนุษย์หรือคนได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ คือประเสริฐทั้งกายและจิตใจ ที่สำคัญและพิเศษกว่าสัตว์อื่นคือมนุษย์เป็นผู้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างล้ำเลิศ ได้เป็นผู้สร้างสิ่งใหม่ๆหรือที่เรียกว่านวัตกรรมใหม่ๆ ออกมาสู่สังคมเสมอ รวมทั้งสื่อออนไลน์นี้ด้วย ประเด็นดังกล่าวมีความสอดคล้องกับพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ซึ่งท่านเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรก ที่บุกเบิกการใช้โสตทัศนูปกรณ์สมัยใหม่ ที่มีความร่วมสมัยประยุกต์ใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ตามยุคสมัยนั้น ในการเผยแผ่คำสอน ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง หรือแม้แต่โรงมหรสพทางวิญญาณ ที่เป็นเสมือนโรงภาพยนตร์ ฉายภาพพระธรรมให้คนรุ่นใหม่ๆ ที่สนใจ เพื่อช่วยให้ชาวพุทธเข้าถึงแก่นธรรมอย่างแท้จริง ที่น่าสนใจที่สุดเบื้องหลังการทำงานของท่าน เผยแผ่ธรรมะด้วยหลักพุทธจริยธรรมคือหลักในการดำเนินชีวิต

อย่างที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า การใช้เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและทันใจนั้นอาจเป็นดาบ 2 คมเสมอ ดังนั้นผู้ใช้เครื่องมือสื่อสารยิ่งมีความทันสมัยหรือล้ำยุคมากๆ ก็ต้องมีจริยธรรมหรือศีลธรรมในการใช้ให้มาก เพราะหากขาดธรรมะแล้วสิ่งที่มีประโยชน์อาจก่อโทษได้อย่างรุนแรงและกว้างขวาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ดร.นงค์นาถ ห่านวิไล ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่า “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) เพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนด้วยการเสริมสร้างจิตสำนึกด้วยหลักพุทธธรรมควบคู่กับหลักจริยธรรมสื่อมวลชน ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชนที่ได้ผลยั่งยืนยิ่งขึ้น ด้วยการบ่มฝึกฝนปรับจิตใจกายวาจากการกระตุ้นเตือนให้เกิดมโนธรรมในจิตใจของสื่อมวลชน

การมีเหตุผลและรู้จักแยกแยะในการใช้สื่อออนไลน์ รวมทั้งรู้จักในคุณค่าว่าอะไรคือคุณค่าแท้/คุณค่าเทียม รู้จักยับยั้งชั่งจิตใจตนเองมากขึ้นในขณะที่จิตคิดอยากได้หรือต้องการโทรศัพท์เครื่องใหม่หรือยี่ห้อใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพระอธิการนิรันดร กนฺตสีโล (ขอนาคกลาง) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะตามใจหรือความต้องการของแต่ละคน โดยขาดความคำนึงถึงฐานะหรือสถานะแห่งครอบครัวของตน ซึ่งก่อให้เกิดความลำบากใจของพ่อแม่และญาติๆ เป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อได้เงินมาซื้อโทรศัพท์รุ่นใหม่อยู่เรื่อยๆ ปัญหาต่อมาคือการไม่รู้เท่าทันสิ่งไม่ดีที่มากับสื่อออนไลน์ เช่น การเลียนแบบหรือเอาอย่างการกลั่นแกล้ง การเอารัดเอาเปรียบกัน และการทำร้ายกร่างกายจิตใจกัน และเมื่อนำหลักโยนิโสมนสิการมาปรับใช้ก็ได้ช่วยให้เป็นคนมีเหตุผลและรู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อแสนอแนะเชิงวิชาการ/เชิงความรู้ความเข้าใจ

สื่อออนไลน์ในสังคมไทยปัจจุบันถือว่ามีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต ได้ช่วยอำนวยความสะดวกสบายต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก นี่กล่าวเฉพาะคนที่รู้จักใช้สื่อออนไลน์ คือ นำสื่อออนไลน์ช่วยขายสิ่งของจนเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ แต่นัยตรงข้ามคือมีคนบางส่วนบางกลุ่มหลงระเริงกับการใช้สื่อออนไลน์ไปในทางที่ผิด ใช้เสพเสวยแต่สิ่งพาให้มัวเมา ขาดสติในการเสพสื่อ จนเป็นเหตุนำความทุกข์ยากลำบากมาสู่ตน ครอบครัว คนรอบข้าง และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ดังนั้น ผู้ใช้สื่อออนไลน์จะต้องมีสติสัมปชัญญะและมีเหตุผลเสมอๆ จึงจะทำให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัยได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในชุมชน

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้นำชุมชนในตำบลสีแก้วควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อนี้ไปใช้เป็นหลักในการพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาไปที่หลักธรรม 2 ข้อหลัก คือ การระลึกรู้เท่าทัน (สติสัมปชัญญะ) ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยสร้างกระบวนการ วิธีการและกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และการรู้จักแยะแยะ (โยนิโสมนสิการ) ความสำคัญของสื่อออนไลน์ นั่นคือก่อนเรียน ก่อนทำงาน ก่อนลงมือทำความดีงามทั้งหลาย ควรละเว้นการใช้สื่อออนไลน์ รู้จักห้วงเวลาใดควรไม่ควร ถ้าหากตระหนักรู้สึกอย่างนี้ก็จะทำให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์มีความภูมิใจในตัวเองมากขึ้น และจะช่วยให้รู้จักทำบ่อยๆ มากขึ้น ซึ่งจะก่อผลดีต่อตนเอง ชุมชนและสังคมส่วนรวมต่อไป

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการการปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2) ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง.* กรุงเทพฯ: กรมกระทรวงศึกษาธิการ.

เกษม จันทร์แก้ว. (2553). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คณะศิษย์อาจารย์นิศาเชนะกุล. (2540). *การเจริญสติปัฏฐาน.* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฟันนี่พับบลิชชิ่ง.

คณาฉันท์ อินอ่อน และคณะ. (2542). *การสร้างเสริมสุขภาพด้วยการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์การกีฬา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จันทรานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2548). *สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา* รายงานวิจัย กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จำลอง ดิษยวณิช. (2549). *วิปัสสนากรรมฐานและเชาว์อารมณ์ฉบับปรับปรุง* (พิมพ์ครั้งที่ 3) เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. (2526). *อภิจริยศาสตร์.* กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

ชม ภูมิภาค. (2525). *บทความวิทยุกระจายเสียงของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม.* กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 จิตวิทยา จริยธรรมและจิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ติช นัท ฮันห์. (2545). *เมตตาภาวนาคำสอนว่าด้วยรัก* (แปลโดย ธารา รินศานต์) (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์ จำกัด.

นภดล เจนอักษร. (2526). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานสมิตร.

นิตยา เพ็ญศิรินภา. (2548). *แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโภชนศึกษา. เอกสารการสอนชุดโภชนศาสตร์สาธารณสุข หน่วยที่ 7* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นิวัติ เรืองพานิช. (2556). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัท ยูโอเพ่น จำกัด.

บวร งามศิริอุดม. (2548). *การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ปุ้ย แสงฉาย. (2551). *พระไตรปิฎกไตรมาส เล่มเดียวจบ*. กรุงเทพฯ: ส.ธรรมภักดี.

ปิ่น มุทุกันต์. (2535). *แนวสอนธรรมะ*, กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2548). *การจัดการความรู้ กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพเสรีภาพและความสุข.* กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

_____. (2542). *บนเส้นทางใหม่ การส่งเสริมสุขภาพอภิวัฒน์ชีวิตและสังคม.* กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

_____. (2548). *คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเบื้องต้น การปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อพัฒนาบุคลากรมหาวิทยาลัย รุ่นที่ 6*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2551). *สุขภาวะที่สมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้านฝ่ายวิปัสสนาธุระ.

พระญาณโปณิกเถระ. (2548). *หัวใจกรรมฐาน* (แปลโดย พลตรีนายแพทย์ชาญ สุวรรณวิภัช) (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

พุทธทาสภิกขุ. (2528). *สติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จักรานุกุลการพิมพ์.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *ขอบฟ้าแห่งความรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์

_____. (2548). *ขอบฟ้าแห่งความรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต. (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.

_____. (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.

_____. (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.

_____. (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2547), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* (พิมพครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

พระพรหมมังคลาจารย์**.** (2537) *ธรรมะรักษาใจจิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

_____. (2537). *ธรรมะรักษาใจจิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

_____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

_____. (2549). *พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท). (2550). *พระธรรมเทศนา*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (อุบลราชธานี: ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรมวัดหนองป่าพง.

_____. (2553). *อุปลมณี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พระมหาวีระวงศ์**.** (2501). *มงคลในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาดไทย.

_____. (2501). *มงคลในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาดไทย.

พรสิทธิ์ อุดมศิลป์จินดา. (2542). *โยนิโสมนสิการธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า.

พระโสภณคณาภรณ์**.** (2552). *ตอบปญหาทางพระพุทธศาสนา* 2. กรุงเทพฯ: วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร พิมพเผยแพรเพื่อเป็นพุทธศาสนบูชา และธรรมบรรณาการ.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ* (พิมพครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย รวมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

_____. (2530). *การสอนโดยสรางศรัทธาและโยนิโสมนสิการ* (พิมพครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย รวมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. (2531). *สารานุกรมพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร : การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2559). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร : การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2540). *แนวทางพระพุทธศาสนาที่อาจนามาใช้ในการจัดการศึกษาและการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย.

สิปปนนท์ เกตุทัน. (2549). *การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

2) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

ขวัญชนก กมลศุภจินดา. (2557). *พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจเนอเรชั่น : กรณีศึกษาความแตกต่างระหว่างเจเนอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจเนอเรชั่นวาย.* วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

_____. (2557). *พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจเนอเรชั่น : กรณีศึกษาความแตกต่างระหว่างเจเนอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจเนอเรชั่นวาย.* วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

คำพอง สมศรีสุข. (2546). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม : ศึกษากรณีการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวของหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ*. วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏเลย.

ชวรัตน์ เชิดชัย. (2557). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2557). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไชยการ ทองแก้ว. (2520). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหิริ-โอตตัปปะกับสัปปุริสธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย*, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นนทรัฐ ไผ่เจริญ. (2557). *การศึกษาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์* (Social Network). วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พระทรัพย์ชู ฐานวีโร. (2553). *การศึกษาวิธีการเจริญสติในชีวิตประจำวันตามแนวทางของติช นัท ฮันห์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2553). *การศึกษาวิธีการเจริญสติในชีวิตประจำวันตามแนวทางของติช นัท ฮันห์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาณุวัฒน์ กองราช. (2554). *การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารนวัตกรรมและเทคโนโลยี, วิทยาลัยนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิตา โพธิพิพิธ. (2556). *พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความคาดหวังและความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านความได้เปรียบเชิงการแข่งขันที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้ใช้บริการเฟซบุ๊กแฟนเพจธุรกิจรับปรึกษาและวางแผนจัดงานแต่งงานในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขานิเทศศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

อารุณี ไทยบัณฑิตย์. (2545). *การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ*. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

_____. (2545). *การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ*. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

3) สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง

3.1) บทความในวารสาร

น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2558). เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย = Social network in a networked society. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 8*(2), 119-127.

_____. (2558). เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย = Social network in a networked society. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 8*(2), 119-127.

นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์. (2558). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, *9*(3), 12-14.

_____. (2558). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, *9*(3), 12-14.

_____. (2558). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, *9*(3), 12-14.

ระวิ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสาโล. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์ : กรณีเฟซบุ๊ก (Facebook) กับการพัฒนาผู้เรียน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, *5*(4), 195-205.

_____. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์ : กรณีเฟซบุ๊ก (Facebook) กับการพัฒนาผู้เรียน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, *5*(4), 195-205.

วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2562). การบริโภคสื่อกับการรู้เท่าทันสื่อของคนไทย. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, *2*(3), 170-172.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

คมชัดลึก. (2552). รายงานสถานการณ์สื่อ ปี 2552 ปีแห่งการใช้สื่อเพื่อสร้างสงครามการเมือง. สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2566 จาก http://www.komchadluek.net/news/politic/43369.

ธัญวัฒน์ อิพภูดม. (2565). อดีตคุณไม่เคยหายไปจากโลกดิจิทัล. Digital Footprint คืออะไร? ทำไมอดีตไล่ล่าเราได้เสมอ?. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2566, จาก https://thematter.com/digitalfootprintexplained.

_____. (2565). อดีตคุณไม่เคยหายไปจากโลกดิจิทัล. Digital Footprint คืออะไร? ทำไมอดีตไล่ล่าเราได้เสมอ?. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2566, จาก https://thematter.com/brief/digitalfootprintexplained.

_____. (2565). อดีตคุณไม่เคยหายไปจากโลกดิจิทัล. Digital Footprint คืออะไร? ทำไมอดีตไล่ล่าเราได้เสมอ?. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2566, จาก https://thematter.com/brief/digitalfootprintexplained.

พนม คลี่ฉายา. (2566) การใช้งานความเสี่ยงการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย ระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2566, จาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/81945.

_____. (2566) การใช้งานความเสี่ยงการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย ระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2566, จาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/81945.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2566, จาก http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu.

_____. (2561). โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2566, จาก http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu.

วฤตดา วรอาคม. (2558). 5 อินไซต์เจเนอเรชั่นซี. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2565, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770.

_____. (2565). 5 อินไซต์เจเนอเรชั่นซี. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2565, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770.

_____. (2565). 5 อินไซต์เจเนอเรชั่นซี. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2565, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/591770.

Kaspersky. (2022). What is a digital footprint? And how to protect it from hackers, [Online] Available. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2566, จาก https://www.kaspersky.com /resourcecenter/definition s/what-is-a-digitalfootprint.

Kind. (2013). T., Patel, P.D., Lie, D.A., Opting into online professionalism : Social media and pediatrics. Pediatrics. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2566, จาก https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/-attitudes-and-ehaviour-gen-z-thailand.

Marketingoops. (2565). 7 ทัศนคติ ‘Gen Z ประเทศไทย’ ผู้บริโภคกลุ่มใหญ่มีพลังเปลี่ยนโลกการตลาด – แบรนด์จะชนะใจอย่างไร . สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2566, จาก https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/7-attitudes-and-behaviour-en-z-thailand.

_____. (2565). 7 ทัศนคติ ‘Gen Z ประเทศไทย’ ผู้บริโภคกลุ่มใหญ่มีพลังเปลี่ยนโลกการตลาด – แบรนด์จะชนะใจอย่างไร . สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2566, จาก https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/7-attitudes-and-behaviour-en-z-thailand.

Marketplus. (2558). GEN Z เจนเปลี่ยนโลก ที่ใช้แรงบันดาลใจและ PASSION เป็นพลังในการขับเคลื่อน, สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2566, จาก https://www.marketplus.in.th/content/detail.php?id=5065.

World Health Organization. (2020). WHO Director-General's opening remarks at the mediabriefingoncovid-19. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2566, จาก https://www.who.int/directorgeneral/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid 19.

5) การสัมภาษณ์

พระเมธีวัชราภรณ์, รศ. ดร. (2566, 7 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (วัดป่าสีแก้ว) (ธ) ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. (2566, 7 กันยายน). รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

พระมหาจักกฤษ ฐานง.กโร, (2566, 7 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นายอุไร ภาชนะวรรณ, (2566, 7 กันยายน). ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นายเสลี่ยง ไชยศล, (2566, 7 กันยายน). ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นายศุภชัย สาวิสิทธ์, (2566, 7 กันยายน). ปราชญ์ชาวบบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นางเกื้อจิตต์ จุรีมาศ, (2566, 7 กันยายน). นายกเทศนตรี ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นายสมชาย ยาวะรักษ์, (2566, 7 กันยายน). กำนัน ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นางดอกไม้ สินธุชาติ, (2566, 7 กันยายน). ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นางสาวหนูเพ็ญ สมจินดา, (2566, 7 กันยายน). ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นางยุพาภร เวียงนนท์, (2566, 7 กันยายน). ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นางมยุรา สว่างวงษ์, (2566, 7 กันยายน). ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นายอานนท์ พรรณขาม, (2566, 7 กันยายน). ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

นางสาวสายชล สังวิบุตร, (2566, 7 กันยายน). ชาวบ้านสีแก้ว, ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๕ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๘๑๗/ก ๐๗๖๑ **วันที่** ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

กราบเรียน พระเทพวชิรวิมล, ดร.

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณท่านได้โปรดให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

รับทราบ
ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
(พระครูพิศาลวชิรกิจ)
เจ้าคณะอำเภอเมืองร้อยเอ็ด(ธ)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๔๑๗/ว ๐๗๕๗ **วันที่** ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เรียน พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

รับรองเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

(พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๓๔๖ **วันที่** ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

อนุเคราะห์

(ผศ.ดร.สุเทพ เมยไธสง)

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์วิจัยเชิงลึก

เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชน
ในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มุ่งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบสำคัญทางวิชาการและเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจนำไปสู่การวิจัยในอนาคตได้ โดยข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของท่านมีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเก็บคำตอบของท่านไว้เป็นความลับอย่างยิ่ง และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ไม่ใช่รายบุคคล

2. แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์คำถามเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนตำบลสีแก้ว

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี จึงขอเจริญพรและอนุโมทนาขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)
นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ/นามสกุล.....
2. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี/พรรษา.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
5. อาชีพ.....
6. ภูมิลำเนาเดิม.....
7. ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่หรือชุมชนแห่งนี้.....ปี

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1. มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน?

.....

.....

.....

.....

2.2 เยาวชนกับการใช้สื่อออนไลน์ท่านคิดเห็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านคิดว่าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วมีการใช้สื่อออนไลน์อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2.4 ท่านคิดว่าเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติหรือไม่?

.....

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าเยาวชนในตำบลสีแก้วรู้สึกละอายใจและเกรงกลัวในการที่กระทำสิ่งที่ไม่ดี โดยได้รับอิทธิพลจากการใช้สื่อออนไลน์หรือไม่?

.....

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่าเยาวชนในตำบลสีแก้วใช้สื่อออนไลน์อย่างรอบคอบ คิดไตร่ตรอง วิเคราะห์ก่อนที่จะเชื่อหรือทำตามหลักตามหลักพุทธจริยศาสตร์ไหม ?

.....

.....

.....

2.7. ท่านคิดว่าถ้าการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนในชุมชนตำบลสีแก้วใช้หลักตามหลักพุทธจริยศาสตร์ จะทำให้เยาวชนใช้สื่อได้อย่างรอบคอบและเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่อย่างไร?

.....

.....

.....

พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)

ผู้สัมภาษณ์/ผู้วิจัย

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน/เดือน/ปี/ที่สัมภาษณ์...../...../.....

เวลาที่สัมภาษณ์.....น.

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๒๔๗

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคางลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๔๒๗

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

(พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร.)

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ว ๐๒๖

๒๖ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน พระมหาจักรกฤษณ์ ฐานงกโร เจ้าอาวาสวัดบ้านสีแก้ว

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๒๖๗

๒๖ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นางดอกไม้ สิทธิชาติ

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๐๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชรากรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สมควรให้ดำเนินการ
นางดอกไม้ สิทธิชาติ

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ว๐๒๖๗

๒๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวหนูเนียน สมจิตต

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สมจิตต
นางสาวหนูเนียน สมจิตต

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร พระอุโฆ ภาชนะวรรณ

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สมาชิกในสำนักงาน
พระอุโฆ ภาชนะวรรณ

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร พระเสถียร ไชยศล

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สมควรให้ดำเนินการ
พระเสถียร ไชยศล

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นายศุภชัย สาวิสิทธิ์

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๐๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สำเนาถูกต้อง
นายศุภชัย สาวิสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นางเกื้อจิตต์ จุรีมาศ

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

สมควรให้ดำเนินการ
นางเกื้อจิตต์ จุรีมาศ

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลสงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร พายสมชาย ยาวะรักษ์

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

สมควรอนุโมทนา
พายสมชาย ยาวะรักษ์

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร พระมหาบุญเพชร เรืองหนท์

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สมควรให้ดำเนินการ
พระมหาบุญเพชร เรืองหนท์

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นางมยุรา สว่างวงษ์

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สงฆ์ลงนามรับทราบ
นางมยุรา สว่างวงษ์

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลสงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นายอานนท์ ชมรัตนปาม

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ชมรัตนปาม
นายอานนท์ ชมรัตนปาม

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลียงเมือง ตำบลคงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวสายชล สังวิบุตร

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๑๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

สมควรนิมนต์ได้เพียงเท่า
นางสาวสายชล สังวิบุตร

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ว

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เจริญพร นางเกษสุดา ฉลองชาม

ด้วย พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๒๑๐๐๑๔ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการใช้สื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (AN ANALYSIS STUDY OF BUDDHIST ETHICS IN ONLINE MEDIA USE AMONG YOUTHS, BAN SI KAEW, SI KAEW SUB-DISTICT, MUANG ROI ET DISTRICT, ROI ET PROVINCE" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

สมควรให้ดำเนินการ
นางเกษสุดา ฉลองชาม

(พระเมธีวัชราภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘๑๔๕๖๐๘๘๘

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

ภาพที่ 1 สัมภาษณ์ พระเมธีวัชราภรณ์, รศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ), ตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 2 สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. รองเจ้าอาวาสวัดศรีรัตน์ (ธ)
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 3 สัมภาษณ์ พระมหาจักรกฤษณ์ ฐานงฺกโร เจ้าอาวาสวัดบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 4 สัมภาษณ์ นายอุไร ภาชนะวรรณ ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว หมู่ 5 ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 5 สัมภาษณ์ นายเสลี่ยง ไชยศล ปราชญ์ชาวบ้านสีแก้ว หมู่ 5 ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 6 สัมภาษณ์ นายศุภชัย สาวิสิทธิ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 7 สัมภาษณ์ นางเกื้อจิตต์ จุรีมาศ นายกเทศมนตรีตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 8 สัมภาษณ์ นายสมชาย ยาวะรักษ์ กำนันตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 9 สัมภาษณ์ นางดอกไม้ สินธุชาติ ครูโรงเรียนชุมชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
7 กันยายน 2566

ภาพที่ 10 สัมภาษณ์ นางสาวหนูเพ็ญ สมจินดา ครูโรงเรียนชมชนบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 11 สัมภาษณ์ นางยุภาพร เวียงนนท์ ชาวบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 12 สัมภาษณ์ นางมยุรา สว่างวงษ์ ชาวบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 13 สัมภาษณ์ นายอานนท์ พรรณขาม ชาวบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 14 สัมภาษณ์ นางสาวสายชล สังวิบุตร ชาวบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 15 สัมภาษณ์ นางเกษสุดา พรรณขาม ชาวบ้านสีแก้ว ตำบลสีแก้ว
วันที่ 7 กันยายน 2566

ภาพที่ 16 พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท) เตรียมตัวสอบปากเปล่า 5 บท ณ มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล : พระศิวพล หิตกาโม (บุญโท)

วัน เดือน ปี เกิด : 9 ธันวาคม 2514

สถานที่เกิด : บ้านชัยมงคล หมู่ 1 ตำบลโชคชัย อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร 49130

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดบ้านนาฝาย ตำบลหัวเรือ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
โทร. 0814560888

การศึกษา : วิทยฐานะ นธ.เอก
ปริญญาตรีศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด